

## TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

## NSV LIIDU AJALOO KATEEDER

## EESTI VABARIIGI

Veidi üle kahekümne aasta pärast Eesti kodanluse siht-  
 tatus. Need olid Eesti revolutsioonilisele proletariaadile  
 raskest aastakümnest. Eesti tööliiklasi avangard Eestises  
 Kommunistlik Partei oli suunitud töötava ühisele põhisead-  
 alle. Sajad aktiivsed tööliiklasi üritused aastast 1917  
 olid äärmiselt või arreteeritud.

Kuid võitlus kodanluse vastu jätkas, arreteeritud ja vang-  
 latsesse saadetud eestlased astusid ühes ja teises võitlejad.

## PAHEMPOOLSETE AMETIÜHINGUTE AJALEHED EESTIS

AASTAIL 1930 - 1933

Enne 1930. aastat olid Eesti ametiühingute ajalehed, pahe-  
 poolsete ametiühingute, kultuurühingute, spordisorganisatsioonide  
 ja jms.

## Diplomitöö

Selles võitluses oli kullakäsi olnud ka Eesti ajalehes  
 ajakirjandusel. Aastail 1920 - 1933 suudeti revolutsioonilise-  
 liitel tööliiklasi EKP juhtimisel välja anda mitmeid ajalehti  
 ajakirjandusel, kokku 11. (Tartu Ülikooli Raamatukogu)

## ARHIIVKOGU

Eesti revolutsioonilise ajakirjanduse ajaloo kohta on  
 läbi viidud "Eesti ajakirjanduse ajaloo" ning Jaan Anvelt  
 ja Viktor Kirsisepe poolt 1920. aastate ajaloost

E. ARING

Ajaloo-keeleteaduskonna ajaloo-osakonna  
 mittestatsionaarne üliõpilane

Diplomitöö juhendaja: EKP Keskkomitee Partei  
 Ajaloo Instituudi vanem teaduslik töö-  
 taja ajalooteaduste kandidaat

O. KUULI

*NSV Liidu ajal. kat.  
 inv. nr. 1866*

TARTU  
 1965

## S I S S E J U H A T U S

Veidi üle kahekümne aasta püsis Eestis kodanluse diktatuur. Need olid Eesti revolutsioonilisele proletariaadile rasked aastakümned. Eesti töölisklassi avangard Eestimaa Kommunistlik Partei oli sunnitud töötama sügeval põranda all. Sajad aktiivsed töölisklassi ürituse eest võitlejad olid mõrvatud või arreteeritud.

Kuid võitlus kodanluse vastu jätkus, mõrvatute ja vanglatesse suletute asemele astusid uued ja uued võitlejad.

Peale illegaalse võitluse kasutas EKP oskuslikult ära ka legaalseid vorme, nagu legaalsed töölisparteid, pahempoolseid ametiühinguid, kultuuriühinguid, spordiorganisatsioonid jne.

Selles võitluses oli küllaltki oluline koht legaalsel ajakirjandusel. Aastatel 1920 - 1933 õnnestus revolutsionistidel töölistel EKP juhtimisel välja anda mitmeid legaalseid ajalehti, kokku mituseda numbrit.

Eesti revolutsiooniline töölisajakirjandus jätkas kodanluse terrori olukorras leninliku "Pravda" ning Jaan Anvelti ja Viktor Kingissepa poolt rajatud bolševistliku ajalehe "Kiir" traditsioone.

Legaalsete töölisajakirjanduse ajaloos moodustasid ühe etapi pahempoolsete ametiühingute ajalehed, mis suurte raskustega võideldes ilmusid rohkem kui kolme aasta jooksul (september 1930 - november 1933).

Käesoleva diplomitöö "Pahempoolsete ametiühingute aja-

lehed Eestis aastail 1930 - 1933" eesmärgiks seadsin - anda ülevaade nimetatud väljaannetest.

Esimeses peatükis käsitlen majanduslikku ja poliitilist olukorda Eestis aastail 1930 - 1933 ning Eestimaa Kommunistliku Partei tegevust neil aastail. Kuna neid ajalehti andsid välja pahempoolsed ametiühingud, seepärast olen pikemalt peatunud ametiühingute olukorral.

Teises peatükis võtsin vaatluse alla pahempoolsete ametiühingute ajalehtede ilmumisega seotud probleemid: toimetuse töö, trükikojad, levik ja side Eestimaa Kommunistliku Parteiga.

Kolmandas peatükis annan ülevaate pahempoolsete ametiühingute ajalehtede sisust ning sellest, kuidas need ajalehed käsitlevad üksikuid probleeme.

Kaua aega olid Eesti töölisliikumise paljud probleemid läbi uurimata. See lünk on kõrvaldatud alles viimastel aastatel.

Kodanliku diktatuuri perioodist annab tervikliku pildi "Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei ajaloost" II osa (ERK, Tallinn, 1963).

"Eesti NSV ajalugu" (ERK, Tallinn, 1957) ei valgusta töölisliikumise probleeme kodanliku diktatuuri perioodil, eriti aastail 1930 - 1933 küllaldase põhjalikkusega.

Eesti töölisliikumisega seotud küsimuste kohta kolmekümnendate aastate algul ilmus NSV Liidus rida uurimusi ja ülevaateid. Siinkohal nimetaksin järgmisi tähtsamaid töid: H. Pöogelmann "Kaks aastat fašistlikku diktatuuri Eestis" (Leningrad, 1936), "Majandusline kriis Eestis" (Leningrad, 1932); O. Rästas "Lühike ülevaade ametiühingulisest liikumi-

sest ja ülesannetest" (Leningrad, 1934); J. Reesen "Revolutsiooni kandvate jõudude hindamisest Eestis" (Leningrad, 1933); E. Alas "Pahempoolsete ametiühisuste mõnedest ülesannetest Eestis" ("Klassivõitlus", Nr. 152, veebr. 1933), "Streigivõitluse õppetunnid Eestis" ("Klassivõitlus", Nr. 154, aprill, 1933) jt.

Suure Isamaasõja järgsel perioodil ilmunud töödest nimetaksin järgmisi: N. Karotamm "Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajaloo küsimusi" ("Eesti Bolševik", Nr. 15, 1947) ja E. Plotnik "Kodanliku parlamentarismi kokkuvarisemine maailma majanduskriisi aastail ja fašistliku diktatuuri kehtestamine Eestis" (1929-1934). /kandidaadi-dissertatsiooni käsikiri/ (Tartu, 1954).

Põhjaliku ülevaate selle perioodi kohta on andnud O. Kuuli oma raamatus "Ühise võitluslipu alla" (Eestimaa Kommunistliku Partei võitlus sidemete tugevdamise eest töörahva hulkadega aastail 1929-1934) (ERK, Tallinn, 1961).

Pahempoolsete ametiühingute ajalehtedest on senini ülevaate andnud ainult O. Kuuli "Fašismi vastu, tööliklassi ühtsuse eest", kogumikus "Eesliinil" (50 aastat "Pravda" järgedes), artiklid ja mälestusi (ERK, Tallinn 1962).

Käsitletud perioodi kohta pakub veel huvi A. Liebmani artikkel "Kodanliku Eesti töölisdelegatsioonid Nõukogude Liidus" ("Eesti Kommunist", Nr. 6, 1963). Eestis ilmunud venekeelsetest töölisajalehtedest "Rabotsaja Pravda" ja "Pravda" on andnud põhjaliku ülevaate D. Rudnev artiklis "Tööliste ja kehvike ajaleht" (Eesti Kommunist" Nr. 5, 1961).

Siinkohal tahaks peatuda mõningatel hinnangutel, mis on antud pahempoolsetele ametiühingutele erinevatel aegadel.

Pärast 1940. aasta juunipöörde revolutsioonilisi sünd-

musi ja nõukogude võimu kehtestamist Eestis ei leidnud pahempoolsete ametiühingute töö (sageli ka kogu illegaalne töö) tolleaegseis ametlikes kontseptsioonides väärikat hindamist. Selleks andis tõuke tolleaegne EKP Keskkomitee esimene sekretär Karl Säre, kes, esinedes 1940. aasta 19. septembril Tallinna parteialgorganisatsioonide sekretäride kursustel ettekandega, nimetas Vaksali puiestee tegelasi (pahempoolsete ametiühingute keskus asus Vaksali puiesteel) "näruseks provokatsioonide kambaks", "avantüristide jõuguks", "Trotskistlike spioonide bandeks" jne.<sup>1</sup>

Karl Säre halvustas ka Osvald Tuule jt. illegaalsete parteitöötajate tegevust.<sup>2</sup>

Pika perioodi jooksul oli pahempoolsete ametiühingute tegevusele õige hinnangu andmisel takistuseks Stalini isikukultus, kuna nendel aastatel ei olnud kombeks rääkida mingisugusest "neljanda" või "viienda" järgu töölisliikumise tegelastest, pealegi olid siis arhiivid rangelt suletud ning juurdepääs tolleaegset perioodi käsitlevatele materjalidele peaaegu võimatu.

Masendavalt mõjus ka see, et kolmekümnendatel aastatel ja hiljem langesid isikukultuseaegse laimu ja omavoli ohvriks paljud Eesti töölisliikumisest osavõtjad, siin hulgas ka pahempoolsete ametiühingute tegelased Elfriede Ellmann, Valter Kaaver, Priidik Kroos, Leonhard Käär, August Rattas, Viktor Sulling jt.

Eesti töölisliikumise ajaloo said pahempoolsete ametiühingute ja paljud teised EKP tegelased väärilise

---

<sup>1</sup> "Kommunist" nr. 81, 22.sept. 1940.  
<sup>2</sup> D. Kuzmini andmeil.

koha alles pärast NLKP XX kongressi, kui toodi päevavalgele isikukultuseaegsed vead ja ohjeldamatu omavoli.

Õige marksistlik-leninlik hinnang anti pahempoolsete ametiühingute tegevusele alles viimastel aastatel EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi väljaannetes ning ajalooteaduste kandidaatide O.Kuuli, A.Liebmani jt. vastavates uurimustes ning "Ülevaates Eestimaa Kommunistliku Partei ajalooost".

Käesoleva diplomitöö kirjutamisel kasutasin allikmaterjalina pahempoolsete ametiühingute ajalehti aastaist 1930 - 1933, mis ilmusid järgmiste nimede all: "Uus Aeg" (6 numbrit), "Töölise Aeg" (5), Võitluse Aeg" (9), "Meie Võitluse Aeg" (22), "Uus Võitluse Aeg" (2), "Töölise Võitlus" (10), "Teine Töölise Võitlus" (15) ja "Võitluse Lipp" (24) /on säilinud Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus Tallinnas, osa eksemplare Eesti NSV Kirjandusmuuseumis Tartus, välja arvatud need ajalehenumbriid, mis politsei poolt konfiskeeriti), samuti pahempoolsete ametiühingute poolt välja antud ajakirju "Naistööline" (üks number) ja "Naisproletaarlane" (üks number) ning töölisnoorte ajakiri "Võitlusrinne" (kaks numbrit), /säilinud Eesti NSV Kirjandusmuuseumis, välja arvatud ajakiri "Naisproletaarlane", mis asub Fr.R.Kreutzwaldi nim. Eesti Riiklikus Raamatukogus/. Pahempoolsete ametiühingute ajalehtede toimetuse arhiivid ei ole säilinud.

Peale nimetatud ajalehtede ja ajakirjade olen kasutanud Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku ülesehitustöö Riikliku Keskarhiivi (ORKA) materjale ja mõningaid andmeid kodanliku Eesti politsei kartoteegist

(<sup>ne</sup> kuid sain kasutamiseks EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudist).

Kirjandust olen kasutanud järgmiselt: V.I.Lenin - "Mis teha?" Teosed, 5.kd., Eesti NSV Ajalugu, Tallinn 1957, O.Kuuli - Fašismi vastu, töölisklassi <sup>ühitsuse</sup> ürituse eest" - kogumik "Eesliinil" Tallinn, 1962; O.Kuuli - "Ühise võitluslipu alla" - Tallinn, 1961; A.Liebmann - "Kodanliku Eesti töölisdelegatsioonid Nõukogude Liidus", "Eesti Kommunist", Nr.6 1963, NLKP ajalugu, Tallinn, 1959, NSV Liidu ajalugu (sotsialismi ajajärk), Tallinn, 1959; O.Sepre "Kodanliku Eesti sõltuvus imperialistlikest maadest", ERK, Tallinn, 1964 ja "Ülevaade EKP ajaloost" II osa, Tallinn, 1963.

Palju on selle töö kirjutamisele kaasa aidanud nende seltsimeeste mälestused, kes ise võtsid tol ajal osa revolutsioonilisest töölisliikumisest, nagu seltsimehed Nigol Andreesen, Erich Ellmann, Johannes Ellmann, Idel Jakobson, Dimitri Kuzmin, <sup>Arnold</sup> Aleksander Leinkask, Leena Prooses, Hugo Mehis, Johannes Tamsoo, Erich Tarkpea, Anton Vaarandi, Oskar Valvet. Väärtuslikke andmeid sain ka Irma Raabelt, kes elas 1931 - 1932.a. majas, kus toimus pahempoolsete ametiühingute ajalehtede trükkimine.

Eriti tänulik olen ajalooteaduste kandidaadile, EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi vanem teaduslikule töötajale Olaf Kuulile, kes ei säästnud vaeva käesoleva diplomitöö juhendamisel.

Loodan, et käesolev töö aitab mõningal määral kaasa selleks, et tuua selgust aastatel 1930-1933 ilmunud revo-

lutsiooniliste töölisajalehtede väljaandmisega seotud probleemidesse, mis oli üheks etepiks Eesti tööliklassi kangelasliku võitluse ajaloos.

Eestis aastail 1930 - 1933

Kapitalismi ajutine stabiliseerimine pärast 1929. aastal kapitalistlikus maailmas alanud majanduskriisi 1929. aastal alanud majanduskriisi tagajärjel 1930. aastal ja pikema Pööstusajaja põlvkond läbi põlvkondade ja finantskriisiga. Pööstus langus kestis ligi kaks aastat. Majandusliku punktiini jõudis tööstusliku tootmise vast 1932. aastal.

1932. aastaks langus tööstustootmine USA-s 55%, Saksamaal 34%, Inglismaal 14% võrra<sup>3</sup>. Majanduskriisi tõi endaga kaasa maailmasuure tsüklilise kriisi kõrgperioodi 15 - 12 miljardit tootmist, Saksamaal oli 1932. aastal 44% ametiühingu liikmetest täielikult töötud<sup>4</sup>. Tööpuudus paiskas kapitalistliku maailma majandusliku tsüklilise kriisi-ajastatelt laenuid miljardid talupojad, kes olid sunnitud maksimaalselt vähendada elatist.

Kuna kapitalistlik Eesti oli majanduslikult sõltuv lääne- ja maailma kapitalistlikust majandusest, siis hakkasid kapitalistlikud riigid Eesti suhtes avaldama suuremat huvi. Majanduslikul ja poliitilisel alal Eesti suhtes suurenenud huvi avaldasid ka teised riigid, kes soovisid suurendada oma mõju Eesti majandusele, sest kapitalistlik Eesti oli suurepärane turgruum. Nii hakkas Eesti väliskaubanduse alandamine 1929. aastast langema. Väliskaubanduse alandamine

<sup>3</sup> Eesti NSV ajalugu (kõige vanaaegne ajast 1918-1940). Toimetanud S. Kaas, ERI Tallinn 1957, lk. 447.  
<sup>4</sup> SKKP ajalugu, ERI Tallinn, 1959, lk. 309.

# I

Majanduslik ja poliitiline olukord

Eestis aastail 1930 - 1933

Kapitalismi ajutine stabilisatsiooni periood asendus 1929.aastal kapitalistlikus maailmas uue majanduskriisiga. 1929.aastal alanud majanduskriis kujunes erakordselt raskeks ja pikaks. Tööstuskriis põimus läbi põllumajandus- ja finantskriisiga. Tootmise langus kestis ligi kolm aastat. Madalaima punktini jõudis tööstusliku tootmise tase 1932.aastal.

1932.aastaks langes tööstustoodang USA-s 35%, Saksamaal 34%, Inglismaal 14% võrra<sup>3</sup>. Majanduskriis tõi endaga kaasa enneolematu tööpuuduse. Nii oli USA-s kriisi kõrgperioodil 15 - 17 miljonit töötut, Saksamaal oli 1932.aastal 44% ametiühingu liikmetest täielikult tööta.<sup>4</sup> Tööpuudus paiskas kodanlike mäede töölisklassi enneolematusse viletsusse. Kriisiaastatel laostusid miljonid talupojad, kes olid sunnitud maalet lahkuma, täiendades sellega töötute armeed.

Kuna kodanlik Eesti oli majanduslikult sõltuv Lääne-Euroopa kapitalistlikest riikidest, siis hakkasid kriisitunud Eestis avalduma üsna varakult. Maailmaturul jätkus põllumajandusseaduste hindade langus, see avaldas laostavat mõju ka Eesti majandusele, sest kodanlik Eesti oli ju eeskätt agraarmaa. Nii hakkas Eesti väliskaubanduse üldkäive alates 1929.aastast langema. Väliskaubanduse bilanss kujunes

<sup>3</sup> Eesti NSV ajalugu (kõige vanemast ajast tänapäevani). Toimetanud G.Naan, ERK Tallinn 1957, lk.467.

<sup>4</sup> NLKP ajalugu, ERK Tallinn, 1959, lk.369.

juba 1928 - 1930 aastail passiivseks. Välisvaluuta väljavoolu tõttu vähenes Eesti Panga kattevara. Pangad asusid krediitide piiramisele, sägenesid kaubandus- ja tööstusettevõtete maksujõuetuks jäämised ning oksjonid.

Eestis laostusid lõplikult sellised suured tehased, nagu Vene-Balti, "Dvigatel", Bekkeri tehased, oma tootmise lõpetasid a/s "Tegur", G. Peetsi piimamasinate vabrik jne. Suuresti kannatsid tekstiiltööstuse ekspordi võimalused, selletõttu langes tekstiilitoodete väljavedu 2257-lt tonnilt 1929. aastal 511 tonnile 1933. aastal.<sup>5</sup>

Üldse langes suurtööstuse kogutoodang 119,3 miljonilt kroonilt 1929. aastal 80,7 miljonile kroonile 1932. aastal, s.o. 32,4% võrra.<sup>6</sup>

Eriti teravalt ilmesid kriisinähtused Eesti põllumajanduses. Kuna põllumajanduse toodang moodustas 1932. aastal 74% Eesti kogutoodangust, siis on selge, millist mõju avaldas põllumajanduslik kriis kogu Eesti majandusele.

Kui tööstuse toodang langes aastail 1928 - 1932 umbes 33% võrra, siis põllumajandussaaduste müügitoodang vähenes (rahalises väärtuses) üle 50%.<sup>7</sup>

Kriis põllumajanduses oli tingitud turgude kitsenemisest, mis tõi kaasa müügihindade langemise. Nii langesid põllumajandussaaduste müügihinnad 1933. aastaks, võrreldes 1925 - 1929. aasta keskmise tasemega, umbes 65% võrra, talumajandite rahalised tulud vähenesid ligi 50% võrra, kuna põllumajandussaaduste hindade langus oli tunduvalt suurem

---

5 Eesti NSV ajalugu, ERK Tallinn 1957 lk.467.

6 sealsamas lk.467

7 sealsamas lk.469.

kui tööstuskaupade hindadel, selle tõttu langes tunduvalt talumajandite ostujõud.<sup>8</sup>

73 tuhat talundit, s.o. 50% talundite üldarvust, olid koormatud võlgadega, võla üldsummat arvestati 1932. aastal 115 miljonile kroonile. Oksjonite arv näitas kriisiaastail pidevat tõusu, tuhanded kehvikute ja keskmike majandid laostusid.<sup>9</sup>

Täiesti katastroofiline olukord valitses kriisiaastail väliskaubanduse alal: nii langes import 131,4 miljonilt kroonilt 1928.aastal 36,9 miljonile kroonile 1932.aastal, eksport langes vastavalt 127,1 miljonilt kroonilt 42,6 miljonile kroonile.<sup>10</sup>

Eriti süvenes majanduskriis pärast seda, kui 1931. aastal langetati naelsterling kulla aluselt, Eesti Pank sai Inglise Pangas naelsterlingis hoitava kattevara arvel kahju 7 miljonit.<sup>11</sup>

Üha süvenev majanduskriis halvendas katastroofiliselt eriti linna- ja maaproletariaadi niigi rasket majanduslikku olukorda. Töölisklassi materiaalne olukord halvenes eelkõige suure ulatuse võtnud tööpuuduse ja reaalsalga languse tõttu.

Tööpuudus oli kodanlikule Eestile täiesti seaduspärane nähtus, kuna kahekümnendatel aastatel oli pidevalt registreeritud 4 - 5 tuhat töötut. Alates 1931.aastast hakkas töötute arv tohutu kiirusega kasvama.

---

8 Eesti NSV ajalugu, ERK Tallinn, 1957 lk. 469  
9 sealsamas lk. 469  
10 - " - lk. 470  
11 - " - lk. 470

1932. aasta alguses oli töbörsil registreeritud töötuid üle 14 tuhande, 1933. aasta alguses ligi 22 tuhat, tõustes sama aasta kevadeks ligi 25 tuhandeni, samal ajal tuleb arvestada seda, et kogu Eesti suurtööstuses töötas sel ajal umbes 25 tuhat töolist.<sup>12</sup>

Kuid tuleb arvestada veel seda, et kaugelt mitte kõik töötud ei olnud registreeritud töbörsil, tuhanded maa- ja väikelinnade ning alevite töötud on sellest arvestusest ilmselt välja jäänud. Kui lisame veel, et tuhanded töölised said töötada ainult 3 - 4 päeva nädalas, siis ilmneb küllaltki mäsendav pilt tolleaegsetest oludest Eestis.

Töötute enamik oli kohutavalt raskes olukorras, nad sõna otseses mõttes nälgisid koos perekondadega. Tavaliseks nähtuseks oli töötute korteritest väljatõstmine, kuna nad ei suutnud tasuda korteriüüri. Sagenesid enesetapmise juhud, kasvas kuritegevus. Suur tööpuudus valitses ka haritlaste seas. Ugale vabanevale kohale pretenteerisid sajad inimesed. Ei olnud sugugi haruldane, kui kojameheks, sulaseks või krea-vihalliks oli ülikooli haridusega noormees.

Kodanlus, otsides väljapääsu kriisist püüdis veeretada kõik raskused töötava rahva peale. Nii vähenes suurtööstuses töötavate töölise reaalpalk aastail 1930 - 1932 üle 10%. Tunduvalt halvenes põllutöölise olukord, 1933. aastal ulatus põllutöölise reaalpalk ainult ligi 70% 1930. aasta reaalpalgast.<sup>13</sup>

- 
- 12 O. Kuuli, Ühise võitluslipu alla /Eestimaa Kommunistliku Partei võitlus sidemete tugevdamise eest töörahva hulkadega aastail 1929-1934), ERK Tallinn 1961, lk. 18.
- 13 O. Sepre, Medalapalgaliste töölise reaalpalk kodanlikus Eestis. "Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised. Ühiskonnateaduste seeria", 1960, nr. 4, lk. 337.



Kodanlik statistika püüdis neid andmeid igati vähendada, nii on sellest arvestusest väljas streigid, mis toimusid Raadi kruusaaugus hädaabitöödel 1931.aasta aprillis, Tartu-Petseri raudtee ehitustöödel 1931.aasta juulis, Narva linavabrikus 1932.aasta oktoobris, Ulila turbatööstuses 1932.aasta juunis jne.<sup>17</sup>

Streigid olid küll tevaliselt lühiajalised, kestvusega 2 - 3 päeva, oma iseloomult majanduslikku laadi, kuid umbes pooled neist lõppesid tööliste võiduga.

Kõige raskem oli muidugi töötute olukord. Töötute rahulolematuse võis kujuneda kodanlusele ohtlikuks, seetõttu organiseeris kodanlik valitsus nn. hädaabitöid, kus osa töötuid ajutiselt leidsid tööd. Hädaabitööde korras tehti mitmesuguseid riiklikke töid, näit. maanteede ehitus, määparandustööd, sõjaliste objektide ehitamine jne.

Töötingimused olid hädaabitöödel erakordselt rasked, pealegi toimusid hädaabitööd väljas, segeli linnadest kaugel. Hädaabitöödel teenisid töölised ainult mõnikümmend senti päevas. See oli üheks tööliste ekspluateerimise vormiks. Hädaabitöölisi kasutasid mõnikord eraettevõtjad metsa- ja muudel raskematel töödel.

Hädaabitööd olid tööliste palkade ja elutaseme allasurumise vahendiks.

Ülemaailmsel majanduskriisil olid suured poliitilised tagajärjed. Süvenes töötava rahva viletsus, mis aitas kaasa töölisklassi revolutsioonilise meelevõtte tõusule. Reformistid, kes rääkisid kodanluse ja proletariaadi klassihuvide lepitamisest, said ränga hoobi. Kriis näitas kapitalistliku korra ummikut. Paljudes maaed kasvas kommunist-

---

17 O.Kuuli, Ühise võitluslipu alla, lk.23.

like parteide mõju. Kodanlus püüdis kriisiraskusi ületada ja revolutsioonilise liikumise tõusu maha suruda demokraatlike vabaduste likvideerimise ja fašistliku režiimi kehtestamisega.

Eesti kodanluse hulgas kasvasid fašistlikud meeleolud, mis ilmnesisid mitmesugustes põhiseaduse "parandamise" plaanides. Neid plaane iseloomustas see, et püüti igati vähendada kodanlik-demokraatlike institutsioonide osatähtsust ning seada sisse laialdaste volitustega riigipea, tegelikult diktaatori ametikoht.

Fašistliku korra kehtestamisel konkureerisid Eestis omavahel kaks poliitilist grupeeringut.

Ühe suuna moodustasid nn. vanad kodanlikud parteid (põllumeeste kogud, rahvuslik keskerakond jt.) Tõsi, vanade kodanlike parteide vahel olid ka vastuolud ning lahkemhoid, kuid need puudutasid peamiselt "riigipiruka" jaotamise probleeme. Poliitilise kursi ja tegutsemise põhilisteks küsimustes langesid nende vaated ühte.

Nad pooldasid nn. seaduslikku üleminekut fašismile, võimu juurde pidid jääma senised riigitegelased Konstantin Päts, Johan Laidoner jt. Kuna kolmekümnendate aastate alguseni olid Eesti äriringkonnad tihedalt seotud Inglise kapitaliga, siis valitses ka nende välispoliitikas esialgu Inglise orientatsioon.

Teise suuna moodustasid suhteliselt värsked jõud. Nendeks olid "Eesti Vabadussõjalaste Liidu" tegelased. Neid kutsuti rahva seas vapsideks ehk "kaikameesteks", liidriteks olid Andres Larka ja Artur Sirk.

"Eesti Vabadussõjalaste Liit" tekkis kodusõja ajal Nõukogude Venemaa vastu sõdinud valgekaartlike ohvitseride ja sõdurite organisatsioonidest, tõsiseks poliitiliseks jõuks muutusid nad aga alles 1930.aastast peale.

Vapsid kuulutasid avalikult, et nad tahavad hävitada demokraatia, mis olevat kõikide hädade ja korratuste, siinulgas ka majanduskriisi põhjuseks. Nad arendasid laialdaselt poliitilist demagoogiat, kuulutades end "rahvusriigi", "rahvustervikluse" kaitsjaks erakondliku korrupsiooni vastu. Vapsid lubasid kõigile kõike. Maaelanikele lubati põllumajandussaaduste hindade tõstmist ja võlakoormuse vähendamist.

Linnarahvale lubasid nad elu kalliduse alandamist, maaomanikele lubati üüre tõsta, üürnikele aga üüride alandamist jne.

Vapside organisatsioon oli hitlerlaste agentuuriks Eestis. Nende välispoliitika eesmärgiks oli Eesti allutamine Saksamaa huvidele.

Juba 1932.aasta märtsis otsustas kodanlik riigikogu viia põhiseaduse muutmise<sup>ks</sup> läbi rahvahääletuse. Kuid rahvahääletus ei andnud kodanlusele soovitud tulemusi (poolt 316 388, vastu 330 632 häält)<sup>18</sup>

1933.aasta suvel pandi põhiseaduse muutmise uuesti hääletusele, seekord sai fasisitliku suunaga põhiseaduse muutmise kava veel suurema lüüasaamise osaliseks - poolt 161 595 häält, vastu - 333 107 häält, ülejäänud valijad ei võtnud valimistest osa.<sup>19</sup>

---

<sup>18</sup> Eesti NSV ajalugu, lk. 472

<sup>19</sup> sealsamas lk. 473

ÜKSIKNUMBER 5 SENTI.

UUS

Kõigi maade proletariaadid, ühinege!  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединитесь!

Ilmub igal laupäeval.

# Töölise Aeg

Ametiühingute häälekandja.

Kuulutiste hind:  
1 veerul 1 millim.  
lehe eesotsas 8 snt,  
teksti osas 10 snt,  
kuulutiste küljel 5 s.

Andr.: Tallinn,  
Vaksali puest. 8-a.  
Tellijäsi võtavad vastu kõik E. V. postiasutused.

Toimetus ja tallus:  
Tallinn, Vaksali pst.  
8-a-6  
Tellijäsi hind:  
Aastas - 2 kr. 40 snt.  
kuus - 20 snt.

Nr. 2 Tallinnas, laupäeval, 13. augustil 1932. a. 1. aastakäik

## Töölised - hääletage põhiseaduse muutmise VASTU!

### Saksamaa õpetund. Sotsiaal-demokraatia osa tagurusele tee tasandamiseks.

Enam kui kunagi varem, paljastavad hiljutid moodunud ja veel edasirenevad sündmused Saksamaal rahvusvahelise sotsiaal-demokraatia, kui kodanluse parema käe õiget palet. Kõgu rahvusvaheline sotsiaaldemokraatia (ka Eesti „sotsialistlik“ Partei) on kogu oma tegevuse kestel kodanluse korra („demokraatia“) suurim kaitsja olnud, kus juures ta aga alati „veriseid“ ja „revolutsioonilisi“ sõnu armastab teha, et nende varjul paremini saaks töölisklassi huvand kodanlusele maha sahkerdada. Nii ka Saksamaa presidendi valimistel. Saksas sotsiaal-demokraatia

Hindenburg, see sotsialistidest jumaladatud „teine suur mees peale Marksi“. Ja mida tegid sotsiaaldemokraadid nüüd „demokraatia“ kaitseks? Mitte midagi. Saksas sotsiaal-demokraatia jatkas kõige külmemas rahuga fashismile tee tasandamist. Nagu teame, on sotsiaal-demokraatia alati jutlustanud töölisklassi ühisest väerinnast, ja selle teostamise esimeseks sammuks on oma organisatsioonidel ja nende liikmel, kommunistidega ühise väerinna loomise keeld! Raudne Front avaldab üleskuiuse: „Raudne Fronti organisatsioonid arutavad ühiselt seisukorda, mis loodud Preisiimaal Partei valitsemise jaoks. Täna

mõju all olevaid masse sõnakuulelikkusele, kompartei ja revolutsiooniliste töölistega mitteühinemisele ja „eeskujuliku distsipliini pidamis le“. Kas pole see otsekohene ja avalik kodanluse diktatuurile tee tasandamine? Berliini tagandatud politsei president, sotsiaal-demokraat Grzesinski seletas ühele ajakirjanikule, „et kui erakonna juhatus oleks annud vastavalt märku, siis oleks tuhanded töölised väljaastunud Preisi valituse kaitseks. Kuid miks ei annud s.d. erakonna juhatus märku kodanluse pealetungi tagasilöömiseks? Seepärast, et ta ise fashistliku kodanlusega ühes töötas, seepärast et siis oleks puhkenud võitlus sotsialistliku ühiskonna eest, ja seda kardavadki sotsid. Nemad ju „kaitsevad“ ainult kodanlist „demokraatiat“ ja on valmis sedagi maha sahkerdama, nagu Saksas sündmused vägagi selgesti näitavad.

kamist, väheaga täites meeletu terroriga, hüüga verevalamisega, meeletusega, laipade miljonitega. Kuni tööväe võiduni. Kõik jõud sotsiaal-demokraatia purustamisele!

Töölisnoor.

### Tartu tööliskond heitis Roman Laesi välja oma ridadest.

Kodanlise ajakirjanduse teatel Tartu tööliskond pidas koosolekut 7. augustil, kus 95 häälega 11 vastu otsustati kurikuulus Roman Laes väljaheita oma ridadest. Ühtlasi otsustatud nõuda, et viimane paneks maha riigikogu liikme kohused. Kuna mail lahela pole eesrii...

Vahepeal võttis põllumeeste erakond vastu otsuse toetada vapside poolt esitatud põhiseaduse muutmise eelnõu, mis olevat teistest "radikaalsem".

Selles olukorras / (1933. aasta oktoobris) tõi vapside eelnõu hääletamine neile suure võidu (poolt 416 878, vastu 156 984 häält).<sup>20</sup>

Rahvahääletus toimus terrori ja ohjeldamatu poliitilise demagoogia olukorras.

1934. aasta 24. jaanuaril hakkas kehtima uus, fashistlik põhiseadus, kuni uue presidendi valimiseni jäi riigivanem K. Päts presidendi kohustetäitjaks.

Algas presidendi valimiste kampeania, kus mõlemad

20 Eesti NSV ajalugu, lk. 473.

poliitilised rühmitused (ühelt poolt vapsid ja ka K.Pätsi - J.Laidoneri rühm), tegid ettevalmistusi fašistlikuks riigipöördeks.

Kartus, et presidendi valimistel võib võidu saavutada vastasrinna kandidaat, sundis Pätsi ja Laidoneri rühmitust omavahel kokku leppima.

Toetudes ustavatele sõjaväeosadele viisid K.Päts ja J.Laidoner 12.märtsil 1934.aastal läbi riigipöörde.

"Eesti Vabadussõjalaste Liit" suleti, mõnisada vapside aktiivset tegelast arreteeriti. Samal ajal keelati kõik poliitilised koosolekud, demonstratsioonid jne., peagi saadeti riigikogu "suvepuhkusele".

Eestis oli kehtestatud, tõsi küll maskeeritud kujul, fašistlik diktatuur.

Eestimaa Kommunistliku Partei olukord oli vaadeldaval perioodil äärmiselt raske. Suuresti andsid end tunda kodanluse repressioonide tagajärjed, mis EKP-d olid tabanud partei loomisest alates 1920.aastal, eriti aga pärast 1924.aasta 1.detsembri relvastatud ülestõusu metsikut mahsurumist. Rida väljapaistvaid partei töötajaid oli mõrvatud (Hans Heidemann, August Riismann, Aleksander Leiener jt.) Oli toimunud rida suuri kohtuprotsesse kommunistide ja töölisliikumise tegelaste üle. Sajad kommunistid olid suletud vanglamüüride taha või olid sunnitud Eestist põgenema.

Selletõttu andsid end teravalt tunda olemasoleva parteiaktiivi vähesed kogemused ja oskamatus juhtida parteitööd rasketes pörandaalustes tingimustes.

1930.aasta aprillis toimus EKP Keskkomitee pleenum,

kus kehvandati abinõud organisatsioonilise töö parandamiseks.

Kuid 1930.aasta kevadel ja suvel tebasid EKP-d uued löögid: kodanlikul politseil õnnestus tabada paljusid illegaalseid parteitöötajaid.

Märtsis arreteeriti 14 EKP vastutavat töötajat (Eduard Kull, Vassili Vits, Robert Reinstein jt.). 13.märtsil mõrvati EKP Keskkomitee liige Johannes Jürna.<sup>21</sup>

Aprillis arreteeriti rida töölisliikumise tegelasi, suleti pahempoolsete ametiühingute keskus, Eesti Tööliste Partei ja Tööliste Klubi.

1930.aasta augustis-septembris toimusid kolm kohtuprotsessi töölisliikumise tegelaste üle, 25 kohtualust mõisteti sunnitööle.<sup>22</sup>

Alles 1930.aasta lõpul ja 1931.aasta algul hakkas parteitöö uuesti elavnema, eriti pärast Osvald Tuule tööleasumist EKP Keskkomitee Illegaalse Büroo sekretärina.

Asutati kaks illegaalset trükikoda, kus trükiti ajalehti "Kommunist" ja lendlehti.

1931.aasta kevadel pandi alus ka uuele EKP Tallinna komiteele, tihenesid sidemed väljaspool Tallinnat töötavate organisatsioonidega.

Samal ajal tugevnes EKP mõju reale pahempoolsetele ametiühingutele (transporditööliste, kiutööliste, raudteelaste, ehitustööliste, trammiteenijate, nahatööliste ja rätsepatööliste ametiühingutes).

Mõningat tööd tehti ka reformistlikes ametiühingutes, kuigi suuremate tulemusteta. Pahempoolsete ametiühingute

21 Ülevaade EKP ajaloo II osa, lk.206. /üks Nõmmel, teine  
22 sealsamas lk.206. Järvel/

abil asutati uusi revolutsioonilisi töölisorganisatsioone, näiteks Töölise Kultuurhariduslik Ühing jt.

Ka töötute juhtimine läks sotsidelt üle EKP juhtimisele.

Kuid 1931. aasta juunis õnnestus kaitsepolitseil reeturi abil arreteerida Osvald Tuul ja rida teisi vastutavaid parteitöötajaid.

1932. aasta veebruaris toimus suur kohtuprotsess, kus seisid kohtu ees 34 töölisliikumise tegelast, neist 31 karistati kokku 173-aastase vangistusega.<sup>23</sup>

Seoses massiliste arreteerimistega otsustas EKP Keskkomitee Poliitbüroo 1931. aasta juulis kogu parteiorganisatsiooni ümber registreerida. Tollest ajast peale kuni 1938. aastani enam Eestis ühtset partei keskust ei olnud, vaid kõikide parteiorganisatsioonide tööd juhtis EKP Keskkomitee Poliitbüroo, mis asus Leningradis. 1933. aasta keskpaiku organiseeriti Kopenhaagenis EKP keskus, kuna siit oli sidepidamine Eestiga hõlpsam.<sup>24</sup>

1931. aasta lõpul hakkas EKP Keskkomitee tegema ulatuslikku tööd parteiorganisatsioonide taastamiseks. Selleks suunati tööle uusi illegaalseid organisatoreid ja rakendati tööle vanglast vabanenud kommuniste.

Parteitöö võttis uut hoogu ka mitmetes väiksemates keskustes, näit. Jõgeval, kus 1932. aasta kevadel alustas tööd Jaan Kreuksi nimeline parteiorganisatsioon Albert Sakarti juhtimisel. Peagi laienesid selle organisatsiooni sidemed ka Viljandi- ja Harjumaale.

---

23 Ülevaade EKP ajaloo II osa, lk. 220.

24 seal samas lk. 220.

Aktiivset tööd tegi maaproletariaadi keskel Saaremaa parteiorganisatsioon.

Parteiorganisatsioon taastati ka Pärnus Erich Tarkpea juhtimisel.

1932.aastal organiseeriti partei rakukesed Sindis Jaak Nessleri poolt ja Kundas Richard Mikkeri poolt.<sup>25</sup>

Parteitöö elavnes ka Tallinnas seoses 1932.aasta aprillil Feodor Oki suunamisega EKP Keskkomitee Tallinna organisaatoriks. Kuna F. Okk juba sama aasta augustis arreteeriti, siis lükkas see Tallinna parteiorganisatsiooni taastamise edasi.

1933.aastal loodi Suure-Kõpu parteiorganisatsioon Alfred Taalmani juhtimisel jmt.<sup>26</sup>

EKP kasutas illegaalse töö kõrval ka legaalse töö vorme. Pahempoolsete tegelaste initsiatiivil asutati mitmeid marksistlikke töölisorganisatsioone, näit. Tartus Tööliste Esperanto- ja Kultuuriühing, Pärnus Tööliste Hariduse ja Kehakultuuri ühing, tehti poliitilist tööd töötute, meremeeste ja teiste rahvakihtide seas.

Paljude legaalsete organisatsioonide eesotsas olid inimesed, kes sageli ise küll ei kuulunud EKP ridadesse, kuid toetasid EKP seisukohti ning arvestasid EKP Keskkomitee juhtnõore.

Aastatel 1928 - 1930 kasutas EKP legaalse töö teostamiseks Eesti Tööliste Parteid. Eriti hoogustus see töö alates 1929. aasta jaanuarist kui ETP-s võitis revolutsiooniline tiib ning ETP esimeheks sai kommunist Valter Kaudver.

Pärast ETP sulgemist 1930.aasta aprillil ja tema riigikogu rühma lagunemist kaotas EKP võimaluse kasutada ko-

<sup>25</sup> Ülevaade EKP ajaloos, II osa lk. 227

<sup>26</sup> sealsamas lk. 252

danlikku riigikogu klassivõitluse huvides. See võimetus avanes alles 1932.aasta mais riigikogu V koosseisu valimistega, kus pahempoolsete tööliste ja kehvikute nimekirjad said ligi 26 tuhat häält ja 5 kohta riigikogus.<sup>27</sup>

Üks neist, nimelt Roman Laes, osutus evantüristiks, mõni aeg hiljem heideti Laesi kaitsmise eest pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogu rühmast välja ka Johannes Tamson. Siiski oli kodanlikus riigikogus kolm tööliste ja kehvikute huvide eest võitlejat - Tallinna Transporditööliste a/ü esindaja Priisik Kroos, Tallinna ehitustöölise esindaja August Rattas ja Narva tööliste esindaja Alexander Silverstov.

Pahempoolsete tööliste ja kehvikute saadikud, olgugi et nad olid parteitud, olid EKP seisukohtade väljendajaks kodanlikus riigikogus. Samuti esinesid nad sageli tööliste koosolekutel, tõstes seega tööliste klassiteadvust.

Seega võib kolmeliikmelist pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma pidada EKP esinduseks kodanlikus riigikogus.

1933.aasta detsembris võttis kodanlik riigikogu vastu otsuse Kroosilt ja Silverstovilt võtta saadiku puutumat<sup>5</sup>, mistõttu nad olid sunnitud Eestist lahkuma, 1934.aastal lahkus Eestist ka Rattas.

Legaalsete töö teostamisel kasutas EKP ka ametiühinguid. Juba 1926.aasta novembri konverentsil tehti kommunistidele ülesandeks võita enda mõju alla ametiühingud ning tõrjuda kõrvale nende sotslikud juhid.<sup>28</sup>

---

27 O.Kuuli, ühise võitluslipu alla, lk. 101 - 102.

28 Ülevaade EKP ajaloost II osa, lk.143.

Pärast 1924. aasta 1. detsembri ülestõusu lüüasaamist olid ametiühingud saanud samuti suurte repressioonide osaliseks, kuid <sup>kahe</sup> kolmekümnendate aastate lõpuks oli suur enamus neist taastatud.

1927. a. aprillis toimus ülemaeline ametiühingute konverents, kus oli esindatud 3.500 töötajat, ametiühingu liiget.<sup>29</sup>

Konverentsil <sup>s</sup>asutati Eestimaa Töölisühingute Keskliit ja võeti vastu selle põhikiri.

Vähemteadlike maatöölise delegaatide toetusel said sotsid keskliidu juhatusse suruda oma kandidaadid.

1927. aasta novembris asutati Tallinna ametiühingute keskus - Tallinna Ametiühingute Kesknõukogu. Selle asutasid ühiselt reformistlikud ametiühingud, kuhu kuulusid Tallinna Metallitöölise ametiühing ja Tallinna Äri-, Kontori-, Kantselei- ja Kooperatiivteenijate kutseühing <sup>ning</sup> ja revolutsioonilised ametiühingud - Eesti Kiutöölise ametiühing ja Tallinna Keemia- ja Paberitöölise ametiühing.<sup>30</sup>

Revolutsioonilise ja reformistliku tiiva vahel käis terav võitlus, mis viis 1927. aasta lõpul Kesknõukogu lõhenemisele.

1928. aasta algul moodustasid kümme ametiühingut - Pehempoolsete ametiühingute kesknõukogu, kuhu kuulusid Eesti Kivi- ja Krohvitöölise, Tallinna Transporditöölise, Tallinna Nahatöölise, Tallinna Rätsepatöölise, Tallinna Puutöölise, <sup>ning</sup> Tallinna Toidu- ja Maitseainete Tööstuse Töölise ametiühing ning Eesti Raudteelaste Liit, <sup>ja</sup> Eestimaa Ehitustöölise Liit.<sup>32</sup>

Kõigis neis ametiühingute oli kokku 2000 inimest.

<sup>29</sup> Ülevaade EKP ajaloost, II osa, lk.160.

<sup>30</sup> O.Kuuli, ühise võitluslipu alla, lk.107

<sup>32</sup> sealsamas

Osa pahempoolseid ametiühinguid kuulus nii Tallinna Ametiühingute Kesknõukogusse kui ka Keskliitu, moodustades viimases pahempoolse opositsiooni.

Pahempoolsete ametiühingute kesknõukogu, samuti ka mitmete ametiühingute juhatuste asukohaks oli Töölise Maja, Vaksali puiestee 8 ja 8<sup>a</sup> (praegu J.Gagarini puiestee 24).



Asukoha järgi nimetati neid ka "Vaksali puiestee mees- teks", et eraldada neid Tõnismäel asuvatest reformistlikest ametiühingute tegelastest.

Pahempoolsete ametiühingute kesknõukogu arvestas igati EKP juhtnõore, pahempoolsetes ametiühingutes tegutsesid parteile lähedased inimesed (kesknõukogu esimees Konstantin Veiss (Hiis), Kiutöölise ametiühingus Anna Moosel, transporditöölise ametiühingus Priidik Kroos jt.).

Pärast ETP sulgemist 1930.aasta aprillis jäid pahempoolsed ametiühingud ainsateks legaalseteks organisatsioon-

deks, kelle kaudu EKP oli sidemes töölishulkadega.

Kuid aprilli lõpul suleti ka Ametiühingute Kesknõukogu. Nüüd jäid küll eksisteerima pahempoolsed ametiühingud, kuid ühtne juhtiv keskus neil puudus.

1931. aasta juulis õnnestus transporditöölise ja kiu-  
töölise ametiühingutel registreerida uus pahempoolsete ameti-  
ühingute keskus - Tallinna ja Harjumaa Ametiühisuste Kesk-  
nõukogu.<sup>33</sup> Uue kesknõukogu tööst võtsid aktiivset osa Ees-  
ti Ehitustöölise Liit ja Tallinna Puutöölise Ühing. Pahem-  
poolsed ametiühingud tegutsesid sel ajal ka Tartus ja Nar-  
vas.<sup>34</sup>

Partei juhtimisel hakkasid pahempoolsed ametiühingud üha rohkem osa võtma poliitilisest elust.

Nii korraldasid pahempoolsed ametiühingud Suure Sotsia-  
listliku Oktoobrirevolutsiooni 13. aastapäeva tähistamise Tal-  
linna Pritsimajas.

1931. aasta jaanuaris korraldasid nad kontsertmiitingu  
V.I. Lenini 7. surmaaastapäeva puhul; 1. mail korraldasid mai-  
demonstratsiooni, millest osavõtjate arv ulatus 10 000-ni.<sup>35</sup>  
Nad paljastasid ka reformistlike ametiühingute liidrite tege-  
vust. Pahempoolsete ametiühingute juhtimisel toimus aastail  
1931 - 1933 mitu streiki, millest osa lõppes tööliste võidu-  
ga.

Suurt poliitilist tööd tegid pahempoolsed ametiühingud  
seoses riigikogu V koosseisu valimistega. Vastukaaluks sotsi-  
dele kandideeris "pahempoolsete tööliste ja kehvikute" nime-  
kirjades rida tõelisi töörahva esindajaid /Priidik Kroos, Au-

33 O. Kuuli, ühise võitluslipu alla, lk. 116,

34 seal samas

35 - " -

lk. 116.

lk. 113-114.

gust Rattas, Aleksander Silverstov jt.).

Üldiselt oli neil aastail ametiühingute olukord raske. Suurte repressioonide tagajärjel oli tunduvalt vähenenud ametiühingute liikmete arv. 1928. aasta jaanuaris toimunud Eesti Töölisühingute Keskliidu III kongressi ajal oli ametiühingutel umbes 5400 liiget, s.o. ligi 5 x vähem kui 1922. aastal, Eestimaa Töölisühingute II kongress ajal.<sup>36</sup>

Esmakordselt oli kahekümnendate aastate lõpul ja kolmekümnendate aastate algul Eestis kujunenud olukord, kus ametiühingu liikumine oli lõhestatud.

Oluliseks puuduseks oli ka asjaolu, et kodanlikus Eestis töötasid ametiühingud kutseühingute põhimõttel, mitte tootmisprintsipi järgi, see killustas niigi lõhestatud tööliikumist (näiteks metallitöölised, kes töötasid puidu- või paberitööstuse ettevõtetes, ei kuulunud selle ametiühingu liikmeskonda, vaid oma kutseala järgi, seega ka ühe ja sama ettevõtte töölised olid mitme ametiühingu vahel killustatud).

Kolmekümnendate aastate algul, kui Eesti kodanlus asus maa fašiseerimise teele, andsid pahempoolsed ametiühingud EKP juhtimisel hinnatava panuse kõigi progressiivsete jõudude koondamisel fašismi vastu.

Pahempoolsete ametiühingute tekkimisest peale oli vajadus revolutsioonilise ametiühingute ajalehe järele.

Revolutsioonilise töölisajalehe asutamise mõte kerkis konkreetset päevakorda pärast seda, kui valitsusvõimude poolt ETP ajaleht "Töölise Elu" suleti.

---

36 Ülevaade EKP ajaloost II osa, lk. 162.

1930. aasta augustis pöördusid pahempoolsete ametiühingute aktivistid võimude poole avaldusega, uue ajalehe väljandmise asjus. Selline luba ka saadi ning 1930. aasta septembris nägi Rahumäel väikese majakese keldrikorrusel asuvas trükikojas päevavalgust töölisajaleht "Uus Aeg".

Töölisklassi poliitilisel kasvatusel võisid kodanluse vastu etendas suurt osa parteiline ajakirjandus. Kasiti kodanlik valitus tegi kõik selleks, et EKP-l pausata võimatus rääkida massidega ajalehe kaudu.

Aastatel 1928 - 1930 oli EKP-l võimulik kasutada oma seisukohtade propageerimiseks Eesti Töölise Partei /ETP/ legaalset väljandeid. Kui aga valitsusvõimud valgesid 1930.a. jaanuaris EKP ajalehe "Töölise Riik", siis kadus ka see võimatus.

Kuid kahelme kuud hiljem (1930. aasta septembris) saadeti pahempoolsetel ametiühingutel hakata välja andma legaalset töölisajalehte. Kuna pahempoolsed ametiühingud tunnustasid EKP ideoloogilisi ja taktikalisi seisukohti, siis avanes EKP-l uuski võimatus kasutada neid ajalehti oma seisukohtade propageerimiseks. Pahempoolsete ametiühingute ajalehe saatmisele viitas otsuselt kaasa ka EKP Keskkomitee Illegaalne Büroo /Illegaalse Büroo sekretär Konstantin Mõnikoop/.

1930. aasta 23. augustil pöördas ametiühingute aktivist August Vekker politseiavalitsuse poole avaldusega ametiühingulise ajalehe "Uus Aeg" väljandmise loa saamiseks.

Sama aasta 30. augustil võttis politseiavalitsus vastu teadusande ajalehe "Uus Aeg" väljandmise saaja. Ajaleht hakkab ilmnema kord nädalas, igal leppäeval. Väljandajaks ja vastutavaks toimetoimijaks sai August Vekker.<sup>37</sup>

37. OSA fond 1, nia.7, s.-d. 1009, lk 1 ja 4.

## II

### PAHEMPOOLSETE AMETIÜHINGUTE AJALEHTEDE VÄLJAANDMINE JA SIDE EESTIMAA KOMMUNISTLIKU PARTEIGA

Töölisklassi poliitilisel kasvatamisel võitluses kodanluse vastu etendas suurt osa parteiline ajakirjandus. Eesti kodanlik valitsus tegi kõik selleks, et EKP-l puuduks võimalus rääkida massidega ajalehe kaudu.

Aastatel 1928 - 1930 oli EKP-l võimalik kasutada oma seisukohtade propageerimiseks Eesti Töölise Partei /ETP/ legaalseid väljaandeid. Kui aga valitsusvõimud sulgesid 1930.a. jaanuaris ETP ajalehe "Töölise Elu", siis kadus ka see võimalus.

Kuid kaheksa kuud hiljem (1930.aasta septembris) õnnestus pahempoolsetel ametiühingutel hakata välja andma legaalselt töölisajalehte. Kuna pahempoolsed ametiühingud tunnustasid EKP ideoloogilisi ja taktikalisi seisukohti, siis avanes EKP-l uuesti võimalus kasutada neid ajalehti oma seisukohtade propageerimiseks. Pahempoolsete ametiühingute ajalehe asutamisele aitas otseselt kaasa ka EKP Keskkomitee Illegaalne Büroo /Illegaalse Büroo sekretär Konstantin Männikson/.

1930.aasta 23.augustil pöördus ametiühingu aktivist August Vækker politseiavalitsuse poole avaldusega ametiühingulise ajalehe "Uus Aeg" väljaandmise loa saamiseks.

Sama aasta 30.augustil võttis politseiavalitsus vastu teadaande ajalehe "Uus Aeg" väljaandmise asjus. Ajaleht hakkab ilmuma kord nädalas, igal laupäeval. Väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks sai August Vækker.<sup>37</sup>

Ajalehe "Uus Aeg" esimene number ilmus 13.septembril

1930.aastal.

# Uus Aeg

Ametühingute häälkandja.

Nr. 5

Tallinnas, laupäeval, 8. novembril 1930. a.

1. aastakäif

## Oktober.

Eit loidab revolutsiooni säde üleilma!  
Eit hultab taunde tustumata Romintern!

Engelsi tõendus, et tööraha majanduslikeks wabustamiseks ennem waja on tobanuluse poliitiline wõim murda. —

Poliitilise wõimu wõtmine oli ainult uste awamine sotsialistliku linna. Tawis oli hatafa ehitama — ei, weel enne wana lõhuma, waremud reit ara foristama. Ja oktoobrirevolutsioon algasti tööraha majanduslike abelate lõhumiiega.

Waha sõda! Waa tööraha tätte! Wõim nõukogude tatte! Nende hüüdnade läbiwimine lõhtus wana torra, wabastas proletariaadi kapitali laapafontia alt. Samal ajal, kui sotsid ja eserid tobanulusega paberliki opositsiooni tegid ja seljataga toltumängid, astus revolutsiooniline enamlaste partei klassiwõitluse eesridadesse. Enamlaste parteis nägi töörahas oma ainult tõst huiude faitsjat, selle järel ta sammus ja — wõitis! Siis — Wenemaa oli purustatud, lõputud, laastatud! Maailma imperialismi armust oli ta waremete hammitata muudetud. Sealt tuli peale hatafa! Si jäbi peats olema neil, kes tawisid: miks ei walitse Wenemaal weel sotsialism wõi kommunism? Waadake, see form, mis Wenemaa peale wõitis, see on wana tsarista

Siinsa kolestijena elab oktoobrirevolutsioon tõuslute mälestuses. Raudu luuna pühtis ta üle Sarmaatia logetid, puhastades maa mustadest wercsaandest. Kõhalkust, barbaarist Wenemaasotsialrevolutsiooni tawis S.S.S.R. Sots Ehtide ütles: Kui enamlasted wiis taudfi jafaswad maailma tobanulusele wostu panna, siis on nad ajaloo ees eladigule saanud! Kõik on wiist tuust saanud kolmeitkümmeend aastat!

Selle revolutsiooni marssilise ajaloo waatega warustatud ja dialektiliselt mõilewad juhid nägid pöördeisiti faulgele ette, hatafad ammu juba obje selle pöörde tarwis teadma, ja, kui teijufohale jõuti, määrati iiegi pöördepunkt eemalt ette findlats. See on iteardubules oktoobrirevolutsioonis! Kwalitult seletas enamlaste fraatsioon, et 2. üleweneamaaline nõukogude kongress wõimu ajutiselt walitufel wõtma peab. See oli awalist wõitlus tafe klassi wahel, kui wõitlus riitilise wõimu pärsit. Ja proletariaat wõitis! Wõitis — ägias!  
Mga kui nüüd tulewad teigi maade toibid ja tawiswad teidid teite peal, et tobanuluse poliitilise wõimu murdmine weel sotsialistilist revolutsiooni ei

Ilmus laupäewiti, efsalgu üle tafe nädala.

Truimetus ja talitus: Tallinn, Wakkali puiestee 8-a-6

Tellimise hind: -  
Nastas — 2 krooni 40 senti, tuus 20 senti.

Rõigi maade-proletaariased ühinege!  
Proletoj de eiuj landoj, unuigu!

Kuulutuste hind:

1 weerul 1 millimeeter lehe eesotjas 8 senti, teksti otas 10 senti, kuulutuste küijel 5 senti.

Adr.: Tallinn, Wakkali p. 8-a.

Tellimisi wõtawad wostu kst G. W. postiautitied.

Üksik number 5 senti.

## Bälismaa teated.

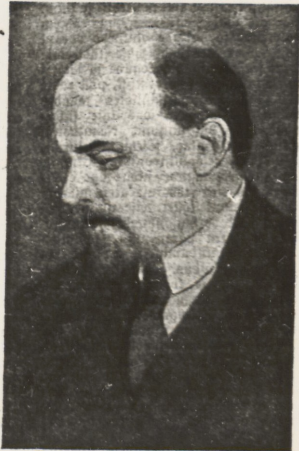
Ameerikas ägedad walimise wõitlused.

4000-ude töölise demonstratsioon

Bostonis.

Boston: Keliitubad töölised, felledest suurem otja tädta, wõitlised politseiga, kes neid taktitaba püüdis meeli awaldamalt. Sündis taffawõitlus töölise ja politsei wahel. Töölisid lömbafid omad kaadrid truttit ümber, nõudes koneleja edasi konelemist, sealjuures hoides forgel platateid: „Häleta kommuniste!“ „Ara nägi, wõitle!“ „Kaitse R. Liita kapitalismi ja Am. J. L wastu!“ Wila wõitluse järele juutis politsei meeliawaldajaid laiali ejoda, sealjuures mettsifult nuute tarwitades. Wiisteit töölisi wangistati ja kompartei peaforter nihiti läbi.

Siinast: Suur kommunistide armee piitab Nakhangi linna. Ainult üks tee on weel waba, mille laudu tobanulased Riianangi põgenewad. Kodanlased tunnistanwad iiegi, et kommunistide mõju Riianghi maakonnas suureks kaswab. Idapooltes otas on kommunistid mittu linna wallutanud, nende hulgas ta lõhfa Riianu linna.



Enn W. Pentu, Oktoobri-revolutsiooni jst, kes pani aluse rahwuswahelisele revolutsioonile töölisklassile.

Kuid see ajaleht sai ilmuda ainult poolteist kuud, 22.novembril 1930.aastal jõudis viimane, kuues number lu-gejateni.

28.novembril 1930.aastal pani Tallinn-Harju ebiprefekt M.Vatter ajalehe "Uus Aeg" nr.7 /29.novembril 1930.aastal/ aresti alla ja käskis müügilolewad eksemplarid ära korjata. Põhjus: ajalehes ilmus artikkel "Resolutsioon rahvusvaheli-se seisukorra, töölisliikumise ja partei ülesannete kohta Eestis", kus oli öeldud, et "kriisi lahendamiseks ja töö-rahva revolutsioonilise võitluse mahasurumiseks veeretab

kodanlus kõik raskused töörahva õlgadele, pannes maksma fašistlike diktatuuri ja organiseerib uut sõda, eeskätt N.Liidu kui revolutsioonilise kantsi vastu. N.Liidule kallaletungi eesmärgil organiseerib Inglise ja Prantsuse imperialism väike- ja piiririikide sõjalisi blokkisid...<sup>38</sup>

Tallinn-Harju abiprefekti otsuse kinnitas Tallinna-Haepsalu rahukogu oma istungil 29.novembril 1930.aastal. Ajaleht "Uus Aeg" ilmumine pandi seisma."<sup>39</sup>

Ajalehe "Uus Aeg" toimetus ja talitus (nagu ka kõigil järgmistel pahempoolsete ametiühingute ajalehtedel) asus Tallinnas Vaksali puistee 8<sup>a</sup>.

Alles kuu slega hiljem läks korda hakata ajalehte välja andma uue nime all. Selleks oli "Töölise Aeg", mille esimene number ilmus 22.detsembril 1930.aastal. Ajalehe väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks oli Elmar Aalbok.

Kuid juba pärast viienda ajalehenumbril ilmumist 8. veebruaril 1931.a. suleti ka see ajaleht.

Allpool vaatame, milline oli järgmise töölisajalehe saamislugu ja käekäik.

11.mail 1931.aastal esitas Amalie Rumask võimudele avalduse ajalehe "Võitluse Aeg" väljaandmiseks.

15.mail 1931.aastal registreeriti ajaleht "Võitluse Aeg" ning 20.mail ilmus ajalehe esimene number. Alguses oli ajalehe toimetajaks Amalie Rumask, kuid alates 4.septembrist läks ajalehe toimetamine ja väljaandmine Martin Paulsile.

---

38 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü. 1289, 1.6.

39 sealsamas 1.7.

Ajaleht sai ilmuda ligi 8 kuud. 8. jaanuaril 1932. aastal pani Tallinna-Harju abiprefekt V. Sihle ajalehe "Võitluse Aeg" nr.1 (10) (9. jaanuar 1932. aastal) aresti alla. Ühtlasi korjati ära selle numbri 1660 eksemplari.<sup>40</sup>

Konfiskeerimise põhjuseks oli artikkel "Rahvusvaheline kõnekeel", kus väiendakse vastu seisukohale, nagu iga inimene peaks ära õppima inglise, prantsuse ja saksa keele. Vastuväitena tuuakse muuhulgas järgmine seisukoht: "See tähendaks siis seda, et kõik vähemusrahvused Nõukogude Liidus, Hiinas ja paljudes teistes riikides, peaks mitte enam kolm vaid viis keelt ära õppima. Eestlane peaks oskama oma emakeelt, üldist Liidu keelt (vene keelt) ja peale selle veel inglise, prantsuse ning saksa keelt".<sup>41</sup>

Nendes lausetes nõuti Eesti vabariigi iseseisvust eitavat propogandat, mis sai ajalehe sulgemise üheks põhjuseks.

Kui Tallinna-Haapsalu Rahukogu pani 11. jaanuaril 1932. aastal seisma ajalehe "Võitluse Aeg" ilmumise, siis toodi veel teine põhjus: peale artikli "Rahvusvaheline kõnekeel" oli samas numbris ka artikkel "Tervitus Nõukogude Liidust"<sup>42</sup>

Nimetatud artikkel oli tõlge Donbassi söekaevurite esperantokeelsest tervituskirjast Eesti töölistele. Artikkel oli kirjutatud seoses Oktoobrirevolutsiooni XIV aastapäeva ja kõneles N. Liidu saavutustest.

Jällegi taotlesid pähepoolsete ametiühingute tege- lased luba uue ajalehe väljaandmiseks ning 23. jaanuaril 1932. aastal registreeriti ajaleht "Meie Võitluse Aeg", mille esimene number ilmus sama aasta 30. jaanuaril.

Ajalehe väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks oli

40 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü 1382, l. 1,3,10,14-16.

41 Ajaleht "Võitluse Aeg" nr.1 (10)9.jaan.1932.

42 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü. 1382, l. 17.

Elfriede Ellmann.

Ajaleht "Meie Võitluse Aeg" sai ilmuda ligi kuus kuud.

Viimane ajalehenumber jõudis lugejateni 23.juulil 1932. aastal.

29.juulil pani Tallinna-Harju prefekti ajutine kohuse-  
täitja V.Sihle aresti alla ajalehe "Meie Võitluse Aeg" nr.  
23 (30.juuli 1932.a.). Põhjuseks olid kodanlust kritiseeri-  
vad artiklid "1.augusti puhul" ja "Avalik kiri kodanlusele"<sup>43</sup>

Kuid juba 5.augustil 1932.aastal õnnestus luba saada  
uue ajalehe "Uus Võitluse Aeg" väljaandmiseks ja 6.augustil  
ilmuski ajalehe esimene number. Ajalehe väljaandjaks ja vas-  
tutavaks toimetajaks oli Adrian Kera.

Selle nime all sai ajaleht ilmuda ainult kaks numbrit.  
Ajalehe sulgemise põhjuseks oli artikkel "Meie pappide"abist"  
kodus ja külas".<sup>44</sup>

Mõni päev hiljem taotlesid pahempoolsete ametiühingu-  
te tegelased jällegi luba uue ajalehe asutamiseks ning kaks  
nädalat pärast ajalehe "Uus Võitluse Aeg" sulgemist nägi  
27.augustil päevavalgust ajalehe "Tööliste Võitlus" esime-  
ne number, mille väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks oli  
Heinrich Rotka.

See ajaleht sai ilmuda 2,5 kuud (10 numbrit). Viimane  
number ilmus lugejate kätte 12.novembril 1932.aastal. Ajale-  
he sulgemise põhjuseks olid artiklid "Eesti valmistub sõja-  
le" ja "Seltsimehed, töölised".<sup>45</sup>

---

43 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü. 764, l. 3-4.

44 sealsamas s.-ü. 1341, l. 3-4.

45 - " - s.-ü. 1256, l. 3 ja 7.

Artikkel "Eesti valmistub sõjale" on terve lehekülje suurune juhtkiri, mis paljastab eesti kodanluse sõjalisi ettevalmistusi ning lõpeb üleskutsetega: "Maha imperialistlik sõda!", "Nõukogude Liidu kaitsele!", "Fasismi pealetungi vastu!"<sup>47</sup>

Artikli "seltsimehed, töölised" on kirjutanud Villem Soo, 7.novembril 1932.aastal ja selles paljastatakse teravalt sotside liidrite reeturlikku poliitikat.<sup>48</sup>

12.detsembril 1932.aastal esitas pahempoolne töölisliikumine tegelane Adolf Prosalik avalduse ajalehe "Teine Tööliste Võitlus" väljaandmiseks.

15. ja 16.detsembril kuulati selles küsimuses üle Adolf Prosalik, Johannes Õunapuu (ajalehtede "Meie Võitluse Aeg" ja "Tööliste Võitlus" ekspeditsiooni korraldaja) ja Viktor Sulling (ajalehtede "Meie Võitluse Aeg" ja "Tööliste Võitlus" korrektor ja tehniline toimetaja).

1932.aasta 16.detsembril registreeriti ajaleht "Teine Tööliste Võitlus"<sup>49</sup>. Juba järgmisel päeval, 17.detsembril ilmus ajalehe esimene number. Nimetatud ajaleht sai ilmunud 15 numbrit. Viimane, viieteistkümmes number jõudis lugetateni 15.aprillil 1933.aastal.

1933.aasta 21.aprillil otsustas Kohtu- ja Siseminister konfiskeerida ajalehe "Teine Tööliste Võitlus" nr.14 (16) (22.aprill 1933.a.) ning panna ajalehe ilmumine seisma kaitseisukorra kehtivuseni. Põhjuseks toodi artiklid "Organiseerimisest" ja "Mõnda kaitsepolitsei võtetest".

Ajalehe "Teine Tööliste Võitlus" nr.14 (16) (22.aprillil 1933.aastal) sisaldab pikema artikli "Ühine väerind"

47 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü. 1256, l. 8 - 9.

48 sealsamas

49

- " - s.-ü.1201 l. 1 ja 4-6.

alguse, milles käsitletakse põhjalikumelt saksa sotsiaaldemokraatide osa fašistlikule diktatuurile teetasandamisel. Artiklis "Organiseerimisest" rõhutatakse, et suletud töölisorganisatsioonid on sammunud õiget klassivõitluse rada ja ka edaspidi tuleb töölistel end organiseerida nende organisatsioonide eeskujul.<sup>50</sup>

Nüüd tekkis töölisajalehe väljaandmisel vaheaeg, mis kestis veidi üle kuu. Kuid juba 1933.aasta 27.mail ilmus ajalehe "Võitluse Lipp" esimene number. Erinevalt eelmistest töölisajalehtedest, kes nimetasid end ametiühingute häälekandjateks, nimetas ajaleht "Võitluse Lipp" end pahempoolsete tööliste ja kehvikute häälekandjaks. Ajaleht "Võitluse Lipp" sai ilmuda ligi pool aastat. Viimane, kahekümne neljas number ilmus lugejateni 1933.aasta 18.novembril. Ajalehe väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks oli Priidik Kroos.

Kuid ajaleht "Võitluse Lipp" nagu tema eelkäijadki oli pinnuks silmas kodanlikele võimudele, oodati ainult soodsat momenti töölisajalehe sulgemiseks.

Nii tegi sisekaitse ülem 1933.aasta 24.novembril otsuse ajalehe "Võitluse Lipp" nr.25 (25.november 1933.a.) sulgemise kohta. " ... leidsin, et selles ajalehes on avaldatud artikkel pealkirja all "Kes ehitab, kes lõhub" milles selgitatakse, et "kogu ilma töörahva kohus on endid organiseerida, et ühisel jõul kaitssta oma isamaad - N.Liitu ja tema eeskujul kukutada oma kodanlus ning asuda sotsialismi ülesehitamisele."

Võtnud arvesse, et selle kirjutusega õhutatakse Eesti

vabariigis maksva riigikorra vägivaldsele kukutamisele ja pannud tähele, et sarnase sisulisi artikleid on Võitluse Lipus" avaldatud ka varem, nimelt nr.24 - 18.novembrist s.e. .... otsustasin ajalehe "Võitluse Lipp" nr.25,25.novembrist 1933.aastast konfiskeerida ja nimetatud ajalehe ilmumine panna seisma kaitseseisukorra kehtivuseni."<sup>51</sup>

Nimetatud artikkel (juhtkiri) "Kes ehitab, kes lõhub" toob rohkesti faktilisi andmeid NSV Liidu majanduse edusammudest, ühtlasi näidatakse ära kapitalistlike maae alalakäiku seoses majanduskriisiga.

Nagu näeme, õnnestus veidi rohkem kui kolme aasta jooksul välja anda legaalselt töölisajalehte, mis kahtlemata etendas teatud osa töölisklassi organiseerimisel, tööliste klassiteadvuse tõstmisel, võitluses fašismi vastu ning sotsialismi ideede propageerimisel.

Kuid milliseid takistusi tegi kodanlik valitsus töölisajalehe väljandmisele, seda näitab kasvõi asjaolu, et nende kolme aasta jooksul suleti töölisajaleht 8 korda, viimane kord lõplikult.

Üldse ilmus käsitletud perioodil töölisajalehte ainult 94 numbrit (pluss 5 numbrit, mis konfiskeeriti).Vaadeldaval perioodil ( 3 aastat ja 2 kuu<sup>d</sup>) oli töölisajaleht suletud üle 8 kuu, s.o. 22,1% oma olemasolu ajast.

Tavaliselt kaasnes ajalehe sulgemisega toimetaja arreteerimine ning vanglasse saatmine (kui tal ei õnnestunud Eestist lahkuda). Nii karistati ajalehe "Uus Aeg" toimetajat August Vakkerit nelja-aastase vangistusega, ajalehe "Tööliste Võitlus" toimetajat Heinrich Rotkat

51 ENSV ORKA fond 1, nim.7, s.-ü.1383, 1.12 ja 14-15.

kuuekuulise vangistusega, ajalehe "Meie Võitluse Aeg" toimetaja Elfriede Ellmann ja ajalehe "Võitluse Lipp" toimetaja Priidik Kroos põgenesid NSV Liitu.

Just töölisajalehtede toimetajate kohta on säilinud rahvajutuke, et kodanlikul ajal pidi töölisajalehel olema kolm toimetajat: üks istus vanglas, teine toimetas lehte, kolmas oli varuks.

Nimetatud ajalehed olid neljaleheküljelised (umbes praeguse "Õhtulehe" formaadis), ilmusid 4 korda kuus, igal laupäeval, välja arvatud ajalehed "Uus Aeg" ja "Võitluse Aeg", mis ilmusid 2 korda kuus.

Töölisajaleht oli kantud proletaarse internatsionaalsi ideedest. Kõigil nimetatud ajalehtedel oli moto: "Kõigi maade proletaarlased, ühinege!", mis oli trükitud ajalehe pea parempoolsele äärele eesti, esperanto ja vene keeles.

Kuigi kodanlikus Eesti Vabariigis tehti palju sõnu demokraatiast, formaalselt oli lubatud ka trükivabadus, siis ei kehtinud see töötava rahva kohta. Millisest trükivabadusest saigi juttu olla, kui suuremad, ajakohase trükitehnilise baasiga trükikojad kuulusid üksikutele suureettevõtjatele või kapitalistlikele aktsiaseltsidele. Ilma pikemata on selge, et need ei võtnud oma trükikotta trükkimiseks töölisajalehti.

Kui 1930.a. septembris sai küpseks mõte hakata välja andma pahempoolset ametiühingu ajalehte, siis kerkis paljude muude raskuste kõrval üles küsimus, kus seda trükkima hakata.

Peatselt ilmuma hakkava töölisajalehe "Uus Aeg" vastutav toimetaja August Vakker jt. töölisliikumise tegelased jäid peatuma E.Antov ja Ko trükikojale, mis asus Vaigu t.3.



E.Antov ja Ko trükikojas Vaigu tänaval trükiti töölisajalehti "Uus Aeg" ja "Töölise Aeg", kokku 11 numbrit.

Kuna trükikoda oli toimetusest Vaksali puisteel küllalt kaugel (umbes 7 km), siis raskendas see sidet trükikoja ja toimetuse vahel. Töölisajalehe toimetaja käsutuses oli ainasa liiklusvahendina jalgratas.

Kui 1931.aasta mais hakati välja andma uut töölisajalehte "Võitluse Aeg", siis oli jõutud kokkuleppele B.Beilingsoniga, kellel oli väike trükikoda S.Tartu mnt.34 (maja pole säilunud, hävines Suure Isamaasõja ajal).

Siinses trükikojas trükiti töölisajalehtede "Võitluse Aeg", "Meie Võitluse Aeg", "Uus Võitluse Aeg" ja "Töölise Võitlus" neli esimest numbrit. Seega trükiti B.Beiling-

soni trükikojas kokku 38 töölisajalehe numbrit.

Alates viiendast numbrist, mis ilmus septembri lõpul 1932.aastal, hakati ajalehte "Töölise Võitlus" trükki-  
ma "Eha" trükikojas Linda t.7, mis kuulus E.Antovile, samuti.  
kuulus talle ka maja Linda t.7. E.Antov oli Hermann Leht-  
metsa (Eesti Töölise Partei pahempoolne tegelane) naisevend.  
Hermann Lehtmets oli trükitöölise streikide organiseerimise  
pärast teistest trükikodadest vallandatud. Tema initsiatiiv-  
il oli E.Antov asutanud trükikoja esialgu Rõhumäel Vaigu  
tänaval, kuid pärast Vaigu tänaval asuva maja müümist ehitas  
ta Linda tänavale 1931.a. uue maja, mille keldrikorrusele  
asutas trükikoja.



Trükikojas oli 3 - 4 töolist. Tegelikult juhatajaks  
oli Hermann Lehtmets. Trükikoda lõpetas tegevuse 1936.aas-  
tal.<sup>52</sup>

---

52 Irma Raabe andmeil.

"Eha" trükikojas trükiti töölisajalehti "Töölise Võitlus", "Teine Töölise Võitlus" ja "Võitluse Lipp" esimene number, seega 1932.aasta septembrist kuni 1933.aasta mai lõpuni kokku 20.numbrit.

Kuigi trükikoda (varem Vaigu, hiljem Linda tänav) kuulus juriidiliselt E.Antovile, oli siin siiski tooniandvaks Hermann Lehtmets.

E.Antovi trükikoda oli 1930.a. septembrist kuni veebr. 1931.a. 1932.a. septembrist kuni 1933.a. maini pahempoolsete ametiühingute ajalehtedel sobivaks trükkimise kohaks. Sageli toimus siin ka mitmeid töölisliikumise tegelaste kohtumisi ja nõupidamisi.<sup>53</sup>

Ka E.Antov ise võttis töölisliikumisest osa, kuid tõenäoliselt ei olnud tal mingeid kindlaid poliitilisi seisukohti.

Priidik Kroosi poolt toimetatud ajalehte "Võitluse Lipp" trükiti alates teisest numbrist 1933.aasta juunist trükitööstuses "Valgus".

Mis puutub B.Beilingsoni trükikotta, siis oli siin tegehist puhtäriliste sidemetega. Pealegi oli B.Beilingsoni trükikoda varustatud äärmiselt halva sisseseadega, mille tõttu kannatas (nagu ka paljud teised väikesed trükikojad) pidevalt töö vähesuse all.

Pahempoolsete ametiühingute ajalehtede ühekordne tiraaž oli 2000 - 5000 eksemplari, ajalehtedel "Töölise Võitlus", "Teine Töölise Võitlus" ja "Võitluse Lipp" 5000 eksemplari.<sup>54</sup>

---

53 Hugo Mühlhauseni (Mehis) andmeil.

54 Johannes Ellmanni ja Oskar Vahmanni (Valvet) andmeil.

Ajalehe väljeandmisega seotud kulud kaeti ajalehe müügist saadud summadest (kuus 250 - 350 krooni). Ajalehte toetasid rahaliselt pahempoolsed ametiühingud ning ka üksikisikud, aktiivsed töölised.

Osa oma palgast andsid riigikogu liikmed P.Kroos, A. Rattas ja A.Silverstov pahempoolsete ametiühingute käsutusse, kes seda raha kasutasid mitmesugusteks kulutusteks, siin hulgas ka töölisajalehe toetamiseks.

Ajalehte levitati peamiselt suuremates tööliskeskustes Tallinnas, Narvas, Tartus, Pärnus, aga ka Saaremaal ja Kärđlas. Teistes linnades, eriti aga maal, oli töölisajalehtede levik vähene.<sup>55</sup>

Ajalehte viis laiali post, samuti toimus ka üksikmüük ajalehe kioskites.

Kuid umbes 1/3 tiraažist levitati ametiühingute aktivistide kaudu, osalt raha eest, osalt ka tasuta.

Nagu juba eelpool märgitud, asusid kõigi pahempoolsete ametiühingute ajalehtede toimetused Töölise majas Vaksali pst. 8<sup>a</sup>

Ajalehe toimetus asus ühes väikeses toas.

Peab kohe algul nimetama, et enamikel töölisajalehtede toimetajaist ei olnud kogemusi ajalehe tööks. Veelgi enam, peaaegu kõik nad olid väikese haridusega töölised. Kõik peale Priidik Kroosi ei etendanud töölisliikumises erilist osa, vaid olid tavalised poliitiliselt arenenud töölised, kes olid silma paistnud ametiühingu töös.

Nagu ajalehtede toimetajad töötasid ühiskondlikus korras, nii töötasid ühiskondlikus korras ka toimetuste töö-

---

55 Erich Tarkpea andmeil.

tajad.

Ajalehtede "Uus Aeg" ja "Võitluse Aeg" toimetuse tehnilist tööd tegid Elmar Jurjev ja Karin Kaaver.

Ajalehe "Meie Võitluse Aeg" toimetuses töötas tehnilise toimetajana (tõenäoliselt 1932.a. juuni lõpuni) Johannes Tamson (Temsoo). 1932. aasta juulist hakkas pahempoolsete ametiühingute ajalehtede tehnilise toimetajana töötama Viktor Sulling ja ekspeditsiooni korraldajana Johannes Öunapuu. (Ajalehe "Võitluse Lipp" tehniliseks toimetajaks oli Anatoli Männik).

Nagu juba eespool märgitud, oli enamik töölisajalehtede toimetajatest väheste kogemustega, pealegi olid nad noored inimesed, 20 - 30. aastased (Elfriede Ellmann ainult 23, Martin Paults 25-aastane).

Tahtmatult kerkib küsimus: kes siis ikkagi olid need inimesed, kes suunasid ajalehtede tööd?

Kuna käsitletud töölisajalehed olid pahempoolsete ametiühingute häälekandjad, siis loomulikult pöörasid nende ametiühingute juhatused suurt tähelepanu ajalehetööle.

1930. aasta septembrist kuni 1931. aasta juulini ei olnud pahempoolsetel ametiühingutel ühtset keskust, kuna juba 1930. aasta aprillis suleti Ametiühingute Kesknõukogu (kesknõukogu esimees Konstantin Veiss).

Sel perioodil tegelesid töölisajalehtede väljandmisega vahetult üksikute pahempoolsete ametiühingute juhatused - Kiutöölaliste a/ü (Anna Moosel), Transporttöölaliste a/ü (Priidik, Kroos), Puutöölaliste a/ü (Hugo Mählhausen/Mehis/ jt.)<sup>56</sup>

1931. aasta juulis läks Transporditöölaliste ja Kiutöölaliste ametiühingutel korda saada luba uue pahempoolsete

<sup>56</sup> Leena Proosese andmetel.

ametiühingute keskuse - Tallinna ja Harjumaa Ametiühisuste Kesknõukogu asutamiseks. Siis juhtis ajalehetööd vahetult kesknõukogu.<sup>57</sup>

Uus etapp algas 1932.a. mais, kui riigikogu V koosseisu valimistel said riigikogu liikmeteks aktiivsed pehempoolsete ametiühingute tegelased Priidik Kroos, Aleksander Silverstov ja August Rattas. Siitpeale tegeles ajalehetööga Priidik Kroos.<sup>58</sup>

Konkreetselt olukorrast tingituna oli töölisajalehel kaks toimetust - legaalne ja illegaalne (kolleegium). Legaalne toimetus oli tavaliselt 5-liikmeline. See koosnes ajalehe väljaandjast (ühtlasi vastutav toimetaja), tehnilisest toimetajast ja ekspeditsiooni korraldajast (neiks olid erinevatel aegadel Elmar Jurjev, Kärni Kaaver, Johannes Tamson, Viktor Sulling, Johannes Öunapuu, Anatoli Männik ning tavaliselt kahest ametiühingute juhatuse liikmest või Ametiühingute kesknõukogu esindajast ja alates 1932.a. juunist pehempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma esindajast, kelleks oli Priidik Kroos. Ametiühingute esindajad vahetusid. Erinevatel aegadel olid siin Anna Mosel, Hugo Mühlhausen, August Rattas, Voldemar Hammer, Richard Jõulu, Aleksander Välißson, Feliks Kaur jt.<sup>59</sup>

Need inimesed tegelesid ajalehe toimetamise ja väljaandmisega seotud küsimustega (koostöö ja materjalide kogumine, finants- ja ajalehe levitamise küsimus jne.)

Nagu näeme, õnnestus veidi rohkem kui kolme aasta jooksul anda välja legaalset töölisajalehte, mis kahtlemata

---

57 Erich Ellmanni andmetel

58 Johannes Tamsoni (Tamsoo) andmetel.

59 Oskar Wahmann (Valvet) ja Hugo Mühlhausen (Mehis) andmeil

etendas teatud osa töölisklassi organiseerimisel.

Vahetus ajalehe nimi, vahetusid toimetajad, kuid sisuliselt on meil tegemist ühe ja sama ajalehega. Siin käsitletud ajalehti andsid välja parteitud töölisliikumise tegelased, kuid kõigis neis ajalehtedes on tunda EKP ideoloogilist mõju. Ajalehtede sisu oli kord löövam, kord tagasihoidlikum. See olenes sellest, kui tugev oli ühel või teisel momendil ajalehe parteiline suunamine, see aga omakorda olenes EKP olukorrast, kuna kolmekümnendate aastate algus oli EKP-le äärmiselt raske periood.

1930.aasta lõpul tugevnesid EKP sidemed pahempoolsete ametiühingutega. Selles olukorras võimaldus EKP-l järjekindlamalt suunata pahempoolsete ametiühingute ajalehe tegevust.

Nii võttis EKP Keskkomitee Poliitbüroo 1930.aasta novembris vastu otsuse ajalehe "Uus Aeg" kohta. Poliitbüroo otsuses on märgitud: "... lugeda vajalikuks ja võimalikuks "Uut Aega" kui ainukest legaalselt tööliste lehte Eestis legaalseks propagandaks ja agitatsiooniks ära kasutada ning temale kaastööd teha. Illbürood kohustada "Uue Aja" juhtimist kõvendama..."<sup>60</sup>

Kuid varsti pärast selle otsuse vastuvõtmist suleti ajaleht "Uus Aeg".

Tema traditsioone jätkas ajaleht "Tööliste Aeg" ja hiljem "Võitluse Aeg". Nendes ajalehtedes on tunda tugevat EKP suunavat mõju.

Kui 1931.a. juunis tabas EKP-d järjekordne repressioonide laine ning arreteeriti hulgaliselt partei juhtivaid tegelasi ja sidepidejaid, vähenes ka EKP mõju legaalsele töölisajalehele "Võitluse Aeg".

<sup>60</sup> Ülevaade EKP ajaloost II osa, lk.214.

1932. aasta aprillis suunati EKP Tallinna organisato-  
riks Feodor Okk, kellel olid tol ajal sidemed pahempoolse-  
te ametiühingutega. Kuid juba sama aasta augustis arreteeriti Feodor Okk kaitsepolitsei poolt. Alles 1932. aasta no-  
vembris õnnestus pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liikmel Aleksander Silverstovil, kellel olid  
tihedad sidemed järgmise töölisajalehe toimetaja Adolf Pro-  
salikuga, luua ühendus EKP Keskkomiteega ning saada juhendeid ajalehe "Teine Tööliste Võitlus" suunamiseks.

Koos Aleksander Silverstoviga oli EKP Keskkomiteega si-  
demeis ka Priidik Kroos, kes organiseeris töölisajalehe  
"Võitluse Lipp" väljaandmist, olles ühtlasi ajalehe toi-  
metajaks.

Vaatamata EKP raskele olukorrale, püüdis illegaal-  
selt töötavad EKP juhtivad töötajad osutada abi töölisaja-  
lehtedele. EKP Keskkomitee ülesandel andis kommunist Ric-  
hard Mikker, kes 1933. aasta suvel organiseeris legaalse töö  
parteilist juhtimist, mitmele kommunistile, endistele po-  
liitvangidele (Hugo Rätsep, Johannes Ellmann, Adolf Stamm,  
Jaan Tross jt.) ülesande teha töölisajalehele koostööd. Hu-  
go Rätsepale, kes oli vabanenud vanglast 1932. aastal, anti  
otsene parteiline ülesanne juhtida ajalehe tööd.<sup>61</sup>

Nagu eespool märgitud, oli töölisajalehel veel ka  
illegaalne toimetus, mida nimetati kolleegiumiks (muidugi mit-  
teametlik). See koosnes inimestest, kes andsid töölisaja-  
lehele üldise poliitilise suuna ning hankisid eriti täht-  
said materjale ajalehes avaldamiseks, samuti jälgisid aja-  
lehes ilmuvate materjalide suuna poliitilist õigsust, mis  
pidi väljendama pahempoolsete ametiühingute juhatuste

61 O. Kuuli, "Fasismi vastu, tööliklassi ühtsuse eest, kogu-  
mikus "Eesliinil"/50 aastat "Pravda" jälgedes) artik-  
lid ja mälestusi, ERK Tallinn 1962 lk. 219.

seisukohti.

Siia kuulusid ajalehe tehniline toimetaja (erinevatel aegadel Elmar Jurjev, Johannes Tamson, Viktor Sulling, Anatoli Mägnik), pahempoolsete ametiühingute esindajana oli siin algusest peale Priidik Kroos, kes etendas pärast Valter Kaaveri Eestist lahkumist 1930.a. aprillis, küllaltki suurt osa legaalses töölisliikumises, kuni oma lahkumiseni Eestist 1934.a.

1932.aastal kuulus siia Arnold Kriiseman, lühemat aega ka Oskar Cher. 1933.aastal Aleksander Silverstov.

EKP mõju pahempoolsetele ametiühingutele tugevnes uuesti alates 1932.aasta novembrist Aleksander Silverstovi kaudu.<sup>62</sup>

See kajastub ka töölisajalehe sisus ("Teine Töölise Vöitlus" ja "Vöitluse Lipp"), kus on ilmselt tunda EKP alalist suunavat ja juhtivat osa.

EKP Keskkomitee esindajal Hugo Rätsepal oli 1933.aastal mitu kohtumist Aleksander Silverstovi ja Priidik Kroosiga.

Kuna Aleksander Silverstov elas alaliselt Narvas, siis teel Tallinna või tagasi oli tal kohtumisi Rakvere seltsimeestega.<sup>63</sup> (Hugo Rätsep elas Rakveres).

Priidik Kroos sai Hugo Rätsepalt juhtnööre peamiselt Erich Ellmanni kaudu.<sup>64</sup>

Töölisajalehega seotud küsimusi väljaspool Tallinnat aitasid lahendada (organiseerisid kooštööd, andmeid tööliste olukorrast ning levitasid ajalehte) Narvas Aleksander Silverstov (1930-1933), Rakveres Villem Soo (1930-1933), Tar-

62 O. Kuuli - Fasismi vastu, tööliklassi ühtsuse eest, kogumikus "Eesliinil" lk. 219.

63 Johannes Ellmanni andmeil

64 Erich Ellmanni andmeil.

tus Arnold Kriiseman (1932.a.) ja Oskar Cher (1932-1933.a. maikuuni). Saaremaal Eduard Kitt (1931-1933), Pärnus - Erich Tarkpea (1931-1933).<sup>65</sup>

Oskar Cher sai ülesandeid töölisajalehte puutuvates küsimustes Jaan Trossilt ja Hugo Rätsepalt.

Siin on esitatud ainult osa töölisajalehte aktiviste, nende arv küündis erinevatel aegadel mitmekümne inimeseni.

EKP Keskkomitee osutas töölisajalehele tööpoolest suurt tähelepanu. 1932.aasta lõpul, 1933.a. algul viibis Richard Mikker Leningradis, kus ta muuhulgas informeeris üksikasjaliselt Jaan Anvelti, kuidas revolutsioonilised töölisajalehed paljastavad fašismi ning propageerivad ühisrinde taktikat.

Jaan Anvelt andis Richard Mikkerile sellekohaseid konkreetseid ülesandeid, mis väljendasid Kommunistliku Internatsionaali seisukohti.

Bestisse tagasi tulnud, 1933.a. suvel, kohtus Richard Mikker ajalehe "Võitluse Lipp" illegaalse kolleegiumi liikme Viktor Sullinguga.

Kohtumine toimus arvatavasti 1933.aasta augustis Kopli pargis.

Sellel kohtumisel informeeris Richard Mikker üksikasjaliselt Viktor Sullingut Kominterni ja EKP seisukohtadest ühisrinde ja fašismi vastase võitluse küsimustest.<sup>66</sup>

Nagu nähtub ka ajalehe "Võitluse Lipp" sisust, on siin neid probleeme elates 1933.aasta septembrist põhili-

---

65 Oskar Vahmanni (Valvet) andmetel  
66 Oskar Vahmanni (Valvet) andmetel.

selt õigesti käsitletud.

EKP Keskkomitee Illeaalne Büroo eitas kaasa, et pahempoolsete ametiühingute ajaleht saaks pidevalt objektiivselt informatsiooni elust NSV Liidus, samuti õigeid poliitilisi seisukohti Kommunistliku Internatsionaali ja EKP Keskkomitee poolt seatud ülesannete kohta.

Siinjuures tuleb arvestada, et sellise informatsiooni hankimine oli küllaltki raske.

Millised olid need kanalid, mille kaudu objektiivset informatsiooni saadi?

Esimesel kohal olid siin NSV Liidus ilmuvad ajalehed "Pravda", "Izvestija" jt. ja eestikeelsed väljaanded (ajaleht "Edasi" ning ajakiri "Klassivõitlus"), mis ilmusid Leningradis ("Edasi" ja "Klassivõitlus" olid Eestis keelatud).

1932.aastal oli selline juhus, et töölisajaleht "Meie Võitluse Aeg" vajab informatsiooni NSV Liidu teise viihsastaku kohta, kuid kahjuks ei olnud kuidagi võimalik hankida vastavat nõukogude ajalehte. Kuna pahempoolsete ametiühingute tegelasel Oskar Vahmannil oli tuttav Osvald Aus, kes töötas sotside ajalehe "Rahva Sõna" juures, siis sai pahempoolsete ametiühingute ajalehe toimetus Leningradi "Edasi" vastava numbri tema kaudu.

Sellisel teel sattus ajalehte "Meie Võitluse Aeg" artikkel "N. Liidu teise viihsastaku alused".<sup>67</sup>

Nõukogude kirjandust saadi ka Leningradi külästanud revolutsiooniliselt meeletatud Eesti meremeestelt.

Sageli kasutati ka teiste kapitalistlike mäade töölis- ja kommunistlike parteide ajalehtedes avaldatud mater-

---

67 Oskar Vahmanni (Valvet) andmetel.

jale.

Kuni 1933. aasta alguseni oli selleks Saksamaa KP ajaleht "Rote Fahne", 1933. aastal Tšehhoslovakkia KP ajaleht "Rude Provo". Ajaleht "Rude Provo" avaldas ka informatsiooni töölisliikumise kohta Eestis, mille oli saatnud Viktor Sulling.<sup>68</sup>

Kasutati ka USA-s ilmuvat eestikeelset progressiivset ajalehte "Uus Ilm".

Arusaadavalt põhjustel on peaaegu kõik töölisajalehtedes ilmunud artiklid ilma autorinimeta või varjuniime all, mille tõttu on raske kindlaks teha ka informatsiooni saamise allikat.

Sellele vastamata, et kodanliku Eesti võimud tegid kõik selleks, et Eesti tööliklassil puuduksid sidemed NSV Liiduga (NSV Liidu - Eesti piiril oli mitmekordne traataed, piirivalve, piiriäärne rajoon oli täis sõjaväelasi, politseinikke ja nuhke), ometi leiti võimalusi piiriületamiseks.

Üheks inimeseks, kes korduvalt aitas piiri ületada oli August Birkenfeldt, kes töötas Narva herujõgedel metsa parvetajana. Tema abil läksid paljud töölisliikumise tegelased illegaalselt üle piiri NSV Liitu, siinhulgas ka Viktor Sulling (1938. a. juulis). August Birkenfeldt oli ajalehe "Teine Töölise Võitlus" toimetaja Adolf Prosaliku onu.<sup>69</sup>

EKP Keskkomitee Illegaalne Büroo suunas pahempoolsete ametiühingute kaudu poliitilist tööd ka vene rahvu-

68 Oskar Valveti andmetel.

69 Leinkäski, Aleksander ja Oskar Vehmanni (Valvet) andmetel. Arnold

sest tööliste ja kehvikute seas.

Nii hakkas Aleksander Silverstovi toimetusel 1932. aasta 31. juulil Nõrvas ilmuma revolutsiooniliste tööliste ja kehvikute häälekandja "Rabotseje Pravda".

**Пролетарии всех стран соединяйтесь!**

# РАБОЧАЯ ПРАВДА

**ОРГАН РАБОЧИХ И КРЕСТЬЯН БЕДНЯКОВ.**

Редакция и контора Нарва Helsingi t. 8

ПОДПИСКНАЯ ЦЕНА:

На 1 год . . . 1 кр. 10 шт.

На 1 месяц . . . " " 10 "

ВЫХОДИТ ДВА РАЗА В МЕСЯЦ.

Цена отдельного номера 5 центов.

ВЫХОДИТ 1-го и 15-го

Цена объявлений:

На первой странице . . . 8 шт.

Во тексте . . . 10 "

На странице объявлений . . . 5 "

№ 5.

1-го октября 1932 г.

Год издания I.

## Привет Максиму Горькому.

## Обнищание английских рабочих.

24 сентября исполнилось 40 лет со дня начала литературной деятельности великого русского писателя Максима Горького. Это писатель возмущающий восторженную любовь одних и дикую ненависть других. Юбилей его торжественно праздновал не только весь Советский Союз, но и трудящиеся всего мира. Ибо Горький — писатель, тесно сожнувшийся с освободительной борьбой пролетариата, это — боец за дело трудового народа.

Выйдя сам из трудовой среды, Горький уже с малых лет ведет жизнь полную тяжелого труда и неслыханных лишений (впоследствии он изобразил эту жизнь в произведениях "Детство", "В людях", "Мои университеты" и др.). Но пройденная им тяжелая, суровая жизненная школа, не только не уничтожила в нем человеческого достоинства, не только не сломила его готовности к борьбе, но еще более подготовила его к ней. Он и в своих произ-

ведениях Горький бежит из этого буржуазного общества, он ищет вольных, свободлюбивых людей, порвавших все связи с классовым обществом, и находит таких людей "на дне" жизни, среди босых, бродяг и иных бездомных, погибших людей. В своих первых произведениях ("Макар Чудра", "Старуха Изергиль", "Песня о соколе" и т. д.) он воспеваеет сильных гордых людей, он зовет к борьбе за свободу, он показывает, что сильный духом, гордый человек побеждает даже в том случае, если он умирает в борьбе.

Эти первые произведения Горького, звучащие бойрым призывом, были необычайным вальсом для того времени идейного оскудения и разгрома всех освободительных мечтаний, когда даже лучшие писатели (Чехов, Короленко) описывали только душавно слабых, разбитых жизнью слепотных людей. Призыв Горького доводил до осуждения всех обездоленных людей. И чем силь-

нее им написан ряд замечательных произведений: "Дело Артамоновых", "Жизнь Кишпа Сангина" (в этих книгах описывается развитие русского общества от освобождения крестьян до революции, гнилой буржуазный строй и освободительная борьба трудящихся), пьеса "Егор Булычев и другие" и ряд других произведений.

Но Горький ценен не только своими литературно-художественными произведениями. Он ведет также широчайшую общественно-публицистическую работу. В своих боевых статьях он крепко ударяет по врагам рабочего класса. Он руководит известным советским и журналом "Наши достижения", редактирует "Историю гражданской войны", "Историю фабрик и заводов", руководит первыми шагами молодых советских писателей. Он борется против войны, против возможного вторжения в Советский Союз.

При всей разнообразности твор-

чества "Империум" описывает в своей статье положение английских рабочих. За один только 1931 год, — пишет корреспондент, — в Англии была снижена заработная плата 2 миллионам 963 тысяч рабочих на общую сумму 400 тысяч фунтов стерлингов в неделю. За последние 6 лет английские рабочие потеряли, вследствие снижения заработной платы, более 52 млн. фунтов стерлингов.

Что означает это для каждого отдельного рабочего? В качестве примера корреспондент приводит данные о положении английских шахтеров. Средний заработок шахтера составляет в настоящее время около 30 шиллингов в неделю. Из этой суммы на квартирную плату и на обязательные отчисления уходит

10 шиллингов. На пропитание, одежду и все прочее остается только 20 шиллингов. Это полная нищета. Все, что можно было заложить, заложено. Едва ли есть хоть один шахтер, который может позволить себе роскошь приобрести одежду для себя или для своей жены и детей. Дети бегают без обуви. Снежить им одежду можно лишь тогда, если удастся купить несколько старых тряпок, которые мать в состоянии заштопать и починить. Не лучше положение рабочих и в других отраслях промышленности, оно лишь немногим лучше положения безработных.

Чтобы получить больше выгоды, фабриканты где только возможно, увольняют взрослых рабочих и заменяют их труд более дешевым трудом подростков, у которых выжимают последние соки. На чучельных фабриках в Ноттингеме под-

Selle nime all sai ajaleht ilmuda 12 numbrit, 1933. aasta jaanuaris see suleti.

Ajalehe toimetus asus Nõrvas Helsingi t. 8. Ajalehte trükiti o. — ü "Nõrva Kirjastusühisuse" trükikojas.

1933. aasta 18. märtsil hakkas ajaleht ilmuma "Pravda" nime all. Viimane, kolmas number ilmus 1933. aasta 4. oktoobril, siis ajaleht suleti. Ajaleht nimetas end tööliste ja kehvikute häälekandjaks, anti välja Tallinnas Väksali pst. 8a

ja trükiti B. Beilingsoni, trükikojas S.Tartu mnt.34. Toimetajaks oli Aleksander Silverstov.<sup>70</sup>

# ПРАВДА

Пролетарии всех стран соединяйтесь!

PROLETOI DE CIUJ LANDOJ, UNIUGU!

<b>Редакция и контора</b> Tallinn, Vaksalipuistee № 8-a.	Выходит ДВА раза в месяц 1-го и 15 го.	<b>ЦЕНЫ ОБЪЯВЛЕНИЙ.</b>
Подписная цена: На 1 год . . . . . 1 кр. 10 цен. " 1 месяц . . . . . " 10 "	Цена отдельного номера <b>5 цент.</b>	На первой странице . . . 8 ц В тексте . . . . . 10 " На странице объявлений . 5 "

Орган рабочих и крестьян бедняков

Первый год издания

№ 3

4 октября 1933 г.

## Воскнемся для борьбы с фашизмом.

## От редакции.

1. **Товарищи!**  
Приближается день, имеющий большое значение для всего трудового народа Эстонии. На 14. октября с. г. назначено новое народное голосование. В эти дни трудящиеся нашей страны должны одурачить дать свой ответ на то, как они относятся к выработанному эстонскими фашистами, так называемыми «освободителями», проекту изменения основного закона республики.

Большая организация эстонских фашистов, «Ово (Освободителей)», — закрыта. Но никто из его деятелей и пальцев не тронут. Все они находятся на свободе и безраздельно продолжают свою деятельность. Над формальным закрытием своего Союза они только посмеиваются: «во не только не замеселовались, но никакого вреда, но послужило для них отличной рекламой, позволяя им ридиться в одежде «страдающих за народное дело» и ловчее одурачивать своих сторонников.

Еще уже более года «освободители» ведут самую бесстыдную пропаганду в пользу своего проекта. 4 окт.

какой серьезной программы, лет ничего, кроме страстного желания побороться с государственным шпигу, кроме стремления к безжалостной расправе с трудовым народом. Впрочем, им это извистительно: разве можно у них требовать ума и рассудительности, если даже их учителя — германские фашисты — далеко не блистают этими качествами.

И эти то умеренно-ограниченные и политически-неграмотные люди имеют смелость уверять трудящихся Эстонии, будто они знают какой-то секрет против всех бед и несчастий! Как попутно повторяют эти господа речи своих хозяев.

Трудящиеся уже знают, какие люди являются истинными хозяевами эстонских фашистов. Крупнейшие капиталисты Эстонии и фашисты Германии — вот те люди, которые кормят и поят главарей эстонского фашистского движения. Не жаждет денег на это «пользов» для них дело.

Крупные капиталисты Эстонии собираются спастись от кризиса за счет безжалостного ограбления трудового народа, поэтому они нуждаются в установлении фашистской

жизни: держитесь тогда только отплатки к государственному шпигу! Чтобы получить, наконец, возможность вознать в этот шпиг свои зубы, эти люди и звучат так завывающе. Они знают, что чем более затянута их создание трудящихся масс, тем крепче они и их хозяева смогут сесть на шею трудовому народу.

Для того, чтобы заманить трудящихся в свою фашистскую ловушку и принудить их голосовать за фашистский проект, «освободители» лживо заявляют, будто проведение их проекта уменьшит государственные расходы и облегчит таким образом положение трудящихся.

Но это бесстыдный обман.

Уменьшить государственные расходы они собираются главным образом тем путем, что сократят на 50 человек число членов Парламента.

Это, конечно, сократит государственные расходы, но лишь очень незначительно. К тому же содержание фашистского президента и его свиты обойдется государству очень и очень не дешево. Крепко ружный президент фашистов поглотит значительную часть тех сбережений, которые произойдут в ре-

После долгого перерыва мы вновь наконец приступаем к выпуску нашей газеты. Трудно сказать, сколько долго и как аккуратно сможем мы ее выпускать. Это зависит в первую очередь от наличия денежных средств. Но во всяком случае постараемся сделать все что возможно для того, чтобы угодить тот единственный год русского трудового читателя, который возник вследствие долгого отсутствия рабочей газеты на русском языке.

Товарищи!  
Рабочие и крестьяне, рабочие и безработные, представители трудового интеллигенции! Покупайте и распространяйте нашу пролетарскую газету! Присылайте нам заметки о своей жизни!

Крепите единый фронт рабочих и бедняков Эстонии.

мент не будет полагаться иметь: «не могу знать» и «так точно, ваше благородие» — вот все, что он сможет проанонсировать.

Установление такого порядка будет только началом. Проведение своего проекта и установление должности крепко ружного президента нужно фашистам лишь как одно из средств для полного захвата власти. А тогда они развернутся во всю ширь, тогда никакие «законы» не помешают им устроить расправу над трудовым народом.

Это должны знать и помнить люди, обладающие фашизмом.

Кто они эти люди, одураченные фашизмом?

Это люди, которые в большинстве

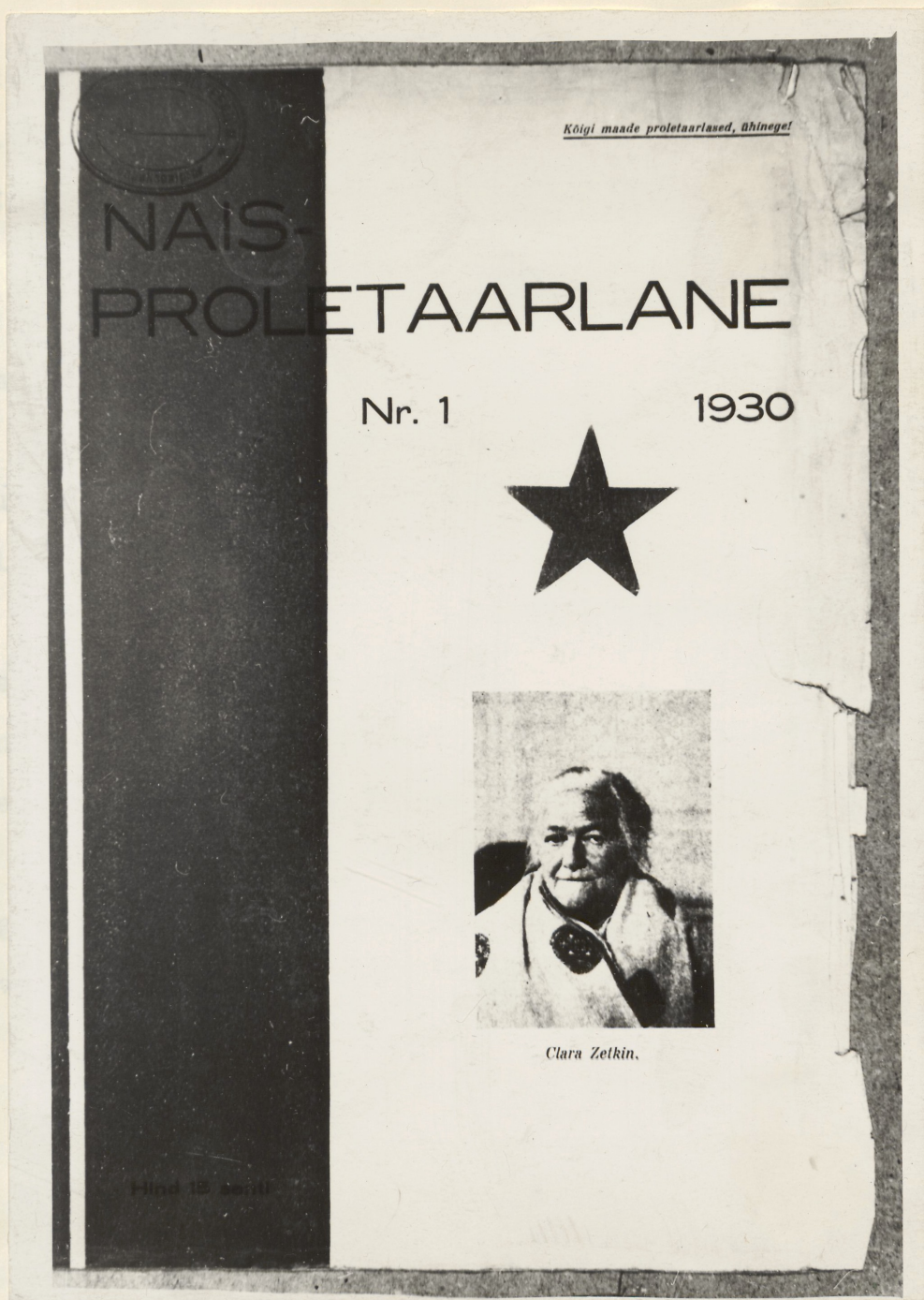
власти обещал осуществить весь германский народ, в особенности же участники Бреховых фашистских дружин, — штурмовиков.

«Что же оказалось на деле?»  
На деле он залез кровью всю Германию, стараясь утопить в крови революционное движение германского пролетариата, на деле он окончательно разорил германское трудовое крестьянство, ограбил заработную плату рабочих, лишил пособия безработных, поставил во главе управления хозяйственной жизнью государства крупнейших капиталистов, и об этом, что «наивольнейшая революция» закончена. На участниках фашистского движения выиграла только фашистская партия.

Pahempoolsete ametiühingute initsiatiivil ilmusid ka mõned ajakirjad. Nii ilmus ka mõned ajakirjad. Nii ilmus 1930.aasta veebruaris ajakiri "Naistööline", järgmine number sama aasta märtsis ilmus "Naisproletaarlane" nime all.

Ajakirja "Naisproletaarlane" toimetajaks oli Leonhard Käär. Ajakirja toimetus asus Vaksali pst. 8 a ning seda trükiti E. Antov ja Ko trükikojas Vaigu tänaval.

70 "Rabotseje Pravdast" on põhjaliku ülevaate andnud D. Rudnev, artiklis "Töoliste ja kehvivate ajaleht", "Eesti Kommunist" nr. 5, 1961.



Küllaltki tähtis koht oli pahempoolsete ametiühingute poolt väljaantaval revolutsiooniliste töölisnoorte ajakirjal "Võitlusrinne" (ilmus 1933.aasta mais 2 numbrit).

Ajakirja toimetus asus samuti Vaksali pst. 8 a, seda trükiti Tallinnas trükikojas "Estotrükk" S.Karja t.8. Väljaandja ja vastutav toimetaja oli Voldemar Mühlmann.

Ajakiri oli küllalt mahukas (8-leheküljeline).

Ajakiri "Võitlusrinne" ilmus ajal, kui 1933.aasta ap-

rillis oli suletud revolutsiooniline töölisajaleht "Teine Töölise Võitlus". Kuid just siis käis Eestis äge võitlus fašismi vastu, eriti aga oli päevakorral ühisrinde taktika propageerimine.

Nagu näeme, kasutas EKP kõiki võimalusi ja mitmeid vorme, selleks et partei hääl, mis küll oli surutud sügavale põranda alla, jõuaks sellel vastutusrikkal ajal eesti revolutsioonilise töölise ja kehvikuni, töölisnaiseni ja noortööliseni.

Pahempoolsete ametiühingute väljaannete hälli juures seisis EKP Keskkomitee Illegaalse Büroo sekretär Konstantin Männikson, ajalehe tööd on suunanud ja juhtinud tuntud EKP tegelased Osvald Tuul, Feodor Okk ja Oskar Cher.

Revolutsioonilisele töölisajalehele tegid koostööd ning andsid väärtuslikke näpunäiteid eesti töölisliikumise veteranid Jean Anvelt, Otto Rästas jt.

Töölisajaleht innustas revolutsioonilist proletariaati võitluses uue parana tuleviku eest. Nii kirjutas ajaleht "Töölise Aeg": "Reed koemale!"

"Töölised! Aktiivselt, julgelt oma riideid organiseerimisele! Aeg kohustab! Meil on kaotada ainult aeg, võita terve maailm!"

Sageli avaldati ajalehes testid töölise elust Tallinnast, Tartust, Narvast ja teistest linnadest ning testid maotöölise raskest olukorrast. Saguti avaldati töölise

71 "Töölise Aeg" nr.1, 22.dets.1930.

72 V.I. Lenin, Teosed, 5.kd., Tallinn, 1954 lk.455.

73 "Töölise Aeg" nr.1, 22.dets.1930.

### III

#### PAHEMPOOLSETE AMETIÜHINGUTE AJALEHED VÕITLUSES TÖÖRAHVA HUVIDE EEST, FAŠISMI PEALETUNGI VASTU

Pahempoolsete ametiühingute ajalehed seadsid oma peamiseks ülesandeks proletariaadi klassiteadvuse tõstmise ning kodanliku Eesti võimumeeste mahhinatsioonide ja nende võltsdemokraatliku olemuse paljastamise.

Töölisajalehe ülesandeid iseloomustas kujukalt ajaleht "Töölise Aeg" artiklis "Kõik oma ajalehe ümber!" järgmiselt: "Erakordselt rasketel aegadel, kus töölisklassil tuleb energilist võitlust pidada oma olemasolu pärast, on suur tähtsus töölisajalehel."<sup>71</sup> Edasi tsiteerib ajaleht V.I.Lenini tuntud ütlust: "Ajaleht on mitte üksnes kollektiivne propagandist ja kollektiivne agiteator, vaid ka kollektiivne organiseator."<sup>72</sup>

Töölisajaleht innustas revolutsioonilist proletariaati võitlema uue parema tuleviku eest. Nii kirjutas ajaleht "Töölise Aeg": "Read koomale!"

"Töörahas! Aktiivsemalt, julgemalt oma ridade organiseerimisele! Aeg kohustab! Meil on kaotada ainult ahelad, võita terve maailm!"<sup>73</sup>

Sageli avaldati ajalehes teateid tööliste elust Tallinnast, Tartust, Narvast ja teistest linnadest ning teateid maatöölise raskest olukorrast. Samuti avaldati tööliste

---

71 "Töölise Aeg" nr.1, 22.dets.1930.

72 V.I. Lenin, Teosed, 5.kd., Tallinn, 1951, lk.455.

73 "Töölise Aeg" nr.1, 22.dets.1930.

kirju ettevõtjate ja kulakute omavolist.

RASTUS

Otsik number 5 senti.

Ilmus igal laupäeval.

Postimaks ja talitus: Tallinn, Wärfali post. 8a-8

Tellimise hind: Kuutas - 2 fr. 40 Int. Kuas - 20 Int.

# Töölise Aeg

Rõõgt maade proletaarlaste ühinege!  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Kulalististe hind:  
1 peercul 1 millime.  
lehe eesotsis 8 Int.,  
teleti otas 10 Int.,  
kuulalististe failjel 5 f.

Kad: Tallinn,  
Wärfali puist. 8-a  
Tellimisi võtavad  
wastu kõik E. W.  
postiautoteed.

Ametiühingute häälkandja.

Str. 1

Tallinnas, esmaspäeval, 22. detsembril 1930. a.

1. aastafait

## Read koomale!

Töörahas! Aktiivsemalt, julgemalt oma ridade organiseerimisele! Aeg kohustab!  
Meil on kaodata ainult jahelad, võita — terve maailm!

### Kõik oma ajalehe ümber!

Erakorralist rasketel aegadel, kus töölisklassi tuleb energiliselt võitlust pidada oma olemasolu pärast, on suur tähtsus töölisajalehel. Ajaleht ei ole mitte kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitator, vaid ka kollektiivne organisator.

Järjekindlalt ilmuv töölise leht on meil leni puidunud täiesti. Raskuste peale vaatamata on püüdnud töölisorganisatsioonid välja anda oma ajalehti. Kuid kuna mõned nendest



### Välismaalt.

Madrid: Saguntos kuulutasid töölised end Valencia proletariaadiga solidaarseks ja hakkasid streikima kindralite ja fashistide diktatuuri vastu.

Punane Hiina elab! Viimaste teadete järele tungib punane armee Hiinas edasi ja on liginemas juba Schanghaile. Schanghis on kevitatud lendlehti ja broschüüre, kus tseksutatakse Kantonis ülestõusu aastapäevaks korraldama protestimeeleavaldusi ning streikisi.

Nii kirjutab ajaleht "Uus Aeg" töölise olukorra halvenemisest nahatööstuses. Järjekordselt alandati palka ning laupäeval pikendati tööpäev 8 tunnini.<sup>74</sup>

Artiklis "Balti Puuvilla vabrikust" räägitakse töölise massilisest vallandamisest, kus mõne aasta eest töötas 2200 - 2400 töolist, on nüüd ainult 800.<sup>75</sup>

74 "Uus Aeg" nr. 2, 27.sept.1930.

75 "Meie Võitluse Aeg" nr.3, 20.veebr. 1932.

Pikemas artiklis "Saarte tööliskoorte elust-olust" annab ajaleht "Töölise Aeg" masendava pildi: "Saarte tööliskoorte elu on viletsam kogu Eesti. Vabadikkude ja maatöölise lapsed on sunnitud juba 10-12 aastase suu- (kas saarte või mandri hallparuni juures)raske, täiskasvanute, kehalise tööga iseendale eluülaalpidamist teenima"... "alla 14.aastased peavad suuremalt osalt leppima ainult söögi ja riidehilpudega, 14-18.a. saavad vili rahaks ümberarvestatult keskmiselt 4000-8000 senti terve suve pealt. 18.a. ja vanemad s.o. täisealised saavad keskmiselt 10 000 senti suve pealt, sellest muretseda endale aastane riie, talvine söök, korter, küte, valgustus jne.

... Töö on äärmiselt raske ja tööpäev kujutlematult pikk, väljapuhkamiseks jääb vaevalt 3 - 4 tundi."<sup>76</sup>

Peasegu igas tööliseajalehe numbris on lühemaid või pikemaid artikleid, kus antakse ülevaateid töölise õiguse- ta olukorrast, viletsatest palgaoludest, streikidest jne.

Ajalehes "Töölise Võitlus" on toodud lühiteade Kreemholmi töölise õiguse- ta olukorrast ning meistrise omavo- list.<sup>77</sup>

Ajalehes "Võitluse Lipp" artiklis "Orjaturg Viljan- dis" kirjeldatakse, kuidas Viljandimaa hallparunid vali- vad tööborsil endale sulaseid ja karjaseid, vaagides hoo- likalt, kas nad on füüsiliselt küllalt tugevad.<sup>78</sup>

Ajaleht seadis oma ülesandeks proletaariaadi ning ma- töölise ja kehvikute, samuti töötute organiseerimise, et

76 "Töölise Aeg" nr.3, 18.jaan.1931.

77 "Töölise Võitlus" nr.1, 27.aug.1932.

78 "Võitluse Lipp" nr.5, 1.juuli 1933.

nad astuksid ametiühingute liikmeks. Nii on avaldatud ajalehes "Võitluse Aeg" esiküljel artikkel "Ametiühingud, algame organiseerimist."

ENSV  
Riiklik Avalik  
Raamatukogu 0  
SP 128

Kõigi maade proletariaadid, ühinege!  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ÜKSIKUMBER 5 SENTI.

Ilmub ajutiselt  
kaks korda kuus.

Toimetus ja talitus:  
Tallinn, Vaksali pst.  
8-a-6

Teilmise hind:  
Aastas - 2 kr. 40 sent.  
kuus - 20 sent.

# Võitluse Aeg

Ametiühingute häälekandja.

Kuulutiste hind:  
1 veerul 1 millimtr.  
1 lühesõrjas 3 mt.,  
teksti osas 10 sent.,  
kuulutiste küljel 5 s.

Addr.: Tallinn,  
Vaksali puist. 8-a.

Teilmisi võtavad  
vastu kõik E. V.  
postiasutised.

Nr. 1 (10)

Tallinnas, laupäeval, 9. jaanuaril 1932. a.

2. aastakäik

## Ametiühingud, algame organiseerimist.

Algab orgkuu. Meie peame algama organiseerimist alt-ülespoole. „Läheme hulkadesse“ olgu meie hüüdsõnaks! Kuigi ametiühinguid ja käsitöötajaid rõhuvad kohapealsed müred, igas tööstuses vallandatakse töölisi ja vähendatakse palku — ei saa meie neile näidata teist teed, kui organiseerimine. Meie võime protesteerida — härrad vilistavad! Jätame sarnase tööjaotuse soitsidele. Ainult organiseeritud jõuga surume läbi oma nõuded. Ei aita protestmargukirjad, ei härrade jutukäimised, ei parlamendi kõnetool. Kodanlaste jõu vastu tööliklassi organiseeritud jõud, kes läbi surub oma nõuded — see on ainuke tee, kui meie räägiksime teisiti, siis meie valetaksime! Nii kaua, kui meie

sellest aru ei saa, nalgime ikka, ikka heidetakse meid värvavataha, ja edasi kestab kurnajate pidu! Ikka siis veel meie higi muutub härade käes kullaks, ja meie ainukeseks eesõiguseks jääb „vaba surm“! Meie ei organiseeri mitte organiseerimise pärast, vaid selleks, et võidelda, ja võideldes jällegi organiseerime!

Organiseerimise kuu andku uut ja värsket verd ametiühingutesse! Ta peab saama meie „mäejutluseks“, tulge meie juurde kõik, kes on rõhutatud ja koormatud! Ühiselt võidame oma õhise vaenlase!

Maha argtus ja kartus!  
Ametiühingud massilisteks!  
Ametiühingud saagu võitluse koolideks!

## Pärast töötute kongressi.

Pärast töötute kongressi Tartus areteeriti smd: Lind, Mitt, Kaardi-mets, Vassil, Tamm ja Meier. Mitt tehti isegi „põrandaaluste juhiks“. Hädaabitööline — põrandaalune, see jääb mõistatuseks. Aga meie ei tohi ju midagi küsida, ei arvustada, sest meil maksab sõna- ja trükivabaduse õigus! Töötute komitee ärgu sellepärast kokkugu, meie võitlus on sarnane, ühed langevad, teised astuvad asemele! Ennekuulmata suureks on kasvanud töötute hulk. Suureks on tõusnud viletsus. Suureks on muutunud surve.

Suureks ja tugevaks muutugu ka meie võitlus.  
Meie ei taha enam nalgida!  
Nouame töotaoleku kindlustust!

Edasi kirjutab ta, et Lavali valitus püsib selle tõttu edasi, et kodanline vastarind enne valimisi tahab ääda eemale, et sellea omale vali.

## „Võitluse Aja“ toimetus

palub kõiki kaastöölisi, et edaspidi nii lõpmatult pikki käsikirju ei saadetak, sest liig pikad artiklid on ajalehe ruumi raiskajad, vähendavad sisu väärtust ja teevad toimetusele asjatut tööd juurde

Teadku iga kaastööline, et lühike, sisurikas artikkel on alati väärtuslik maluspala lugejale; pole tarvis korutada üht asja ja venitada seda mitmele kirjapooagnale, toimetus peab seda niikuinii lühendamata, et ajaleht mitte igavaks ei muutuks. Kirjutage lühidalt ja arusaadavalt asjast enesest, sest tööliste ajaleht peab olema sisurikas ja mitmekesine — rohkem teateid kohtadelt.

Kaastöö väärtust hinnatakse selle sisukuse aga mitte pikkuse järele.

Loodame etlugupeetud sis. ja sms. kaastöölistel edaspidi sellega lehe väärtust alitavad tösta ja toimetuse tööd kergendada, kui saadavad lü-

„Kodanluse jõu vastu tööliklassi organiseeritud jõud, kes läbi surub oma nõuded — see on ainuke tee ...“,  
„... organiseerimise kuu andku uut ja värsket verd ametiühingutesse!“<sup>79</sup>

Kuna Eestis võttis üha suurema ulatuse tööpuudus, siis pühendas ajaleht suurt tähelepanu töötute liikumise valgustamiseks. Järjekindlalt anti ajalehes ülevaateid töötute koosolekutest, kongressidest ja meeleavaldustest, samuti toodi ajalehes ära töötute nõudmisi ning margukirju. Samal ajal andis ajaleht omapoolseid nõuandeid töötute võit-

79 „Võitluse Aeg“ nr.10, 9.jaan. 1932.

luse organiseerimiseks.

Kuni 1930. aasta lõpuni oli töötute liikumise juhtimine sotside käes, sellepärast tuli EKP-l pidada sotsidega ägedat võitlust töötute liikumise oma mõju alla saamiseks.

Sotsid püüdsid töötute liikumist suunata kodanlusele meelepärasele teele (palvekirjade esitamine jne.), kommunistid sellevastu suunasid töötuid revolutsioonilistele väljaastumistele. Selles võitluses oli küllaltki oluline osa pahempoolsete ametiühingute ajalehtedel.

1931. aasta veebruaris toimus I Ülemaaline töötute kongress. EKP Keskkomitee Illegaalne Büroo tegi suurt tööd kongressi ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Kodanlus kasutas töötute rahulolematuse likvideerimiseks nn. "hädaabitööde" organiseerimist, mis loomulikult oli poolik lahendus, selletõttu paljastas töölisajaleht kodanluse "hädaabitööde" olemust. Nii selgitas "Töölise Aeg" artiklis "Kellele hädaabi?" EKP seisukohti töötute liikumise organiseerimisel. Selles artiklis kirjutati:

"... Hädaabitööde kont visati väikesele hulgale töötutele närimiseks suhu pärast seda, kui Tallinna töötud politsei keelust ja sotside manitsustest hoolimata uutitsele ilmusid, kui Tartus, Narvas ja mujal töötute meelevaldused kerkisid, kui rahulolematuse laine nälgivate masside seas kõrgele tõusis...

Hädaabitööd on kodanlusele ventiiliks, mille kaudu ta laseb välja töötute rahulolematust... Saates töötuid linnadest välja soodesse ja rebadesse, laadib kodanlus välja rahulolematu elemendi, demoraliseerib töötute ridu - rääkimata sellest, et ettevõtjad nandest töödest

suurt vaheltkesu saavad, et nad nalgivate töötute kaudu tööpalku alla suruvad jne.

Ülaltoodust on selge, et hädaabitööd on hädaabiks kodanlusele - ja sotsid selle abi andjad! Klassiteadlikud töölised ei tohi hädaabitöid oma nõudmiste hulka seada - kuid ka mitte neid boikoteerida. Kuivõrd hädaabitööd on siiski olemas, peavad töötud võitlema inimlike tingimuste eest neil töodel! ...

Kuid samal ajal tuleb alustada üldist võitlust töötute riikliku kinnitamise eest. Selle võitluse etteotsa peavad asuma töötute komiteed - ja kui nad seda ei tee, siis tuleb töötutel need laiali saata ja sinna valida selliseid esindajaid, kes tõepoolest töötute huvide eest võidelda tahavad ja suudavad."<sup>80</sup>

Kuna üle kogu maa toimus töötute koosolekuid, siis andis ajaleht regulaarselt ülevaateid neist. Nii toob sama ajalehenumber ära ülevaate töötute koosolekust Tallinna Pritsimajas, kus toimus äge võitlus revolutsiooniliste tööliste ja sotside vahel.

"Tööliste Aeg" artiklis "Kas meil on loota tööturu paranemist?" selgitas töölistele, kuidas majanduskriisi süvenedes tööpuudus üha suureneb.<sup>81</sup>

Ülemaalse töötute kongressi kokkukutsumise propageerimiseks avaldas ajaleht artikli "Mida teeb siis vaene tööline..." See lõppes üleskutsega: "Töötud! Kutsuge kokku ülemaaline töötute konverents, algatuse selles osas on teinud juba Tartu töötud - ja leiame ühisel jõul pääsetee

---

80 "Tööliste Aeg" nr.3, 18.jaan.1931.

81 sealsamas

sellest õudsest seisukorrast, kuhu meid peisanud kodanluse ja sotside saakiehnitsev, meeletu poliitika."<sup>82</sup>

1931. aasta veebruari algul toimunud töötute kongressil olid ülekaalus revolutsioonilised töölised. Kongressil võeti vastu EKP poolt väljatöötatud nõudmised ja seisukohad.

Ajaleht "Töölise Aeg" valgustas põhjelikult kongressi käiku, samuti tõi ära kongressil vastuvõetud otsused.<sup>83</sup>

Töötute kongress kuulutas 24. veebruari (kodanliku Eesti vabariigi aastapäev) ülemaalseks töötute päevaks, ajaleht "Töölise Aeg" avaldas töötutele üleskutse tulla sel päeval suurele meelevaldusele.

Sellega seoses keelati ajalehe "Töölise Aeg" ilmumine ning mitmed töötute liikumise juhid arreteeriti.

Tagakiusamisest hoolimata jätkas ka järgmine töölisajaleht "Meie Võitluse Aeg" töötava rahva raske majandusliku olukorra valgustamist. Pikemate artiklite kõrval avaldati ka lühiinformatsiooni.

Kodanliku Eesti vabariigi aastapäeval 24. veebruaril 1932. aastal kavatsesid Tallinna, Tartu Pärnu ning mitme teise linna töötud korraldada koosolekuid ja demonstratsioone, kuid kodanlik valitsus keelas need ära.

Nüüd avaldas "Meie Võitluse Aeg" loosungid, mida Pärnu töötud kavatsesid sel päeval kanda.

"Pärnu töötud kavatsesid üleriiklikul näljaperioodil 24. veebruaril 1932. a. kanda järgmisi loosungeid:

---

82 "Töölise Aeg" nr. 3, 18. jaan. 1931.

83 "Töölise Aeg" nr. 5, 8. veebr. 1931.

- 1) Tööd ja leiba.
- 2) Kui ei anta, võtame ise.
- 3) Kaotada on ehelad - võita terve maailm...<sup>84</sup> jne.

Just tänu EKP aktiivsele organiseerimisele võttis töötute liikumine üha organiseerituma kuju. Töötute klassiteadvuse tõstmisele aitas suuresti kaasa töölisajaleht. Nii avaldas "Teine Töölise Võitlus" esiküljel artikli: "Töötud rohkem klassiteadvust!", kus tõestatakse veenvalt, et töölised ei saavuta elutingimuste paranemist almuste vastuvõtmisega kodanluselt, vaid ainult organiseeritud võitlusega.<sup>85</sup>

Oksiknumber 5 senti.  
Ilmub igal laupäeval.

Riiklik  
Raamatukogu

1019

Teine

Kõigi maade proletarilased, ühinege!  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

# Töölise Võitlus

Ametliühingute häälkandja.

Toimetuse ja kirjuse: Tallinn, Vaksali puistest 8-a. :: Tellimise hind: Aastas - 2 kr. 40 senti, kuus - 20 snt. :: Kuulutuste hind: 1 veerul 1 millim. lehe eesotsas 8 senti, teksti osas 10 snt., kuulutuste küljel 5 s. :: Aadr.: Tallinn, Vaksali puist. 8-a. :: Tellimisi võtavad vastu kõik E. V. postiasutised.

Nr. 1 Tallinnas, laupäeval, 17. detsembril 1932. a. 1. aastakäik.

## Töötud, rohkem klassiteadvust!

Möödunud nädalal sai kamp töötute töölist, eesotsas Meimanniga, haatama enneolemata numbriga. Nimelt oli see juba lumpen-proletariaatli fülagiit auto muretenud ja olusid sellega möödalinna tänavaid terjama. Rihutades nii linnas ringi, suutsis see kamp lõpuks mõned näljased pennid ja häradel mitte tarvisminemaid falgite tofuta terjata. Sellega sai see kamp just kodanluse südameloomi pihta koputada. See ei härrad muud ei loomigi kui ainult jeda, et töötud tuleksid nende ette, la- falgid põlvitid ja palusid tükkide leiba, ja mida fits need härrad ja „laure armulifuse“ ja laia lõhestiga teemad. Ruid meie ütlime: farnafed terjamifed ja fantimifed peod boifotti alla töölifonna poolt. Teame, et Gesti riit mõb oma töötuid füllalt inimväärfelt toe- tatab, ilma et oleks tarvis farnafelt fantimifet piufid farnafada. Selles prungib ainult mõni sõjalennut jne. ootmata jätta, millifelt rahoft lühal- befeft jartats töötute inimväärfelt toetufets.

foosolefule, ega mõelnudki töötute nõudmistele peale lahtuda. Politifet poolt oli aga foosolef lubatud tingimufel, et feal ühtegi wõdrufi polefs peale töd- tute. Nii ei jäänudki muud üle kui foosolef lõpetada ja loialt minna. Ror- rapidaja politifet aga muigas, felleale- mele et forariffufajid förmalidada. Töötud, farnafet alatu tatistufete te- lgemifete peame wastulõdgi andma. Ruttufeme fitremas forras töötute üld- foosolefufu tofufu nus nõuame palfade förgendamifit hädaabitõddef. Protes- teerime hädaabitõddef walfifewate wif- leifjate tööttingimufete wastu. Nõuame fütifitõddef ärafatamifit. Paneme farn- nafed fantimifisatufufed, nagu „Uhisabi“ töölifonna boifotti alla! Nõuame fetspoorfjate füsteemi fa- tamifit. Rõigile tödiftete tödõd wõrdfett (i. o. 6 päewa nädalase) Nõuame töd- bõrdife afutamifit igafje linnafafefje, alewifje, fheltonda jne. Rõufju bü- rokraatiline waim tödõbõffif. Nõuame tödõbõffje afumifit töötute fannifete kont- rollife. Samuti töötute kontrollif fum-

## Tartu noorsoisid kaitsepoliitisel abillistena.

Hiljuti pidasid Tartu kodulevandid N. Liidu vastase kõnekoosoleku. Tuntud juudas Freiberg püüdis vaimu- vaeses „loengus“ laimata N. Liitu, seletades et seal olla vähemuse dik- tatuur, sest töölisi olla vähem kui talupoegil — Nagu ei vaeveleks ena- mus talupoegadest kapitalismi ikkes ja ei vajaks sotsialismi ülesehitust. Komparteil olla vähem liikmeid kui riigis elanikke. Unustas ütlemata, palju on Vene sotsidel poolehoidjaid! Kogu kõne kestel kõlasid vahel- hüüded ja kõne lõpul kostis sellegi paarikümne kokkukogunud publiku hulgast jalgade trampimine. Läbi- rääkimisi ei juletud pidada.

Kõige viletsamalt aga paljastasid end sots-faschistid ja eriti nende „pahempoolsed“ noorsoislikud rühma- pealikud Ilmar Rebane ja Albert Mar- mor „klassiseltsimeeste“ ja publi- kumi ees sellega, et lasksid kahele vahelehüüdjale O. Cherile ja A. Krii- semannile protokollid teha, näidates seega üleiligne kord oma trüudates kaitsepoliitisele töölifite nühkimises ja revolutsioonilise meeoleolu lämmata- miseks.

Töölifised ei unusta neid vabataht- likke kapo abilisi!

## „Hallide“ nälijamars- silit.

Rõige organiseeritum meie töölifiste on umbes 15.000-line kramimeeste pere. Sulgutufete üffifult ringi „fuuila- tes“ ja „waadates“ tödõd, ilma et sellel oleks tagajärgi. Alles viimafjel ajal wõib märgata

dame tagafi tõrjuda föit kapitalifite ahnufelt tingitud füllealetungid. Nii toetufete faamifel tui fa tödõndu- mifel ofutase tähelpanu wõarfet abi tödõlfite eiftoja rft. A. Ratas. See oli teene, milleft üfsfi aferif-prowofaator ega fotsfahifit fülagil näidata ei wõit, olugit, et nad end fuure fuuga töd- lifete „huvide falfifajfa“ tembeldawad.

84 "Meie Võitluse Aeg" nr.5, 5.märts 1932.  
85 "Teine Töölise Võitlus" nr.1, 17.dets. 1932.

Nagu näeme, pühendas töölisajaleht küllaltki suurt tähelepanu töötava rahva, eriti aga töötute raske olukorra valgustamisele.

Ajaleht tegi agitatsiooni riigikogu ja kohalike volikogude valimiste eelsel perioodil tööliskandidaatide eest, paljastades samal ajal kodanluse saadikukandidaatide klassikuuluvust, nende müüdavust ja väenulikku suhtumist töörahvasse.

Kuna neil aastail käis äge võitlus kahe suuna - reformistliku ja revolutsioonilise suuna vahel tööliikumises, siis oli töölisajalehe üheks peamiseks ülesandeks parempoolsete sotside - reide, astide, <sup>treibergide</sup> jehensonide paljastamine.

Ajalehes "Teine Töölise Võitlus" ilmus joonealune "Tööraha sõpradest ja vaendlastest", kus paljastati sotsi kui töölisklassi reetureid, kes on kodanluse agentuuriks tööliikumises.<sup>86</sup>

Selles artiklis paljastas töölisajaleht ka II Internatsionaali kui rahvusvahelist oportunistlikku organisatsiooni, samal ajal avaldati ka materjale Kommunistliku Internatsionaali tegevusest.

Eriline koht oli töölisajalehes Nõukogude Liidu vastu suunatud laimu- ja sõjapropoganda paljastamisel. Asjaolu, kuidas üks või teine ajaleht suhtus Nõukogude Liidusse, oli nagu proovikivi, millest ilmes selle ajalehe tõeline pale. Ka sotside ajalehed (näit. "Rahva Sõna") kritiseerisid sageli kodanluse sise poliitikat, kuid samal ajal avaldasid laimavaid kirjutisi elu kohta NSV Liidus.

Ajalehe poliitilist palet iseloomustas hästi see as-

jaolu kuidas ajaleht suhtus maailma esimesse tööliste ja talupoegade riiki.

Pesaegu igas ajalehe numbris avaldati materjale elust NSV Liidus. Kolmekümnendate aastate algul oli eriti oluline paljastada kodanluse laimu, sest kodanlus ei säästnud jõudu ega vahendeid, et mustata NSV Liitu.

Kuna kodanlikus Eestis oli vaadeldaval perioodil massiline tööpuudus, siis püüdis Eesti kodanlus kujutada tööliste elu NSV Liidus õige mustades värvides. Kui veel kahekümnendate aastate keskel oli kodanlusel teatud alust rääkida tööpuudusest ka NSV Liidus, siis seoses esimese viisaastaku suurejooneliste töödega 30-ndate aastate algul oli tööpuudus NSV Liidus likvideeritud. Kuna Eesti piirnes vahetult NSV Liiduga, siis imbusid läbi trükitud andmed selle kohta, et NSV Liidus on hoopis tööliste puudus. Sellest rääkisid NSV Liitu külastanud Eesti töölisdelegatsioonide liikmed, sellest kirjutasid töölisajalehed Eestis.

Mis jäi selles olukorras kodanlusel ja nende käsilastel- parempoolsetel sotsidel - muud teha, kui hakata kujutama, et tööpoolest NSV Liidus tööpuudust ei ole, kuid seal valitsevat sundtöö. See oli pikemat aega üheks armatatumaks argumendiks kodanlikus propagandas.

Et seda laimu paljastada, avaldasid töölisajalehed pidevalt artikleid tööliklassi olukorra kohta NSV Liidus.

Nii ilmus ajalehes "Uus Aeg" pikem joonealune "Kapitalistlik ilm ja Nõukogude Liit", milles võrreldi kahte süsteemi - kapitalistlikku ja nõukogude süsteemi. Artiklis selgitati, milles seisneb Nõukogude majandussüsteemi olemus, et NSV Liidus on:

"1) kapitalistide võim hävitatud ja võimule on tulnud töölisklass;

2) valmistamisabinõud, maa, vabrikud, raudteed, pangad jne. on töölisklassi ja talupoegade omandus;

3) valmistamise edendamine ei sünni mitte kapitalistlike kasusaamise, vaid plaanikindla juhtimise ja süstemaatilise töörahva ainelise ja kultuurilise olukorra parandamise põhimõttel;

4) rahvamajanduse sissetuleku jaotus ei sünni mitte kurnajate klassi, vaid järjekindla tööliste, talupoegade majanduse olukorra parandamiseks, ning linna ja maa sotsialistlike valmistamise viisi huvise<sup>des</sup>;

5) järjekindlal töörahva ainelise olukorra parandamine, ja üha tõusev ostujõu kasv, on aluseks valmistuse laiendamisele, kindlustab töölisklassi kriiside, töötaoleku jne. vastu;

6) töölisklass on oma maal täielik peremees, ja töötab mitte kapitalistidele, vaid omale."<sup>87</sup>

Nii kirjutab ka "Meie Võitluse Aeg" tööliste palga- ja varustamistingimustest NSV Liidus, tuues andmeid selle kohta, et tööliste arv on tõusnud 11,5 miljonilt 18,5 miljonile. Samal ajal on tõusnud tööliste <sup>keskmise</sup> palk 58,5 rublalt 1928. aastal 106 rublani 1931. aastal. Tööpäev kestab 6 - 7 tundi. NSV Liidu töölised on oma eluga rehul.<sup>88</sup>

Ajaleht "Võitluse Lipp" avaldas artikli "Nõukogude Liidu töötavate hulkade tasapinna tõus", kus kirjutatakse, et 1932. aastal, võrreldes 1928. aastaga on tööliste palgad tõusnud 2 korda. Edasi tuuakse andmeid selle kohta, et NSV Liidus on sotsiaalkindlustusega haaratud 98,6% töölis-

87 "Uus Aeg" nr.1, 13.sept.1930

88 "Meie Võitluse Aeg" nr.16, 4.juunil 1932.

test.<sup>89</sup>

Sellised andmed NSV Liidu töötava rahva olukorrast olid nagu külm dušš Eesti kodanlusele, sest samal ajal oli ju kodanlikus Eestis tuhandeid töötuid, kellest kodanlik riik suutis ainult väiksele osale organiseerida hädaabitöid.

NSV Liidus oli töölisklassi arvuline kasv, Eestis töötute arvu kasv. Kodanlikus Eestis reaalselga langus, NSV Liidus palkade tõus. Kodanlikus Eestis äärmiselt kallis arstiabi, NSV Liidus arstiabi tasuta. Kodanlikus Eestis tühine arv töölistest haaratud sotsiaalkindlustusega, NSV Liidus peaaegu kõik haaratud sotsiaalkindlustusega.

Selliseid <sup>üh</sup>liimeid või pikemaid artikleid avaldati töölisajalehes perioodiliselt.

Kahekümnendate aastate lõpul ja ka hiljem olid kodanluse eriliseks laimuobjektiks kolhoosid, mida kujutati sunnitöö kolooniatena. Kolhoosi kujutati sellisena, kus talupojalt võetakse ära tema isiklikud loomad ja isegi isiklikuks tarbimiseks vajalikud esemed.

Selle tõttu oli eriti oluline selgitada ajalehe kaudu, mida kujutab endast kolhoos ning kuidas kulgeb endiste üksiktalupoegade elu kolhoosides.

Juba ajalehes "Uus Aeg" ilmus pikem artikkel "Mis sünnib Nõukogude Liidus", kus räägitakse, et kehvad põllupidajad lähevad üle uuele, sotsialistlikule majandussüsteemile. Artiklis öeldakse otseselt, et Eesti kodanlik ajakirjandus toob andmeid NSV Liidu mustamiseks. Edasi

selgitatakse, et kehvikute astumine kolhoosidesse ei toimu mitte vägivaldselt, vaid selleks, et kasutada paremat maaharimise süsteemi, masinaid jne.<sup>90</sup>

Pidevalt ilmub ajalehes andmeid, kuidas toimub kolhooside majanduslik kindlustamine ning nende varustamine masinatega.

Nii avaldatakse ajalehes "Uus Aeg" teadaandeid Stalinski traktoritehase käikulaskmisest, samuti Rostovi põllumajandusmasinate tehase ehitamise lõpetamisest.<sup>92</sup>

"Teine Töölise Võitlus" toob ära andmeid NSV Liidu maatöölise olukorrast. Seal on võetud vaatluse alla Leningradi lähedal esuv küla, kolhoos "Svoboda" ning võrreldakse selle endist ja praegust olukorda.<sup>93</sup>

"Võitluse Lipp" avaldas Kesk-Volga ala kolhoosnike kirja "Mida andsid kolhoosid talupoegadele". Selles toodi võrdlevaid andmeid, mis näitasid, kuidas elu NSV Liidu külas on muutunud, võrreldes endise ajaga.<sup>94</sup>

Kahtlemata aitavad sellised teated ja ülevaated olukorra kohta NSV Liidu põllumajanduses kaasa, et Eesti töölised ja kehvatalurahvas üha vähem uskusid leimu kolhooside kohta, mida kodanlik propoganda oli neile sisendanud.

Kolhooside kohta levitatava laimu paljastamine oli oluline kahel põhjusel. Esiteks juba sellepärast, et kodanliku Eesti põllumajandus elas üle sügavat majanduslikku

---

90 "Uus Aeg" nr.1, 13.sept.1930.

92 "Uus Aeg" nr.6, 22.sept.1930.

93 "Teine Töölise Võitlus" nr.15, 15.apr.1933.

94 "Võitluse Lipp" nr.4, 23.juunil 1933.

kriisi, toimus kehv-ja kesktalupoegade laostumine, sajad talud läksid oksjoni alla. Teiseks sellepärast, et kolhooside "tõnt" oli üheks armastatumaks laimuvahendiks, mille abil Eesti kehv-ja kesktalurahvast hirmutati kommunistidega, kes soovivad talurahvale kolhoosid. See tähendavat aga sundtööd ja talurahva vaesumist ning viletsust.

Pidevalt ilmus ajalehes lühemaid või pikemaid artikleid rahvusküsimuse lahendamise kohta NSV Liidus, samuti andmeid noorte elust, õpinguist ja tööst.

Suurt tähelepanu osutati naistöölisele ja üldse naisküsimuse lahendamisele, eriti emade ja lastekaitse korraldamisele NSV Liidus. Veenvalt näidati, et kõigile on kindlustatud tasuta arstiabi, et ehitatakse hulgaliselt lastesõimi ja lasteaedu jne.

Sellest hoolimata, et 1932.aasta 4.mail kirjutati NSV Liidu ja kodanliku Eesti vahel alla mittekallaletungi lepingule, kostis Eestis endiselt sõjakaid hääli imperialistide ühise sõjakäigu organiseerimise vajaduse kohta NSV Liidu vastu. On teada, et rahvusvahelise proletariaadi aktiivne võitlus NSV Liidu toetuseks oli üheks põhjuseks, miks plaanitsetud interventsioon ei saanud teoks.

Oma osa selles võitluses täitsid ka Eesti tööliklass ja tema ajaleht. Töölisajaleht paljastas pidevalt imperialistlike suurriikide nõukogude - vastaseid provokatsioone.

Võiks öelda, et see küsimus, oli üheks kesksmaks probleemiks kõikides töölisajalehtedes.

Imperialistide sõjasepitsuste paljastamine oli ühtlasi võitluseks rahu eest, uue maailmasõja ärahoidmiseks.

Nii paljastab "Töölise Aeg" artiklis "Sõja ettevalmistused Nõukogude Liidu vastu Rumeenias" imperialistlike

riikide plaane kasutada monarhistlikku Rumeeniat platstarmina sõjaks NSV Liidu vastu. Artikkel lõpeb sõnadega: "Meie aga teame, et ülemaailmne proletariaat valvab tööliste isamaad ja on suuteline purustama imperialistlikud kavatsused juba nüüd ..."95

Seoses Hitleri võimuletulekuga Saksamaal paljastas "Meie Võitluse Aeg" Lääne imperialiste, kes püüdsid Saksa- maad ja Jaapanit tõugata sõtta NSV Liidu vastu, et muuta NSV Liit imperialistlike riikide asumaaks.96

Järgmises ajalehe numbris on artikkel, mis kutsub kaitsema NSV Liitu: " ... Kogu maailma töölised, kaitseme Nõukogude Liitu, sotsialismi ehitajate eelväge, selle teadmisega, sääl ehitatakse vabadust, õiglust."97

"Võitluse Lipp" neerab oma juhtkirjas "Omapärane võitlus rehu eest"välja ühe kodanliku riigikogu liikme targutused sellest, et on vaja ehitada Abja-Tõrva-Valga kitsarööpeline raudtee, et vajaduse korral saaks kiiresti paisata vägesid Pärnust Nõukogude Liidu piirile. Selles artiklis paljestatakse Eesti kodanlike riigitegelaste avantüristlikku poliitikat.98

Nagu näeme, tegid pahempoolsete ametiühingute ajalehed ära suure töö Eesti kodanluse ja tema käsilaste sotsi- de Nõukogude Liidu vastu suunatud laimu paljestamisel.

Kõigi eelpool käsitletud ajalehtede suhtumine Nõu- kogude Liitu oli ühise, täiesti bolševistliku joonega, mis

---

95 "Tööliste Aeg" nr.1, 22.dets.1930.

96 "Meie Võitluse Aeg" nr.3, 20.veebr.1932.

97 "Meie Võitluse Aeg" nr.4, 27.veebr.1932.

98 "Võitluse Lipp" nr.23, 11.nov.1933.

oli kantud proletaarse internatsionalismi ja proletaarse solidaarsuse ideedest.

Kuna juriidiliselt oli tegemist kaheksa ajalehega, aga ajalehtede toon võitluses Nõukogude Liidu vastu suunatud laimu paljastamisel jäi samaks, siis ilmneb siit täielikult, et kõikidele nimetatud ajalehtedele avaldas ideelist mõju Eestimaa Kommunistlik Partei.

Samal ajal kui kapitalistlikus maailmas algas eneoletamatult raske majanduskriis, tegi esimene tööliste ja talupoegade riik NSV Liit ettevalmistusi majanduse edasiarendamiseks riiklike plaanide alusel.

Esimese viieaastaku plaani <sup>KO</sup> põhased, mis oli mõeldud aastateks 1929 - 1933, pidid kapitaalvahutused moodustama 64,5 miljardit rubla. Suurem osa riiklikest kapitaalvahutustest suunati rasketööstusse. Seda dikteeris viieaastaku põhiülesanne - muuta NSV Liit agrearmaast kõrgelt arenenud tööstusega riigiks, et kodumaine tööstus oleks võimeline varustama kogu rahvamajandust kõige vajalikusga.

Viieaastaku plaani kinnitamine ja väljakuulutamise ei häirinud eriti kapitalistlike mäede valitsevaid ringkondi. Kodanlik ajakirjandus, siinhulgas ka kodanlikus Eestis, läks sellest vaikides mööda või kui avaldas mõningaid teateid NSV Liidu esimese viieaastaku kohta, siis tegi seda irooniliselt ning kommenteeris kui bolševike fantaasiat.

Kuid juba 1930.aastal, eriti aga 1931.aastal hakkab üha rohkem teateid tulema viieaastaku plaanis seatud ülesannete edukast täitmisest NSV Liidus.

Ja seda kõike ajal, kui kapitalistlikus maailmas möllas majanduskriis. Mis jäi siis kodanluse ideoloogidel

üle, kui vaikida NSV Liidu suurtest edusammudest rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel.

Nii vaikis nendest saavutustest ka Eesti kodanluse propogandaaparaat või andis moonutatud teateid NSV Liidu saavutuste kohta.

Selles olukorras oli suur tähtsus kodanlikus Eestis ilmuvate pahempoolsete ametiühingute ajalehtedes avaldatud objektiivsel informatsioonil NSV Liidu saavutuste valgustamisel.

Selle ülesandega tulid vaadeldaval perioodil ilmunud pahempoolsete ametiühingute ajalehed ka toime.

Eriti olulised olid materjalid, mida avaldasid Eesti töölisdelegatsioonide liikmed oma reisimuljetest NSV Liitu.

Nii on ajalehes "Võitluse Lipp" avaldatud joonealune "Muljeid Nõukogude Liidust", kus NSV Liitu külastanud töölisdelegatsioonist osavõtja jagab oma muljeid. "Oma silm on kuningas", sel põhimõttel on jutustatud kõigest, mida NSV Liitu külastades nähti.

Töölisdelegatsioon, kellest on juttu, käis Šehtõ kaevandustes, tubakavabrikus "Rosa Luxemburg", Pjatigorskis, Dneprostrois, Dnepri alumiiniumikombineadis. Külastati ka ühte polikliinikut, lastekodu, tekstiilivabrikut "Trjehgornaja Manufaktura", põllutöömehhanise tehast "Sirp ja Vasar" ning ühte sovhoosi. Tutvuti ka haridus- ja kultuuriellu puutuvate küsimustega jne.<sup>99</sup>

Kuuldust ja nähtust pejatati tagasi tulles töölisajalehe veergudel.

---

<sup>99</sup> "Võitluse Lipp" nr.7, 8, 15. ja 22. juulil 1933.

Eesti Töölisdelegatsioonidel oli tavaliselt kohtumisi Nõukogude riigi ja ühiskondlike organisatsioonide juhtivate tegelastega (M.I.Kalinin, A.Lošovski, I.Jaroslavski, P.Lepesinski jt.), kes rääkisid NSV Liidu saavutustest ning edasistest ülesannetest.

Töölisdelegatsioonid on avaldanud oma muljeid NSV Liidu saavutuste kohta ja üldse elu kohta NSV Liidus "Võitluse Ajas", "Meie Võitluse Ajas" ja teistes töölisajalehtedes.

Nii on ajalehes "Võitluse Aeg" avaldatud artikkel "Sotsialismi ehitustöö N.Liidus", kus on antud ülevaade esimese viiseastaku plaani realiseerimisest, pikemalt on käsitletud põllumajanduse kollektiviseerimise käiku, on toodud andmed uute tehaste käikuleskmisest. Artiklis tehakse kokkuvõtte, et "Viie aasta plaani kolmandal otsustaval aastal viiakse lõpule sotsialistliku vundamendi ehitamine" ja et "Liidu majanduses on saavutatud sotsialistiliste olluste ülekaal."<sup>100</sup>

Samuti avaldab ka "Meie Võitluse Aeg" pikema artikli "Kilde sotsialistlikust ülesehitustööst Nõukogude Liidus". Selles on antud ülevaade riigi ebist laste ja naiste eest hoolitsenisel, külurite kultuurilisest teenindamisest, samuti ülevaade edusammudest uute tehaste ja vabrikute ehitamisel.<sup>101</sup>

Selliseid "kilde", kus toodi konkreetseid näiteid NSV Liidu saavutuste kohta, avaldati ajalehes sageli. Üks on

---

100 "Võitluse Aeg" nr.1, 20.mail 1931.

101 "Meie Võitluse Aeg" nr.9, 9.aprill 1932.

selge, tõepärase informatsiooni saamine elu kohta NSV Liidus oli raskendatud, kuid sellele vaatamata oli peaaegu igas ajalehenumbris lühemaid või pikemaid materjale NSV Liidu kohta.

Ajaleht informeerib oma lugejaskonda järjekindlalt tähtsamatest sündmustest NSV Liidus.

Kui 1932. aasta jaanuaris toimunud partei XVII konverentsil kinnitati direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse teise viie aasta plaani koostamiseks aastaks 1933 - 1937, siis kajastus see ka Eesti pahempoolsete ametiühingute ajalehes "Meie Võitluse Aeg".

Nii avaldab nimetatud ajaleht juba 27.veebruaril 1932. aastal esiküljel pikema artikli "Nõukogude Liidu teise viieaastaku alused", kus on toodud andmed teise viieaastaku ülesannete kohta:

ÜKSIKNUMBER 5 SENTI.

# MEIE

Kõigi maade proletaarilased, ühinege!  
Proletoj de õigj landoj, unuigul  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

# Войтлусе Аег

Ametiühingute häälekandja.

Kuulutiste hind:  
1 veerul 1 millimtr.  
Ihe cesotas 8 ent,  
teksti osas 10 ent,  
kuulutiste küljel 5 s.

Andr.: Tallinn,  
Vaksali post. 8-a.

Tellimisi võtavad vastu kõik E. V. postiautused.

Ilmub igal laupäeval.

Toimetuse ja talluse:  
Tallinn, Vaksali post. 8-a-6

Tellimise hind:  
Aastaks — 2 kr. 40 ent,  
kuus — 20 ent.

Nr. 4

Tallinnas, laupäeval, 27. veebruaril 1932. a.

1. aastakäik

## N. Liidu teise viieaastaku alused.

Täieline rippumatus kapitalistlikest riikest.

I.  
Maailma kapitalistid muigasid, luugesid esimese viieaastaku kava: unistus, fantaasia, enamline jaburdu. Kuid N. Liidu rahvad asusid täitma kava selle teadmisega, et see on läbiviidav nelja aastaga. Ja nüüd, kolmanda aasta lõpul ongi juba kava põhiolatuses täidet ja mitmel alal saagi ületet — ja viiakse täielikult lõpule tormiliste tempodega sel aastal:  
Nüüd: pankroteeruv kodanlus põuab varjata kõigi abinõudega tööde töölistkonna eest, maalib arvuka ajakirjanduse kaudu olematuid asju. N. Liidust töölistkonna silme ette. Eriti agaralt kaasa aitavad selleks sotsid, et vältida tundi mil töölistklass asub ise juhtuma majanduselu, öeldes: „meie enam nägida ei taha! Meie järgeme N. Liidule!“

tööstuse poolt, täielikult kõige moodsamate masinatega.  
Ülesanne, tööstuse ja transpordi laialine elektrifitseerimine — elektrenergia kandmine põllumajandusse, 1934 a. lõpuks valmistada vähemalt 100 miljardi kilovatt tundi elektrit, (1932 a. 17 miljardi kv. asemel) saab lahendud. Selleks ehitatakse rida võimsaid hüglatehaseid.  
Kaevata vähemalt 250 miljoni tonni (tonn 61 puuda) kivisüsi 1932 a. 90 miljoni tonni asemel.  
Suurendada nahtasaaki kuni 3 korda (vrl. 1932 a.).  
Sulatada mustmetalli vähemalt 22 miljoni tonni (1937), (malm, teras jne.).  
Värvilisi metalle (tina, vaske, tsinki, alumiiniumi jne.) sulatada N. Liidu nõuetele vastavalt.  
Keemia tööstuse alal likvideerida täiesti mahajäämine ja asuda laia-

Ehitakse võimas mere ja jõelaevastik, sadamaid, kanaale.  
Korraldakse ja ehitakse maanteed võrk automobiliiseerimisele vas. avalt.  
Asutakse uusi lennuliine, aerodrome, radiojaamu jne. kõigisse rajonesse.  
Kõik, mis oli enne surnud ja metsik hakkab võimsalt pulseerima, kandma hügl vabrikuid ja kaevandusi.  
Põllumajanduse alal viiakse lõpuni sotsialistlik ümberehitus. Hävitakse kulaklus, kui klass. Mehaniseeritakse täielikult põllumajandus, masinatraktori jaamad asutakse kõigisse kolhoosesse vastavalt tarvidele.  
Kolhooside kindlustamist, masside sotsialistliku ümberkasvatust arendatakse tõusvate tempodega.  
Korraldus viiakse alla lae.

III  
Hävitakse kulaklus kui klass ja antakse lõplikud hoolid troztkismile (Trotzki väitis, et sotsialismi ehitus ühes riigis on võimata, kuid esimese viieaastak purustas tolle mulina ja teine viieaastak hävitas põhjalikult troztkismi alused).  
N. Liit teisel viieaastakul tõuseb tehnika alal esimeseks riigiks Euroopas.  
Kõik masinad ja tööstuste sisse-ääded valmistatakse 2. viieaastakul oma riigis ja viisaa taku lõpul muutub N. Liit maakeral ainukeseks täielikuks majanduliselt rippumatuks riigiks!  
Sügav kriis kapit. mais on selgeks tõenduseks kapitalismi peaseks kokkuvarisemiseks, kuna sotsialismi hügl edusammud N. Liidus on kõige selgem tõendus sotsialistliku süsteemi üleolekuks kapitalismist.

N. Liidu töötavad hulgad juhiavad oma maadude kras kindlalt...

Toota viisaastaku lõpuks vähemalt 100 miljardit kW. tundi elektrienergiat (1932.aastal 17 miljardit), 250 milj. tonni sütt (1932.aastal 90 milj.tonni), suurendada nafta toodangut, võrreldes 1932.aastaga kuni 3 korda, sulatada mustmetalli vähemalt 22.milj.tonni.

Kõigisse rajoonidesse asutatakse uusi lennuliine, aerodrome, raadiojaamu jne.

Edasi valgustatakse põllumajanduse ülesandeid (täielik põllumajanduse mehhaniseerimine, kulakluse likvideerimine jne.).

Nõukogude Liit tõuseb esimeseks tööstusriigiks Euroopas.

"Kõik mis oli enne surnud ja metsik hakkab võimsalt pulseerima, nõudma hiigla vabrikuid ja kaevandusi."<sup>102</sup>

Millise uhkustundega jälgis Eesti proletariaat NSV Liidu saavutusi, seda võime lugeda samast artiklist:

"Maaailma kapitalistid muigasid, lugedes esimese viisaastaku kava: unistus, fantaasia, enamline jeburdus, kuid NSV Liidu rahvas asusid täitma kava selle teadmisega, et see on läbiviidav nelja aastaga. Ja nüüd, kolmanda aasta lõpul ongi juba kava põhiuletuses täidetud ja mitmel alal isegi ületet - ja viiakse täielikult lõpule tormiliste tempodega sel aastal."

Ja edasi: "Nüüd : pankrotiseeruv kodanlus püüab varjata kõigi abinõudega tõde tööliskonna eest, maalib arvuka ajakirjanduse kaudu olematuid asju N.Liidust tööliskonna silme ette. Eriti agaralt aitavad selleks kaasa

---

102 "Meie Võitluse Aeg" nr.4, 27.veebr. 1932.

103 "Meie Võitluse Aeg" nr.4, 27.veebr.1932.

104 "Meie Võitluse Aeg" nr.1, 6.aug.1932.

105 "Meie Võitluse Aeg" nr.1, 6.aug.1932.

sotsid, et vältida tundi mil töölisklass asub ise juhtima majanduselu, öeldes: meie enam nälgida ei taha! Meie järgneme N.Liidule!"<sup>103</sup>

Sageli avaldati ajalehes ülevaateid töölisklassi olukorrast Nõukogude Liidus. Nii on ära toodud ajalehes "Uus Võitluse Aeg" pikem artikkel "Töölisklassi seisukord ja ametiühingute ülesanded Nõukogude Liidus", kus antakse ülevaade haigekassade ja hoolekandeesutuste tegevusest. Uhtlasi esitatakse andmeid, et kui 1928.aastal kasutas ametiühingute ja riigi kulul sanatooriume ja puhkekodusid 540 tuhat töolist, siis 1932.aastal on reserveeritud 2,3 miljonit kohta. Samuti on siin juttu ühiskondliku toitlustamise olukorrast Nõukogude Liidus, eriti just töölissööklatest, mis on asutatud vabrikute ja tehaste juurde.

Samas artiklis on antud ka ülevaade tööliste kultuurilise taseme tõstmist ja koolioludest Nõukogude Liidus. Artikli lõpuosa on pühendatud ametiühingute ülesannetele, sest Nõukogude ametiühingute ülesanded olid diametraalselt vastandlikud ametiühingute ülesannetele kodanlikus Eestis.<sup>104</sup>

Samas ajalehenumbris on avaldatud huvitav artikkel "Tänapäeva Venemas", mis on võetud Ameerika Ühendriikides ilmunud ajakirjast "Mc Calls Magazine" aprillis 1931.aastal, kus tuntud naisliikumise tegelane, kirjenik ja ajakirjanik Helen Christine Bennet avaldab oma reisimuljeid Nõukogude Liidust. Siin on toodud objektiivsed andmed õppimisest, puhkusest ja kultuurioludest Nõukogude Liidus.<sup>105</sup>

Järgmine töölisajaleht "Tööliste Võitlus" toob üle kogu kolmanda lehekülje ulatava artikli "Lühidalt N.Liidu

103 "Meie Võitluse Aeg" nr.4, 27.veebr.1932.

104 "Uus Võitluse Aeg" nr.1, 6.aug.1932.

105 "Uus Võitluse Aeg" nr.1, 6.aug.1932.

praegusest olukorrast." Siin on antud ammendav ülevaade 1932. aasta oludest tööstuses, tööliste olukorrast, sotsiaalkindlustusest, haridusest ja põllumajandusest. Artikkel lõpeb teise viisaastaku ülesannete kirjeldamisega.<sup>106</sup>.

1932.aastal pühitsesid NSV Liidu rahvad ja kogu rahvusvaheline proletariaat Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 15.aastapäeva, sel puhul avaldas "Tööliste Võitlus" 5.novembril kogu esikülje täitva artikli "Oktoobrirevolutsiooni 15.aastapäev - 7.november." Artiklis antakse ülevaade Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisest ning läbiviimisest.

Osiknumber 5 senti.  
Ilmub igal laupäeval.

Kõigi maade proletaarlased, ühinege;  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

# Tööliste Võitlus

Ametiühingute häälkandja.

Tolmetus ja tallus: Tallinn, Vaksali püestee 8-a. :: Tellimise hind: Aastas - 2 kr. 40 senti, kuus - 20 snt. :: Kuulutuste hind: 1 veerul 1 millim. lehe esotasas 8 senti, teksti osas 10 snt., kuulutuste küljel 5 s. :: Andr.: Tallinn, Vaksali püest. 8-a. :: Tellimisi võtavad vastu kõik E. V. postiasutised.

Nr. 9

Tallinnas, laupäeval, 5. novembril 1932. a.

1. aastakäik.

## Oktoobrirevolutsiooni 15. aastapäev - 7. november.

Enne kui puudutada Oktoobrirevolutsiooni, mainime üht fakti: Paljud töölisel ei suuda teha vahet Suure Prantsuse ja Oktoobrirevolutsiooni vahel ja jagavad selles küsimuses sotsfaschistide ja kodanluse ideoloogiat, et Oktoobrirevolutsioon on ainult Suure Prantsuse revolutsiooni jätkamine või selle teisend. Kuid see vaade on põhjani vale. Suur Prantsuse revolutsioon tekkis stüühilisel jõul, ilma teadliku ettevalmistuseta; ta purustas feodalismi ja pani maksma kapitalismi. Oktookri revolutsioon oli ettevalmistatud teadlikult; ta purustas kapitalismi ja paneb maksma sotsialismi. See on nende oluline vahe. Tähtne teon on neil vaid filosoofilises

tasandamisega proletaarseks revolutsiooniks, astub Vene enamlane partei veebruaril revolutsiooni. Partei - klassi eelvägi, olles ise hästi ettevalmistatud, pöörab oma tegevuses uue lehekülje. Algab hoogne töö oktoobri ülestõusu ettevalmistamiseks. Enamlastel on kohe selge, et veebruaril revolutsioon oli astmeks täielisele proletaarse revolutsioonile. Kõik sotsialistlikud parteid peale enamlaste nägid revolutsiooni võite ainult veebruaril võitluses ja kaugemale ei tahtnud minna ükski peale enamlaste. Nad andsid võimu kodanlusele ja ei tahtnud kuulda proletariaadi diktatuurist kui eeltingimusest sotsialismi ülesehitamiseks. Taarimisi loku-

vad ettevalmistusi revolutsiooni lämmatamiseks ja tööliste tapmiseks. Neile voorivad vastu korratuis ridades, kehva verustusega ilma juhtideta madruste, tööliste ja sõdurite saigad.

Kongressi saadikud, minnes laiali, viisid üle Venemaa Leningradi revolutsioonilise meeoleolu ja kongressi põhiootuse: üldine sõjariistus ülestõus.

Üksteise järele langevad Moskva, Kiiev j. t. linnad ja keskkohad revolutsioonilise proletariaadi kätte. Võimu oli proletariaat küll lühikese ajaga võitnud, kuid nüüd algas selle kindlustamine - kodusõda, mis kestis üle kahe aasta. Kodusõda näitas praktiliselt, et ainult enamlased on

ajajärku, kus algab tõeline sotsialismi teostamine - esimese viisaastaku elluviimine 1928. a.

Milliseid praktilisi tulemusi on annud viisaastak N. Liidu tööliiklassile. Tõmbame paralleelid sotsialismi ehitava proletariaadi ja kapitalismi ikkes oleva proletariaadi olukorra vahel.

Viisaastaku esimesi ülesandeid oli: Sotsialismi alusmüüride püstitamine. Et sotsialism eeldab kõrgesti arenenud laiaulatusliku industrialiseerimist, siis N. Liidu proletariaat loomulikult asus laiaulatuslikule tööstuse ülesehitamisele. Teine väga tähtis probleem, mida N. Liidu proletariaat lahendas ja millel ülemaailmiline ajalooline tähtsus, ilma milleta

Huvitav on see, et samas omistab ametiühingu ajaleht parteile suure osatähtsuse. "Partei-klassi eelvägi, olles ise hästi ettevalmistatud, pöörab oma tegevuses uue lehekülje. Algab hoogne töö oktoobri ülestõusu ettevalmistamiseks. Enamlastel on kohe selge, et veebruari revolutsioon oli astmeks täielisele proletaarsele revolutsioonile. Kõik sotsialistilised parteid peale enamlaste nägid revolutsiooni võite ainult veebruari võitudest ja kaugemale ei tahtnud minna ükski peale enamlaste. Nad andsid võimu kodanlusele ja ei tahtnud kuulda proletariaadi diktatuurist kui eeltingimustest sotsialismi ülesehitamisel."<sup>107</sup>

Samas artiklis selgitatakse ka esimese viisaastaku eesmärke ja ülesandeid.

Pahempoolsete ametiühingute ajalehed avaldavad ka ülevaateid viisaastakute suurehitustest.

Nii on "Tööliste Võitluses" avaldatud ülevaade Dnepri jõe ehitatud elektrijaama valmimisest. Artiklis antakse lühike ajalooline ülevaade, miks juba varem, tsaariraja tingimustes ei olnud võimalik Dneprit alustada, et seda takistas kapitalistide ja mõisnike võim.<sup>108</sup>

Edasi kritiseeritakse, miks Eesti kodanlus ei saa kaugemale kavades Narva jõe energiavarude kasutamiseks.

See on uus elu, mida ehitatakse sotsialismimaal. Sellisteks suurehitusteks oli võimeline ainult Nõukogude riik.

1933. aasta algas terava klassivõitluse olukorras nii välismaal kui ka Eestis. Tänu parempoolsete sotside

---

107 "Tööliste Võitlus" nr.9, 5.nov.1932.

108 "Tööliste Võitlus" nr.7, 22.okt.1932.

liidrite reeturlikule tegevusele hakkab paljusid maid ähvardama fašismi võimuletulek. Selles olukorras hakkas 1933. aasta jaanuari algul ilmuma "Teine Töölise Võitlus".

On ilmselt näha, et teravas klassivõitluse olukorras, kus kodanlus oli alustanud laial rindel pealetungi tööliklassile, võtab äsja ilmuma hakanud töölisajaleht algusest peale võitleva hoiaku. Peale teravate sisepoliitiliste probleemide hakkab ajaleht valgustama tõepäraselt ka elu NSV Liidus.

Nii ilmneb ajalehe "Teine Töölise Võitlus" esiküljel üle lehekülje ulatuv artikkel "Esimese viisaastaku võidud", kus on valgustatud objektiivselt Nõukogude Liidu esimese viisaastaku tulemusi.<sup>109</sup>

Selliste artiklite avaldamine oli eriti oluline, kuna just sel ajal algas kodanluse ja härrassotside leeris aktiivne kampaania Nõukogude Liidu vastu.

Nii avaldas härrassotside ajaleht "Rahva Sõna" juhtkirja "Teine viisaastak Venemaal", kus esineb laimavaid väljendusi NSV Liidu aadressil.<sup>110</sup>

Sellele laimukampaaniale ja NSV Liidu viisaastaku eimillekski tegemisele annab "Teine Töölise Võitlus" väärilise vastulöögi. Artiklis "Sotsjuhid Nõukogude vastases kampaanias" selgitatakse konkreetsete faktide näjal esimese viisaastaku tulemusi NSV Liidus, eriti aga töötava rahva olukorra järjekindlat tõusu.<sup>111</sup>

Sama ajalehe järgmises numbris on artikkel "Kapitalismi kriis ja N.Liit", kus on võrreldud kõhete maailma -

109 "Teine Töölise Võitlus" nr.1, 7.jaan.1933.

110 "Rahva Sõna" nr.24, 31.jaan.1933.

111 "Teine Töölise Võitlus" nr.7, 18.veebr.1933.

sotsialistlikku ja kapitalistlikku. Faktid, faktid ja veel kord faktid elu kohta NSV Liidus ning kapitalistlikus maailmas on need, mis räägivad enda eest, propageerides NSV Liidu saavutusi.<sup>112</sup>

NSV Liidu saavutusi valgustab laialdaselt ka järgmine töölisajaleht "Võitluse Lipp".

Nii on ajalehes "Võitluse Lipp" antud pikem ülevaade Nõukogude Karjalast (artikkel "Karjala enne ja nüüd"), kus on näidatud rikkaliku faktilise materjali varal, millist edu on saavutanud karjala rahvas nõukogude võimu tingimustes.<sup>113</sup>

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 16. aastapäeva eel annab "Võitluse Lipp" esiküljel pikema kokkuvõtte Nõukogude Liidu saavutustest pealkirja alla "Kuueteistkümneks aastapäevaks."<sup>114</sup>

Ajaleht "Võitluse Lipp" tõi ära huvitava artikli "N. Liidu töötavate hulkade materiaalse-kultuurilise tasapinna tõus", kus valgustatakse mitmekülgselt töörahva olukorra järjekindlat paranemist sotsialismi tingimustes.<sup>115</sup>

Nagu näeme, valgustasid pahempoolsete ametiühingute ajalehed järjekindlalt ja küllaltki mitmekülgselt elu NSV Liidus. Kahtlemata aitas see kaasa, et kodanliku Eesti töötav rahvas, vaatamata kodanluse moonutatud andmetele, sai teada tõe sotsialistliku ülesehitustöö kohta Nõukogude Liidus.

Rahvusvahelist olukorda kolmekümne aasta algul iseloomustas ülemaailmse majanduskriisi süvenemine,

112 "Teine Tööliste Võitlus" nr.8, 4.märtsil= 1933.

113 "Võitluse Lipp" nr.11, 12.aug.1933.

114 "Võitluse Lipp" nr.22, 4.nov.1933.

115 "Võitluse Lipp" nr.24, 18.nov.1933.

kõigi kapitalismile omaste vastuolude teravnemine. Paljudes maades lootsid kapitalistlikud monopolid oma võimu säilitada fašistliku režiimi kehtestamisega. Fašismi abil tahtsid nad töölisliikumist maha suruda ja maailma uuesti ümber jaotada.

Eriti pinevaks kujunes olukord Saksamaal, kus alates 1932. aastast tõstsid üha enam pead fašistlikud löömamehed.

1933. aasta jaanuaris läks seal võim hitlerlaste kätte.

Kuna Eesti majandus ja poliitika oli kümnete niitide abil seotud Saksamaaga, siis on aruseadav, et võitlus fašismi vastu nii rahvusvahelises ulatuses kui ka Eestis omandas nendel aastatel keskse koha. Seoses fašismi intensiivse pealetungiga kujunes aastatel 1932-1933 fašismivastane võitlus Eesti pahempoolsete ametiühingute ajalehtede veerudel keskseks probleemiks.

Juba ajalehed "Meie Võitluse Aeg", "Uus Võitluse Aeg" ja "Tööliste Võitlus" olid üksikutes artiklites paljastanud hitlerlaste tegevust Saksamaal ja vapside liikumist Eestis.

Eriti teravalt paljastasid fašismi olemust ajalehed "Teine Tööliste Võitlus" ja "Võitluse Lipp", kuna just nende ajalehtede ilmumise aeg langeb kokku hitlerlaste võimuletulekuga Saksamaal ja vapside aktiveerumisega Eestis.

Peaaegu igas ajalehe "Teine Tööliste Võitlus" numbris on kirjeldatud sündmusi Saksamaal, näit.

"Verine uus aasta Saksamaal"

"... verised kokkupõrked kommunistide ja rahvussotsialistide vahel. Surmasaanuid 10, raskelt haavatuid 40 ja kergelt haavatuid 150 inimest ..... rahvussotsialistide poolt pro-

votseeritud<sup>116</sup>

Või "Saksa sotside kuriteod", alapealkirjaga "Vere-  
saun proletariaadile Neukölni linnaosas."<sup>117</sup>

Samas ajalehenumbris on ära toodud pikem artikkel  
"Fasistliku diktatuuri ametlik algus Saksamaal", kus sel-  
gitatakse, "... et saksa Riigipäevahoone süüteja Lubbe ei  
ole kunagi kommunist olnud (nagu seda püüdsid tõendada hit-  
lerlased), vaid Hollandi KP tunneb teda kui provokaatorit...  
Riigipäevahoone süütasid fasistide poolt palgatud provokaat-  
torid", lõpetab ajaleht.<sup>118</sup>

Järgmises ajalehenumbris on jällegi pikem artikkel  
"Mida Saksamaale tulevik toob?" (alapealkiri "Saksa rahvas,  
püssitääkide vahel tööle.") Esmalt analüüsitakse artiklis  
jõudude vahekorda Saksamaal, edasi on antud sünge pilt Sak-  
samaal valitsevast olukorrast: "Vanglad täis, terror, saksa  
rahvast sunnitakse püssitääkide vahel kapitaliste orjema."  
Artikkel lõpeb optimistlikult: "Kogu maailma proletariaat  
toetab Saksamaa klassivendi-õdesid ja aitab kaasa kasvõi  
verega saksa revolutsioonilist proletariaati nende otsusta-  
vas võitluses võidu eest!"<sup>119</sup>

Et "Teine Töölise Võitlus" paljastas järjekindlalt  
fasismi, seda näeme juba sellistest artiklite pealkirjadest,  
nagu "Hitlerlased provokatsiooni hullustuses"<sup>120</sup>, "Terror  
Saksamaal kestab" jne.<sup>121</sup>

Järjekindlalt paljastab fasismi ka järgmine revolüt-

---

116 "Teine Töölise Võitlus" nr.1, 7.jaan.1933.

117 "Teine Töölise Võitlus" nr.8, 4.märtsil 1933.

118. sealsamas

119 "Teine Töölise Võitlus" nr.9, 11.märtsil 1933.

120 "Teine Töölise Võitlus" nr.10, 18.märtsil 1933.

121 "Teine Töölise Võitlus" nr.11, 25.märtsil 1933.

siooniline töölisajaleht "Võitluse Lipp".

Nii ilmus ajalehes sõnum pealkirjaga "Hitleri kultuuritöö." Selles artiklis on avaldatud kirjanike ja ühiskonnategelaste nimed, kelle teosed on Saksamaal keelatud: Marx, Engels, Lenin, Gorki, Sinclair, Jack London, Artur Snitzler, Henri Barbusse, Jaroslav Hašek jt.

Artiklis kirjeldatakse, et saksa linnade tänavail põletatakse raamatuid. Artikkel lõpeb sõnadega: "Keskaegsed tuleriided valgustavad fashistlisi inkvisiitoreid paremini kui väljamaa ajakirjanike informatsioon."<sup>122</sup>

Vaatamata sellele, et Eesti kodanlikud ajalehed ja kodanlike parteide tegelased püüdsid rahvast igati eksiteele viia, ilustades fašismi kõlavate fraasidega, ei lasknud revolutsiooniline töölisajakirjandus end sellest eksiteele viia.

Ajaleht "Võitluse Lipp" annab pikemas artiklis "Mis on fašism?" küllaltki selge vastuse sellele küsimusele. Artiklis on iseloomustatud fašismi järgmiselt:

"Fašism on sarnane kodanluse valitsuse vorm, kus kapitalistid oma võimuvalitsuse varjatult vormidelt üle lähevad otsekohesele vägivalla valitsusele töörahva üle. Fašism on kodanluse asumine avalikult ja karmilt tööliste ja töötavate talupoegade vabadusliikumise allasurumisele. Kapitalism kõduneb, ta on näidanud oma pankrotti, kuid ta ei taha lahkuda, ilma et prooviks oma võimu säilitada soomustatud ruskatega, maha surudes töörahva vabadusliikumist. Fašism, see

---

122 "Võitluse Lipp" nr.1, 27.mail 1933.

on maailma kapitali viimane trump, mille ta heidab ajaloo lavale."<sup>123</sup>

Ajaleht "Võitluse Lipp" toob pidevalt ära informatsiooni fašismi määratsemisest Saksamaal (artiklid "Fašismi vägiteod Saksamaal"<sup>124</sup>, "Metsik pealetung töölisklassile"<sup>125</sup>, "Mida lubasid ja mida andsid saksa fašistid."<sup>126</sup>)

Ajalehes "Võitluse Lipp" nr.19 - nr.24 ilmus pikem joo-  
nealune "Miks pääses Hitler Saksamaal võimule?" Artiklis on antud pikem ajalooline ülevaade saksa kodanluse ja parempoolsete sotsialistide sobingust, mis tasandas teed fašismile. Seal on antud ka õige hinnang olukorrale Saksamaal, samuti on hoietatud, et varem või hiljem päästab fašistlik Saksamaa valla sõja.<sup>127</sup>

Nagu näeme, on töölisajaleht küllaltki suure järjekindlusega paljastanud fašismi olemust ja hitlerlaste vägivaldsetsemist Saksamaal.

Peale Saksamaa on revolutsioonilistes töölisajalehtedes sagajalt toodud andmeid ka fašismi avaldustest teistes maades.

Nii on ajalehes "Teine Töölise Võitlus" toodud artikkel "Fašistlik terror Lääne-Ukrainas". Ajaleht teatab, et Lääne-Ukrainas panevad Poola politseinikud toime massilisi läbiotsimisi ja arreteerimisi. Arreteeritud on ligi 50 inimest, üliõpilasi ja töölisi.<sup>128</sup>

123 "Võitluse Lipp" nr.12, 9.aug.1933.

124 "Võitluse Lipp" nr.17, 23.sept.1933.

125 "Võitluse Lipp" nr.18, 30.sept.1933.

126 Sealsamas

127 "Võitluse Lipp" nr.19, 7.okt. 1933 -nr.24,18.nov.1933.

128 "Teine Töölise Võitlus" nr.1, 7.jaan.1933.

Samuti tuuakse ajalehe "Võitluse Lipp" artiklis "Fasism koondab ridu" ära informatsioon, et toimus Saksa, Rootsi, Norra ja Balti riikide fasisistide kokkutulek.<sup>129</sup>

Töölisajaleht annab ka informatsiooni, kuidas teiste maade proletariaat võitleb fasisismi vastu, avaldades oma solidaarsust saksa proletariaadiga. Nii teatab "Teine Tööliste Võitlus" artiklis "Tšehhoslovakkia töörahvas protesteerib", et Tšehhoslovakkia töörahvas nõuab Thälmanni ja Torgleri vabastamist, tšehhi professorid nõuavad terrori lõpetamist Saksamaal.<sup>130</sup>

Kolmekümnendate aastate algus oli ka Eestis fasisismi pealetungi ajaks. Eestis avaldus fasisiseerimise protsess kõigepealt võitluses põhiseaduse muutmise eest. Esimesena tulid põhiseaduse revideerimise kavaga välja nn. vened kodanlikud parteid (põllumeeste kogud, rahvaerakond). Nende põhiseaduse muutmise projekt valmis juba 1932.aastal. Selle kohta kirjutas töölisajaleht "Meie Võitluse Aeg":

"... Milline mulje jääb sellest põhiseaduse muutmise kavast? President nimetab ja vallandab valitsuse. President võib seadusi tagasi lükata suspensiivse vetoga. President võib riigikogu laiali saata. Presidenti ei saa tagandada enne tema valitsusaja lõppu. Presidendi otsuste ja määruste eest vastutavad orjaoasused ministrid, mitte aga president.

Seesugune on sotsi ja põllumehe prooviabielus loodud meistriteos. Riigikogul pole peaaegu mingisugust tähtsust, sest pole ainustki asja, mida president ilma riigikoguta

---

129 "Võitluse Lipp" nr.10, 5.aug.1933.

130 "Teine Tööliste Võitlus" nr.11, 25.märtsil 1933.

ei võiks teha. Kus on siin demokraatia, kus on rahva valitsus? Tagurlik vool, mis liikvel Kesk-Euroopas ja Soomes, on jõudnud ka Eestisse. Seda näitab selgesti põhiseaduse muutmise kava..."<sup>131</sup>

Kas pole küllaltki ammendav iseloomustus uue põhiseaduse projekti kohta.

1933. aastal ilmusid revolutsioonilistes töölisajalehtedes pideva<sup>l</sup>rt artiklid, kus paljastati fašismi, tema mõlemas variandis: ühelt poolt vapsid ja teiselt poolt vanad kodanlikud parteid, kel mõlemal oli üks eesmärk - kehtestada fašistlik diktatuur.

Nii kirjutas "Teine Tööliste Võitlus" järjekordse põhiseaduse muutmise projekti puhul artikli "Töörahas, mitte ühtegi häält "kaikameeste" põhiseaduse muutmise eelnõule!", kus selgitatakse, et "kaikamehed" tahavad korjata 25 tuhat allkirja põhiseaduse muutmise eelnõule, et saada tugevakäelist presidenti."<sup>132</sup>

Sama ajalehe viiendas numbris kirjutatakse: "... kodanluse leeris valmistatakse fašistlikku riigipööret". Artikkel lõpeb sõnadega: "Reaktsiooni ja fašismi vastu!"<sup>133</sup>

Et võimalolev Eesti kodanlik valitsus ja tema poliitsei soosisid vapse, toob ajaleht "Võitluse Lipp" ära informatsiooni "Politsei ja "kaikameeste" ühine front". Artikkel annab ülevaate tööliste ja kehvikute riigikogurühma liikmete Silverstovi ja Kroosi kõnekoosolekult Pär-

---

131 "Meie Võitluse Aeg" nr.6, 12.märtsil 1933.

132 "Teine Tööliste Võitlus" nr.2, 14.jaan.1933.

133 "Teine Tööliste Võitlus" nr.5,4.veebr.1933.

nus, kus 20 - 30 "kaikameest" tulid koosolekut segama, politsei aga vaatas rahulikult pealt.<sup>134</sup>

Artiklis "Fasismi lävel" analüüsib ajaleht "Võitluse Lipp" üksikesjaliselt olukorda kodanlikus Eestis ning kodanluse püüdlusi fasistliku režiimi kehtestamiseks.

"... Ka meie kodanlus asub fasismi teele nagu teisteigi meade kodanlus. Mitmesugused kodanlised rühmitused aitavad sellele kaasa, kes varjetult ja ettevaatlikult, kes avalikult. Meie kodanlikes riigikogus esitatud rühmitused püüavad fasismipoolse järk-järgult ja ettevaatlikult. "Vabadussõjalaste" Liit, kuigi suletud, kuid tegelased on vabades, on Eestis fasismi eest võitlev organisatsioon. Nende kahe rühmituse siht on üks, abinõud aga erinevad, sellepärast riigikogus esitatud kodanlus ja "vabastajad" teineteist ei usalda ja sellest ka nende kodusõda...". Artikkel lõpeb sõnadega: "Vabadussõjalaste võit rahvahääletusel tähendab fasismi algust Eestis. Maha fasism!"<sup>135</sup>

Ajaleht "Võitluse Lipp" paljastas järjekindlalt vapse kui hitlerlaste agentuuri Eestis, aga samuti teiste kodanlike rühmituste plaane minna üle fasistlikule diktatuurile.

Pikemas artiklis : "Mida nemad tahavad?" paljastatakse vapside põhiseaduse projekti rahvavastast iseloomu.<sup>136</sup> Artiklis "Vabadussõjalaste õige nägu"<sup>137</sup> ja "Meie ja vabadussõjalased."<sup>138</sup> jt. analüüsitakse poliitilist olukorda

---

134 "Võitluse Lipp" nr.2, 14.jaan.1933.

135 "Võitluse Lipp" nr.12, 19.aug.1933.

136 "Võitluse Lipp" nr.15, 9.sept.1933.

137 "Võitluse Lipp" nr.16, 16.sept.1933.

138 "Võitluse Lipp" nr.19, 17.okt. 1933.

Eestis, paljastatakse nii kodanluse vanu parteisid, kes trügivad fashistlikule diktatuurile, kui ka vapse, keda iseloomustatakse kui fashistliku Saksamaa agentuuri Eestis.

Üksiknumber 5 senti.  
Ilmub 19al laupäeval.

Kõigi maade proletaarilased, ühinege!  
Proletoj de ĉiuj landoj, unuigu!  
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

# Võitluse Lipp

Pahempoolsete tööliste ja kehvikute häälekandja.

Toimetuse ja talluse: Tallinn, Vaksali püestee 8-a. :: Tellimise hind: Aastas — 2 kr. 40 senti, kuus — 20 snt. :: Kuulutuste hind: 1 veerul 1 millim. lehe eesotaa 8 senti, teksti otas 10 snt, kuulutuste küljel 5 s. :: Aadr.: Tallinn, Vaksali püest. 8-a.

Nr. 19. Tallinnas, laupäeval, 7. oktoobril 1933. a. 1 aastakäik.

Järgmine „Võitluse Lipp“ (nr. 20) ilmub (valimiste tõttu üks päev varem) 13. okt., seega jõuavad kõik posti- ja raudtee saadetised varem kohale. Toimetus palub kaastööd aegsasti ära saata.

## Fashismi vastu —

### tööraha vabastamise eest!

Räesoleva uu feshel forraldab fobanlus „vabadussõjalaste“ nime all hääletamise faudu põhiseaduse muutmiseks tolmanda, viimase, proovi.

Meie, pahempoolsed töölistel ja kehvikute, kutsume eesti tööraha, põllu-vidajaid, talureid ja kõiti aujalik mõtteid fobanilfe hääletama vabadussõjalaste põhiseaduse muutmise vastu!

Meie ei mõtle lugugi, nagu oleks tööliste siguies praegu fashism, nagu oleks tööliste fashismistatud tõe ja leib, inimvääriline äraklamine, fona, trüft, foosoletu ja organiseerimise vababuse, eht nagu oleks tööraha ainufene waenlane „vabadussõjalaste“ fashistaha pu-genub admofoatide ja fashit parunite — fashitleri fashitute fashit, kes praegu fashitavad fashit mõimu järele põhiseaduse muutmise faudu, fashit, et töölistel fashit ja fashit tööraha rahulolematult

ei saa fashit taganema oma õiglastel nõudmistel, fashit tal on õigus faudu tõe ja leiba, mida loodus nii fashit fashit võimaldab.

Meie nõuame:  
1) tõe ja inimväärilist fashit, 2) foosoletu, fona, trüft, organiseerimise ja poliitilist vababuse.

Meie nõudmistega lähene me fashit rahvapäälituse valimistestile ja hääletame fashit vastu!

„Võitluse Lipp“ on ainus ajaleht, mida peab lugema töörahas!



Pärast vapside võitu valimistel ilmub ajalehes "Võitluse Lipp" artikkel "Miks vabadussõjalased võitsid?". Selles analüüsitakse poliitilist olukorda Eestis ning paljastatakse Eesti kodanluse ja tema truude teenrite - pahempoolsete sotside osa Eesti rahva huvide reetmisel.<sup>139</sup>

139 "Võitluse Lipp" nr.21, 28.okt.1933

1933. aasta 18. novembril ilmus revolutsioonilise töölisajalehe "Võitluse Lipp" viimane, 24. number. Ka selles ajalehenumbris on fašismi paljastav artikkel "Võitlusele fašismi vastu!"<sup>140</sup>

Fašismi pealetung ülemaailmse majanduskriisi olukorras kujunes paljude maade töörahvale suurimaks ohuks. Kommunistlike parteide ees seisis ülesanne luua võitluseks fašismi vastu tööliklassi ühisrinne.

Kominterni Täitevkomitee XII pleenumil 1932. aasta augustis-septembris arutati tööliklassi ühisrinde loomist.

Pärast fašismi võimuletulekut Saksamaal avaldas Kominterni Täitevkomitee 1933. aasta märtsi algul üleskutse, milles soovitas kommunistlikel parteidel, vastavalt oma maa olukorrale, pöörduda sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide poole ettepanekuga organiseerida ühine võitlusrinne.

Vastava üleskutse tegi ka Eestimaa Kommunistlik Partei. Selles tehti Eesti sotsialistlikule Töölispartele, Eestimaa Töölisühingute Keskliidule ja Vene pahempoolsete Sotsialistide Parteile ettepanek ühisrinde loomiseks.

Ühisrinde probleemid leidsid põhjalikku käsitlemist revolutsiooniliste töölisnoorte häälekandja "Võitlusrinne" teises numbris.

Nii oli esimesel leheküljel artikkel "Meie sihtjooni", kus pöörduti töölisnoorte poole üleskutsega luua ühisrinne fašismi vastu.

"Tuleb asuda tegudega fašismivastase ühisrinde loomisele, sest üksnes sõnad ja resolutsioonid seda ära ei tee! Aeg kohustab meid selleks, aeg nõuab sõnade asemel tegusid. ... Koondage kõik sotsialistlikud ja pahempoolsed töölisnoored selle resolutsiooni alla ja viige ühiselt fašismivastane võitlus läbi." Artikkel lõpeb üleskutsega: "Moodus-  
140 "Võitluse Lipp" nr. 24, 18. nov. 1933.

tage kõikide linnades, alevites ja külades fašismivastase võitluse läbiviimiseks sotsialistidest ja pahempoolsetest töölisnoortest ühised komiteed."<sup>141</sup>

Samas, artikli kõrval on toodud ära karikatuur Hitlerist "Saksa kodanlus ihkab sõda" ja tekst "Euroopa võib mulle tänulik olla ... põletasin riigipäevahoone, heitsin vanglasse ja tapsin sadandeid tuhandeid inimesi, hävitasin Saksamaal sootumaks kultuuri suurseavutused, jätkan seda edasi ... Euroopa võib mulle tänulik olla - olen päästnud ta hukkumisest!"<sup>142</sup>

Tõepoolest, kas selline karikatuur ja selgitav tekst vajab veel kommentaare, see pidi kahtlemata panema mõtlema ka kõige põikpäisemad ühisrinde vastased.

Samas "Võitlusrinde" numbris, teisel leheküljel on pikem artikkel "Ühine väerind teostamisele", kus on öeldud: "Ühes majandusliku pealetungiga organiseerib kodanlus ka poliitilist pealetungi. Ka Eesti kodanlus on asunud fašistliku diktatuuri teostamise teele. Põhiseaduse muutmine oleks samm fašistliku diktatuuri poole ja kodanlus püüab seda kõike jõudu kokku võttes läbi suruda... seepärast on hädavajalik tööliklassi kõikide jõudude organiseerimine ühiseks võitluseks tööliste majandusliku olukorra parandamise eest ja fašismi pealetungi vastu, on vajalik ühise võitlusrinde loomine ... olgu tähendatud, et Tartu pahempoolsed töölisühingud juba aprilli algul alustasid tööd ühise väerinna loomiseks võitluse nelja nõudmise eest.

---

141 "Võitlusrinne" nr.2, 18.mail 1933.

142 sealsamas.

Nimelt: 1) töötaoleku vastu kindlustamise eest linnas ja maal;

2) palkade alandamise vastu

3) põhiseaduse muutmise vastu

4) kaitseseisukorra kaotamise eest

Pahempoolsed töölisorganisatsioonid peavad tegema kohalikele sotsialistliku partei osakondadele sotsialistlikudele ametiühingutele ettepaneku, luua nende nelja nõude alusel ühine võitlusrinne kodanluse vastu.

... Ühtlasi peame näitama töölishulkadele, et ühisrinde loomine pole mingi manööver, vaid ühine võitlusrinne tuleb luua, peab loodama, kui ei taheta, et meil mõne aja pärast ei valitseks sama olukord, kui Saksamaal. Saksa sündmused olgu Eesti tööliklassile õpetuseks! Meil ei tohi korduda saksa sotsiaaldemokraatide vead, meie peame looma ühisrinde kodanluse majandusliku ja poliitilise pealetungi vastu.

... Kõikide jõududega ühise võitlusrinde loomisele!"<sup>143</sup>

Väga huvitav on ka artikkel "K.Freiberg kommunistidest ja ühisest võitlusrindest". Asi seisis selles, et 1933.aasta 8.aprillil avaldas sotside ajaleht "Rahva Sõna" artikli, kus valgustatakse ebaõigesti kommunistide ettepanekut sotsialistidele ja süüdistatakse EKP-d sotside partei laiendamises.

Töölisnoorte revolutsiooniline ajakiri "Võitlusrinne" vastab sellele artiklile : "Juhul, kui sotsialistid nõustuvad ühisrinde loomisega, ja kui nad tingimustest kinni

---

143 "Võitlusrinne" nr.2, 18.mail 1933.

peavad, loobun mina, ja ka teised, "kalleletungidest."<sup>144</sup>

Samas "Võitlusrinde" numbris on toodud ära sõnum "1.mai Tartus", kus kirjeldatakse miitingut, millest võtsid osa 1200 - 1500 inimest. Miitingul esinesid nii sotside esindajad (Adamson, Rebane) kui ka pahempoolsete ametiühingute esindajad (Cher) jt.

Pahempoolsete ametiühingute esindaja O.Cher kutsus üles looma ühisrinnet tööliste olukorra parandamise eest ja fašismi pealetungi vastu.<sup>145</sup>

Ühisrinde propageerimine Eestis oli äärmiselt raske, kuna just tol ajal, kui tehti esimesi samme ühisrinde loomiseks, suleti töölisajaleht "Teine Tööliste Võitlus" 1933.aasta aprillis.

Alles maikuu lõpul hakkas ilmuma järgmine revolutsiooniline töölisajaleht "Võitluse Lipp".

Võitlus ühisrinde eest muutus algusest peale üheks tähtsamaks probleemiks selles tööliste ajalehes.

Ajalehe kolmes esimeses numbris ilmus ulatuslik artikkel "Ühine väerind", milles analüüsiti põhjalikult rahvusvahelise tööliikumise olukorda, ülemaailmset majanduskriisi ja fašismi pealetungi. Artiklis näidati veenvalt, et sotsiaaldemokraatia poolt levitatav teooria kapitalismi rahulikust sissekasvamisest sotsialismi on saanud täieliku krahhi osaliseks. Artiklis anti ülevaade Saksamaa olukorrast maailmasõja-järgsel perioodil, näidati seda ajaloolist tausta, mis valmistas teed fašismile.

---

144 "Võitlusrinne" nr.2, 18.mai 1933.

145 sealsamas.

Ajaleht paljastas veenvalt II Internatsionaali reetlikku seisukorda ühisrinde küsimuses. Sotside ajalehes "Rahva Sõna" toodi ära II Internatsionaali üleskutse, kus sõnades tunnistatakse ühise väerinde loomise vajadust koos pahempoolsete töölistega.<sup>146</sup> Kuid igakord, kui asi läks konkreetsete tegudeni, saboteeris ESTP ladvik ühisrinde loomist.

Samas artiklis soovitati pahempoolsetel töölisorganisatsioonidel teha sotsialistlikule parteile ja Töölisühingute Keskliidule konkreetset ühise väerinde ettepanekud.<sup>147</sup>

Kahjuks ei mõistnud tol ajal kõik EKP juhtivad tegelased (see kajastus ka ajalehes "Võitluse Lipp") ühisrinde tõelist mõtet. Samas artiklis avaldati kindlat veendumust, et sotside partei juhid ei võta vastu ettepanekuid ühisrinde küsimuses. Ühisrinde ettepanekute eesmärgiks olevat sotside partei juhtide paljastamine tööliste ja partei lihtliikmete ees.

Tol ajal, kui kõigi jõududega oleks pidanud võitlema fašismi vastu, ei olnud sobiv aeg suunata pealööki sotside vastu. Sotside parteid, seega kõiki sotsialistlikke töölisi samastati fašistidega, nimetades neid sotsfašistideks.

Selline suhtumine sotside parteisse tõi suurt kahju ühise rinde organiseerimisel fašismi vastu.

Ühisrinde idee ei olnud mitte taktikaline võtte, nagu seda mõned pahempoolsed tegelased tõlgendasid.

Sellist ebaõiget suhtumist ühisrindesse kritiseeri-

---

146 "Rahva Sõna" nr.7, 28.veebr.1933.

147 "Võitluse Lipp" nr. 1 - 3, 27.mai, 3 ja 10.juuni 1933.

ti teravalt EKP augustikonverentsil. Konverentsi resolutsioonis on öeldud: "Ühise väerinna teostamine seisab praegu kõige tähtsama ülesandena partei ees ning see peab kõikide parteiorganisatsioonide töös peameetodiks olema ... Ühise väerinna eesmärk seisab selles, et võita sotsiaaldemokraatlikke töölisi proletaarse revolutsiooni lipu alla."<sup>148</sup>

Nagu näeme, propageerisid pahempoolsete ametiühingute ajalehed, eeskätt "Võitluse Lipp" ja ajakiri "Võitlusrinne", küllaltki järjekindlalt ühisrinde ideed. Seega andis ka Eesti tööliste legaalne ajakirjandus oma osa Kominterni 1933. aasta märtsi üleskutse elluviimisel.

Kahjuks ei läinud sel ajal korda luua tõelist ühisrinnet võitluses fašismi vastu. Selle eest kannavad vastutust just sotside partei parempoolsed liidrid, kes igati püüdsid takistada ühisrinde loomist, mis neil ka õnnestus.

1933. aasta novembris suleti eesti tööliste legaalne ajaleht "Võitluse Lipp". Järk-järgult likvideeriti Eestis kõik demokraatlikud vabadused.

## L Ö P P S Ö N A

Aastad 1930 - 1933 olid Eestis pingelise poliitilise võitluse ajaks. Eesti töölisklassi võitluse, kelle avangardis sammus Eestimaa Kommunistlik Partei, peajooneks oli võitlus kodanluse võimu kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest.

Suurt osa etendas revolutsioonilises liikumises legealne töölisajakirjandus. Pehempoolsete ametiühingute ajalehed olid neil aastail allikaks kust Eesti töölisklass sai objektiivset informatsiooni teda huvitavatele küsimustele.

Töölisajaleht valgustas töörahva rasket olukorda ning paljastas kodanluse mahinatsioone "riigipiruka" jagamisel. Ajalehes anti õige hinnang ülemaailmsele majanduskriisile. Töölisajaleht aitas kaasa töötute liikumise organiseerimisele ning selle vabastamisele sotside mõju alt.

Suure panuse andis töölisajaleht NSV Liidu saavutuste ja sotsialismi ideede propageerimisel Eesti töörahva seas.

Ajal kui fašismi sogane laine haaras reas Euroopa riikides ja ka Eestis kaasa küllaltki laiu rahvahulki, kes olid esialgu pimestatud fašistide <sup>avates</sup> kõlvatut fraasidest - siis töölisajaleht oli neil aastail see kes nimetas asju õige nimega, et fašism on suurkodanluse kõige reaktioonilisemate jõudude rusikas töörahva vastu. Suurt osa etendas töölisajaleht ühisrinde propageerimisel.

Kahjuks ilmneb töölisajalehe juures ka mõningaid vigu. Need vead oma enamuses olid tingitud sellest, et

pahempoolsete ametiühingute tegelased ei omanud küllaldaselt teoreetilisi teadmisi. Pealegi kannatas neil aastail Eestimaa Kommunistliku Partei <sup>tegevus</sup> "pahempoolsete" vigade all, mis kahtlemata avaldas mõju ka töölisajalehele.

See ilmnis eriti pärast 1931. aastal toimunud kommunistide ja töölisliikumise aktivistide massilist arreteerimist. Kõikjal hakati nägema provokaatoreid ning sageli kahtlustati üksteist põhjendamatu.

Kõiki sotsiaaldemokraate nimetati sotsfašistideks, mis muidugi oli ebaõige ja tõi kaasa pahempoolsete ametiühingute eemaldumise laiadest töölishulkadest, ähvardades neid muuta sektantlikeks organisatsioonideks.

Vaatamata neile vigadele oli revolutsioonilise töölisajalehe üldine poliitiline joon õige.

Jääb veel küsimus mis on saanud neist, kes kolmekümnendate aastate algul olid seotud töölisajalehega?

Osa endistest töölisajalehe aktivistidest võtsid osa Suurest Isamaasõjast /Hugo Mehis, Oskar Valvet, Arnold Leinkask, Martin Paults jt./, paljud nende seast andsid oma elu selles suures võitluses /Voldemar Mühlmann jt./.

Mõned on pensionil /Erich Ellmann, Hugo Mehis, Anna Moosel, Leena Prooses jt./. Kuid mõned neist töötavad täie energiaga /Arnold Leinkask - EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudis, Erich Tarkpea - Riiklikus Pleanikomisjonis, Johannes Tamsoo - Tallinna Elektri jaamas, Oskar Valvet - advokatuuris jne.

Sellest ajast mil siin käsitletud töölisajalehed ilmusid on möödunud üle kolmekümne aasta, palju on meie kodumaa nagu ka kogu maailmas nende aastate jooksul muutunud.

Juba ligi kakskümmend viis aastat on möödunud ajast kui Eesti töörahvas kukutas kodanluse diktatuuri ning kehtestas nõukogude võimu - võimu mille eest üle kolme aasta olid võidelnud ka pahempoolsed ametiühingute ajalehed.

- . -



ISIKUNIMEDE REGISTER

AALBOK, Elmar (1905-1932) - Transporditöölise saadikuna võttis osa 1931.a. toimunud töötute I ülemaalisest kongressist, oli sellel kongressil juhataja abi ja valiti töötute alalise toimkonna liikmeks. Valiti 1931.a. Transporditöölise ametiühingu juhatuse liikmeks. Aastatel 1930-1931 ajalehe "Töölise Aeg" toimetaja. Uppus 1932.a. - 30.

ADAMSON, Mart - parempoolne sotsialist. - 89.

x ANDREESEN, Nigol (sünd: 1899) - pahempoolne sotsialist, üks Marksistliku Tööraha Ühenduse asutajaid. Praegu kirjanduskriitik, Eesti NSV Kirjanike Liidu liige. - 7.

ANTOV, E. - trükikoja omanik Tallinnas, kus aastail 1930-1933 trükiti pahempoolsete ametiühingute väljaandeid. - 37, 38, 39, 50.

x ANVELT, Jaan (1884-1837) - kommunistliku partei liige 1907. aastast, väljapaistev EKP tegelane, EKP Keskkomitee liige, proletaarne kirjanik ja publitsist. - 2, 46, 52.

x AST, Karl (sünd: 1886) - parempoolne sotsialist, üks ESTP liidreid. - 61.

AUS, Osvald - ajalehe "Rahva Sõna" toimetuse töötaja. - 47.

BARBUSSE, Henri (1873-1935) - tuntud Prantsuse progressiivne kirjanik. - 80.

FREINBERG, Karl - parempoolne sotsialist, üks ESTP liidreid.

BEILINGSON, B. - trükikoja omanik Tallinnas, kus aastail 1931-1932 trükiti pahempoolsete ametiühingute väljaandeid. - 37, 39, 50.

BENNET, Helen Christine - tuntud USA naisliikumise tegelane, kirjanik ja publitsist. - 73.

BIRKENFELDT, August - Narva tööline, aitas revolutsioonilisi töölisliikumise tegelasi Eesti - NSV Liidu piiri ületamisel. - 48.

x CHER, Oskar (1913-1941) - aktiivne revolutsioonilise töölisliikumise tegelane, üks töölisklassi ühisrindede organiseerijaid. - 45, 46, 52, 89, 93.

ELIMANN, Elfriede (1909-1942) - pahempoolsete ametiühingute aktivist, 1932.a. ajalehe "Meie Võitluse Aeg" toimetaja. 1932.a. läks NSV Liitu, 1937.aastal represseeriti, suri laagris 1942.a. - 7, 45, 94. 5, 32, 36, 41.

x ELLMANN, Erich (sünd: 1907) - aktiivne osavõtja pahempoolsete töölisorganisatsioonide tegevusest. Töötab praegu Eesti NSV Sideministeeriumis. Elfriede Ellmanni mees. - 7, 45, 94.<sup>3</sup>

x ELLMANN, Johannes (sünd: 1903) - eelmise vend, poliitvang 1924.-1932.a., 1933.a. EKP Keskkomitee poolt legaalse töö juhtimiseks loodud kolmiku liige. Töötab praegu Tallinna Heakorratrustis. - 7, 44, 94.

ENGELS, Friedrich (1820-1895) - teadusliku kommunismi rajaja, maailma proletariaadi geniaalne juht. - 80.

x FREIBERG, Karl - parempoolne sotsialist, üks ESTP liidreid.

- GORKI, Maksim (1868-1936) - tuntud proletaarne kirjanik, maailma kirjanduse klassik. - 80.
- HAMMER, Voldemar - rätsepatöölise ametiühingu juhatuse liige. - 42.
- HAŠEK, Jaroslav (1883-1923) - tuntud tšehhi kirjanik. - 80.
- HEIDEMANN, Hans (1896-1925) - väljapaistev töölisliikumise tegelane, EKP Keskkomitee organisator, mõrvati kodanliku sõjakohtu otsusel. - 18.
- x HITLER, Adolf (1889-1945) - Saksamaa fašistlik diktaator. - 79, 80, 81, 87.
- x JAKOBSON, Idel - revolutsioonilise töölisliikumise aktivist Tartus, 1931.a. kommunistliku kirjanduse paljundaja partei illegaalses trükikojas Järvel. Arreteeriti 1931.a. suvel ja mõistati 12 aastaks sunnitööle. Praegu töötab Riiklikus Plaanikomisjonis. - 7.
- JAROSLAVSKI, Iemeljov<sup>n</sup> (1878-1943) - väljapaistev partei ja nõukogude riigitegelane. - 70
- JURJEV, Elmar - pahempoolsete ametiühingute aktivist, aastatel 1930-1931 ilmunud töölisajalehtede tehniline toimetaja ja korrektor, hiljem tõenäoliselt provokaator. - 41, 42, 45.
- x JÜRNA, Johannes (1895-1930) - EKP illegaalne organisator Tallinnas, mõrvati 13.märtsil 1930.a. kodanliku politsei poolt. - 19.
- JÕULU, Richard - nahatöölise ametiühingu juhatuse liige. - 42.
- KAAVER, Karin - pahempoolsete ametiühingute aktivist, aasta-

tel 1930-1931 ilmunud töölisajalehtede toimetuse  
töötaja, hiljem tõenäoliselt provokaator. - 41,42.

x KAAVER, Valter - aktiivne revolutsioonilise töölisliikumise te-  
gelane. ETP Keskkomitee esimees ja ETP riigiko-  
gurühma liige 1929-1930.a. 1930.a. põgenes NSV  
Liitu, langes 1938.a. isikukultuse omavoli ohvri-  
na. - 5,21,45,93.

KALININ, Mihail (1875-1946) - NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumi  
esimees. - 70.

KAUR, Felix - maatöölise ametiühingu juhatuse liige. - 42.

KERA, Adrian sünd: 1901 - Töölise Kultuurharidusliku Ühingu  
aktivist, töölisajalehe "Uus Võitluse Aeg" toime-  
taja 1932.a. Ajalehe sulgemise järel võeti vas-  
tutusele, oli tagaotsitav, arvatavasti põgenes  
NSV Liitu. - 32.

x KINGISSEPP, Viktor (1888-1922) - kommunistliku partei liige  
1905.aastast, väljapaistev EKP tegelane. Mõrva-  
ti kodanliku sõjakohtu otsusel 3.mail 1922.a.  
- 2.

x KITT, Eduard - EKP Saaremaa organisatsiooni aktivist, kandidee-  
ris 1932.a. riigikogu valimistel pahempoolsete töö-  
liste ja kehvikute nimekirjas. Arreteeriti 1933.a.  
ja mõisteti 8 aastaks sunnitööle. - 46.

KREUKS, Jaan (1891-1923) - väljapaistev EKP tegelane. Mõrvati  
kodanliku politsei poolt 28.märtsil 1923.a. - 20

x KRÜSEMANN, Arnold - poliitvang 1928-1932.a., 1932.aastal töötu-  
te ja revolutsiooniliste töölisorganisatsioonide  
üks juhte Tartus. Arreteeriti uuesti 1932.aasta

lõpul; suri vanglas, - 45, 46, 93.

- x ✓ KROOS, Priidik - pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liige 1932.-1933.a., aktiivne tegelane pahempoolsetes töölisorganisatsioonides. Töölisajalehe "Võitluse Lipp" toimetaja 1933.a. Sama aasta lõpul põgenes NSV Liitu, kus 1938. aastal represseriti. - 5, 22, 24, 34, 36, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 83.
- x ✓ KULL, Eduard - EKP illegaalne töötaja 1929.a. lõpul ja 1930.a. - 19.
- KUZMIN, Dimitri - aktiivne EKP tegelane. Praegu töötab Eesti NSV Partei- ja Riigikontrolli Komitees. - 5, 7.
- x ✓ KÄÄR, Leonhard - ETP juhtiv tegelane Narvas, ETP riigikogurühma liige 1929.-1930.a., mitmete ETP väljaannete toimetaja, samuti ka ajakirja "Naisproletaarlane" toimetaja. - 5, 50.
- x LAIDONER, Johan (sünd. 1884) - Eesti kodanliku armee kindral ja reaktsiooniline poliitikategelane, K. Pätsi lähim abiline fašistliku diktatuuri kehtestamisel Eestis. - 15, 18.
- x LAES, Roman - pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liige 1932.a.; heideti riigikogurühmast välja kui avantürist ja provokaator. - 22.
- x LARKA, Andres (sünd: 1879) - Eesti kodanliku armee kindral, fašist, "Eesti Vabadussõjalaste Liidu" (vapside) ametlik juht. - 15.
- ✓ LEINER, Aleksander (1902-1927) - EKP pörandaaluse organisatsiooni juht 1926-1927.a., mõrvati kodanliku politsei

poolt 3.augustil 1927.a. - 18.

- ✓ LEINKASK, <sup>Arnold</sup>Aleksander (sünd: 1908) - pahempoolsete ametiühingu-  
(Leimann) te aktivist. Praegu töötab EKP Keskkomitee Par-  
tei Ajaloo Instituudis. - 7, 94.<sup>3</sup>
- x ✓ LEHTMETS, Herman - revolutsioonilise töölisliikumise aktivist,  
ETP Keskkomitee liige. - 38, 39.
- x LENIN, Vladimir Iljits (1870-1924) - rahvusvahelise töölislii-  
kumise geniaalne juht, Nõukogude Liidu Kommunist-  
liku Partei ja Nõukogude riigi rajaja. - 25, 54, 80.
- L PEPEŠINSKI, Pantelimo<sup>n</sup> (1868-1944) - väljapaistev partei ja  
nõukogude riigitegelane. - 70.
- LOZOVSKI, A. - väljapaistev nõukogude riigitegelane, Punaste  
Ametiühingute Internatsionaali peasekretär. - 70.
- LUBBE, van der - Hollandist pärit seikleja, provokaator kes  
fasistide ülesandel süütas Saksa riigipäeva-  
hoone. - 79.
- LONDON, Jack (1876-1916) - väljapaistev ameerika kirjanik. - 80.
- x MARX, Karl (1818-1883) - teadusliku kommunismi rajaja, maailma  
proletariaadi geniaalne juht. - 80.
- x ✓ MIKKER, Richard - poliitvang 1924.-1932.a., EKP Kunda organi-  
satsiooni asutaja; EKP 1934.aasta augustikonve-  
rentsi delegaat. Juhtis 1933.a. EKP legaalsel  
tööd. Langes Suures Isamaasõjas (1941). - 21,  
44, 46.
- ✓ MEHIS (MÜHLHAUSEN), Hugo (sünd: 1903) - puutöölise ametiühingu  
esimees 1929.-1934.a. - 7, 41, 42, 94.<sup>3</sup>  
Praegu pensionär Tallinnas.

- x ✓ MOOSEL(LEINBERG), Anna - revolutsioonilise töölisliikumise aktivist. Kiutöölise Ametiühingu juhatuse liige. Praegu pensionär Tallinnas.- 24,41,42,94<sup>3</sup>.
- x ✓ MÄNNIK, Anatoli - töölisklassi ühisrinde eest võitleja. parempoolsete ametiühingu väljaannete tehniline toimetaja ja korrektor 1933.a. Arreteeriti 1935. aastal ja mõisteti 6 aastaks sünnitööle.- 41,42,45. Langes Suures Isamaasõjas 1941. e.
- x ✓ MÄNNIKSON, Konstantin - EKP Keskkomitee Illegaalse Büroo sekretär 1929.-1930.aastal.- 51,94. 28,52.
- ✓ MÜHLMANN, Voldemar - revolutsioonilise töölisliikumise aktivist, töölisnoorte ajakirja "Võitlusrinne" toimetaja 1933.a. Langes hävituspataljonis (Kivilo lahingus 1941.a.). 51,94<sup>3</sup>.
- x ✓ NESSLER, Jaak - EKP Sindi organisatsiooni asutaja ja sekretär, 1934.a. valiti tööliste esindajana Sindi alevivolikokku. Pärast Suurt Isamaasõda oli Pärnu linna TSN Täitevkomitee esimees . - 21
- x ✓ VOKK, Feodor (1898-1941) - EKP Tallinna organisator 1932.a. Arreteeriti 1932.aastal ja mõisteti 12 aastaks sünnitööle. Aastail 1940.-1941 oli EKP Tallinna Linnakomitee esimene sekretär. Mõrvati fašistide poolt 1941.a. - 21,44,52.
- ✓ PAULTS, Martin (sünd: 1907) - revolutsioonilise töölisliikumise aktivist, töölisajalehe "Võitluse Aeg" toimetaja 1931.-1932.a. Võttis osa Suurest Isamaasõjast (Eesti Laskurkopruse 27. polgus). - 30,41,94<sup>3</sup>.
- ✓ RUMASK, Anneli - parempoolsete ametiühingute aktivist, tööajalehe "Võitluse Aeg" toimetaja 1931.a. - 30.

- ✓ PROSELIK (OTSA), Adolf (sünd: 1910) - oli 1932.a. Töölise Kultuurharidusliku ühingu usuvastase ringi juhatusse liige, töölisajalehe "Teine Töölise Võitlus" toimetaja 1933.a. - 33,44.
- ✓ PROOSES, Leena (sünd: 1908) - pahempoolsete ametiühingute aktivist. Praegu pensionär Tallinnas. - 7, 94<sup>3</sup>.
- x PÄTS, Konstantin (sünd: 1874) - kodanlik riigitegelane, kehtestas 1934. aastal Eestis fašistliku diktatuuri. - 15,18.
- ✓ RAABE, Irma - 1931.-1932.a. elas majas kus asus "Eha" trükikoda. - 7.
- x ✓ RATTAS, August - parempoolsete töölise ja kehvikute riigikogurühma liige 1932.-1934.a. 5,22,26,40,42.
- x REI, August (sünd: 1886) - parempoolne sotsialist, üks ESTP liidreid. - 61
- REBANE, Ilmar - <sup>noor</sup>parempoolne sotsialist, hiljem tööliskoja tegelane. - 89.
- ✓ REINSTEIN, Robert - EKP aktivist ja konspiratiivkorterite pidaja Tallinnas. Arreteeriti 1930.aasta märtsis. - 19.
- RIISMANN, August (1890-1926) - EKP põrandaaluse organisatsiooni juht 1926.aastal. Mõrvati kodanliku sõjakohutu otsusel 13.aprillil 1926.a. - 18.
- ✓ ROTKA (OJAMAA), Heinrich (sünd: 1906) - Ehitustöölise Liidu liige, töölisajalehe "Töölise Võitlus" toimetaja 1932.a.- 32,33.
- ✓ RUMASK, Amalie - pahempoolsete ametiühingute aktivist, töölisajalehe "Võitluse Aeg" toimetaja 1931.a. - 30.

- x RÄSTAS, Otto (1890-1938) - kommunistliku partei liige 1912. aastast, väljapaistev EKP tegelane, EKP Keskkomitee Poliitbüroo liige ja Keskkomitee sekretär (1929.-1930.a.). - 52.
- x ✓ RÄTSEP, Hugo - ETP pahempoolse tiiva üks juhte 1926.-1928.a., 1928.-1932.a. poliitvang, 1933.a. EKP Keskkomitee poolt legaalse töö juhtimiseks loodud kolmiku liige. 1935.a. represseeriti. - 44, 45, 46.
- x ✓ SAKKART, Albert (1909-1938) - EKP Jaan Kreuksi nim. rajooni-organisatsiooni sekretär 1932.-1935.a., EKP 1934. a. augusti-konverentsil tegi ettekande partei organisatsioonilisest tööst ja valiti EKP Keskkomitee liikmeks. Represseeriti 1938.aastal. - 20.
- SIHLE, V. - Tallinna-Harju abipretent<sup>jekt</sup> 1932.aastal. - 31,32.
- x ✓ SILVERSTOV, Aleksander - aktiivne osavõtja revolutsioonilisest töolisliikumisest Narvas, pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liige 1932.-1933.a. 1934.aastal uppus NSV Liidu piiri ületamisel. - 22, 26, 40, 42, 44, 45, 49, 50, 83.
- SINCLAIR, Upton (sünd: 1878) - tuntud ameerika kirjanik. - 80.
- x SIRK, Artur (1900-1937) - fašist, "Eesti Vabadussõjalaste Liidu"(vapside) juhtiv tegelane. - 15.
- SNITZLER, Artur - tuntud Saksa kirjanik. - 80.
- ✓ SOO, Villem - aktiivne pahempoolne töolisliikumise tegelane Rakveres, arreteeriti 1933.aastal ja mõisteti 3 aastaks vangi. - 33, 45.
- ✓ SULLING, Viktor (sünd:1906) - usuvastase ajakirja "Usk ja Tõde" väljaandja ja vastutav toimetaja, 1932. valiti Tööliste Kultuurharidusliku ühingu juhatuse liikmeks. 1932-1933.a. oli pahempoolsete ametiühingute väljaannete tehniline toimetaja ja kor-

rektor. - 5,33,41,42,45,46,48,93.

SÄRE, Karl (sünd:1903) - EKP Keskkomitee esimene sekretär 1940.-

- 1941.a. Suure Isamaasõja ajal osutus reeturiks. -5.

x√STAMM, Adolf - poliitvang 1924.-1932.a. 1933.aastal EKP Keskkomitee poolt legaalse töö juhtimiseks loodud kolmi-ku liige. Langes Suures Isamaasõjas 1941.a. - 44.

x√TAALMANN, Alfred - poliitvang 1928.-1932.a., seejärel organiseeris maaproletariaadi võitlust Suure-Kõpus; EKP Suure-Kõpu organisatsiooni asutaja ja sekretär. - 21.

x√TAMSON(TAMSOO), Johannes (sünd: 1910) - pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liige, heideti rühmast välja avantürist R. Laesi kaitsmise pärast. Praegu töötab Tallinna Elektri jaamas. - 7,22,41,42,45,94<sup>3</sup>.

x√TARKPEA, Erich - poliitvang 1925.-1931.a., seejärel juhtis Pärnu kommunistide võitlust ametiühingutes ja tööliste keskel, aktiivne võitleja ühisrinde loomise eest. 1934.a. mõisteti poolteiseks aastaks vangi. Praegu töötab Riiklikus Plaanikomisjonis. - 7,21,46,93,94<sup>3</sup>.

x√TROSS, Jaan - poliitvang 1924.-1933.a., 1933.-1934.a. EKP <sup>Tardu</sup> ~~Par-~~teiorganisaator; 1934.aastal arreteeriti ja mõisteti 4 aastaks sunnitööle. Langes Suures Isamaasõjas 1941.a. - 44, 46.

THÄLMANN, Ernst (1886-1944) - Saksa revolutsioonilise proletariaadi juht, Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee esimene sekretär, mõrvati hitlerlaste poolt 18.aug. 1944.aastal. - 82.

TORGLER - Saksa <sup>töölis-</sup>revolutsioonilise liikumise väljapaistev tegelane, mõrvati hitlerlaste poolt. - 82.

- x ✓ TUUL, Osvald (1906-1941) - EKP Illegaalse Büroo sekretär 1930.-1931.a.; arreteeriti 1931.a. ja mõisteti 12 aastaks sunnitööle. 1940.-1941.aastal EKP Kesk-komitee instruktor. Langes Suures Isamaasõjas Narva lähistel 1941.a. - 19,20,12,93.
- ✓ VALVET(VAHMANN), Oskar (sünd: 1907) - revolutsioonilise töö-lisliikumise aktivist 1930.-1934.aasta. Praegu töötab advokaadina Tallinnas. - 7,47,94<sup>3</sup>.
- x ✓ VAHTMANN(VAARANDI), Anton - poliitvang 1924.-1931.a., alates 1932. aastast EKP organisaator meremeeste keskel, revolutsiooniliste meremeeste ajakirja "Maja-kas" toimetaja. Praegu ajakirja "Looming" toime-taja. - 7.
- ✓ VAKKER, August (sünd: 1898) - revolutsioonilise töölislii-kumise aktivist, tööisajalehe "Uus Aeg" toime-taja 1930.aastal. - 28,35,37.
- VATTER, M. - Tallinna-Harju abiprefekt 1930.aastal. - 29.
- x ✓ VEISS(HIIS), Konstantin- Ametiühingute Kesknõukogu ja Töö-liste Klubi esimees 1929.-1930.a. - 24,41.
- ✓ VITS, Vassili - EKP aktivist ja konspiratiivkorterite pidaja Tallinnas. Arreteeriti 1930. aasta märtsis. - 19.
- x ✓ VÄLISSON, Aleksander - pahempoolsete tööliste ja kehvikute riigikogurühma liige 1934.a., aktiivne osavõt-ja pahempoolsete töölisorganisatsioonide tege-vusest. Praegu pensionär Tallinnas. -42.

✓ ÖUNAPUU, Johannes - revolutsioonilise töölisliikumise kati-  
Ajalehe "Tus vist, pahempoolsete ametiühingute <sup>ajalehede</sup> ekspeditsioo-  
"Töölise Aeg" nr. 1 korraldaja 1932.-1933.aastal. - 33, 41, 42.  
J. Gagarini pst. 24, kus asus pahempoolsete ameti-  
ühingute keskus. 24  
Ajalehe "Tus Aeg" nr. 1 esikülj 29  
Maja Tallinnas, Paldmu 1. 3, kus asus R. Antovi üh-  
kirkoda 37  
Maja Tallinnas, Linda 1. 7, kus asus "Eha" ühikirkoda 38  
Ajalehe "Rahetsaja Pravda" nr. 5 esikülj 49  
Ajalehe "Pravda" nr. 3 esikülj 50  
Ajakirja "Kaleproletariaane" nr. 1 tiitelleht 51  
Ajalehe "Töölise Aeg" nr. 1 esikülj 54  
Ajalehe "Võitluse Aeg" nr. 1 (10) esikülj 56  
Ajalehe "Teine Töölise Võitlus" nr. 1 esikülj 60  
Ajalehe "Teine Võitluse Aeg" nr. 4 esikülj 71  
Ajaleht "Töölise Võitlus" nr. 3 esikülj 74  
Ajalehe "Võitluse Lipp" nr. 19 esikülj 85  
Mälestusmärk Eestiame ametiühingute I kongressi nõrva-  
tud delegaate Meie Tallinnas, J. Gagarini pst. 24 94

---

Märkus: x O. Kuuli "Ühise Võitluslipu alla", ERK Tallinn  
1961 lk. 202-212

F O T O D

	1k.
Ajalehe "Uus Võitluse Aeg" Nr. 2 esikülg	17
"Töölise Maja" Tallinnas, Vaksali pst. 8 (praegu J. Gagarini pst. 24), kus asus pahempoolsete ameti- ühingute keskus	24
Ajalehe "Uus Aeg" Nr. 5 esikülg	29
Maja Tallinnas, Vaigu t. 3, kus asus E. Antovi trü- kikoda	37
Maja Tallinnas, Linda t. 7, kus asus "Eha" trükikoda	38
Ajalehe "Rabotsaja Pravda" Nr. 5 esikülg	49
Ajalehe "Pravda" Nr. 3 esikülg	50
Ajakirja "Naisproletaarlane" Nr. 1 tiitelleht	51
Ajalehe "Töölise Aeg" Nr. 1 esikülg	54
Ajalehe "Võitluse Aeg" Nr. 1(10) esikülg	56
Ajalehe "Teine Töölise Võitlus" Nr. 1 esikülg	60
Ajalehe "Meie Võitluse Aeg" Nr. 4 esikülg	71
Ajaleht "Töölise Võitlus" Nr. 9 esikülg	74
Ajalehe "Võitluse Lipp" Nr. 19 esikülg	85
Mälestusmärk Eestimaa ametiühingute I kongressi mõrva- tud delegaatidele Tallinnas, J. Gagarini pst. 24	94

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

- Lenin, V.I. Teosed, 5, kd. Tallinn, 1954, lk. 431-462
- Ajakiri "Võitlusrinne" Nr. 1-2, Tallinn 1933
- Ajalehed "Kommunist" Nr. 81, " 1940
- "Meie Võitluse Aeg" Nr. 1-22, Tallinn 1932
- "Teine Tööliste Võitlus" Nr. 1-15 " 1932-1933
- "Tööliste Aeg" Nr. 1-5, " 1930-1931
- "Tööliste Võitlus" Nr. 1-10, " 1932
- "Uus Aeg" Nr. 1-6, " 1930
- "Us Võitluse Aeg" Nr. 1-2, " 1932
- "Võitluse Aeg" Nr. 1-10, " 1931-1932
- "Võitluse Lipp" Nr. 1-24, " 1933
- Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957
- Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja sotsialistliku Üleshitustöö Riikliku Keskarhiivi (ORKA) materjalid, fond 1, nim. 7, s.-ü. 764, 1201, 1256, 1289, 1341, 1382, 1383.
- Kuuli, O. - Fasismi vastu, tööliklassi ühtsuse eest - kogumik "Eesliinil", Tallinn 1962
- Kuuli, O. - Ühise Võitluslipu alla, Tallinn 1961
- NLKP ajalugu - Tallinn, 1959
- NSVL ajalugu (sotsialismi ajajärk) - Tallinn, 1959
- Väljavõtted kodanliku Eesti politsei kartoteegist 1932.-1935.a. (EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudist saadud andmeil)
- Ülevaade Eestimaa Kommunistliku Partei Ajaloost II osa, Tallinn 1963.

# S I S U K O R D

		lk.
	Sissejuhatus.....	2
I	Majanduslik ja poliitiline olukord Eestis aastail 1930-1933.....	9
II	Pahempoolsete ametiühingute ajalehtede väljaandmine ja side Eestimaa Kommunistliku Parteiga.....	28
III	Pahempoolsete ametiühingute ajalehed võitluses töö- rahva huvide eest, fašismi pealetungi vastu.....	53
	Lõppsõna.....	92
	Isikunimede register.....	95
	Fotod .....	107
	Kasutatud kirjandus ja allikad .....	108